

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑ 1980

Ερώγια Ζευροπούλου.

19222
Ευτυχία. Εξα υπονόμα
C2

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ση. 129 ολ. 1
γραμμ.

Με απόφαση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὰ δι-
δακτικά βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καὶ Λυ-
κείου τυπώνονται ἀπὸ τὸν Ὅργανισμό Ἐκδόσεως
Διδακτικῶν Βιβλίων καὶ μοιράζονται ΔΩΡΕΑΝ.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

AN 254-0731

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβερνήσεως το δι-
δακτικό βιβλίο του Δημοτικού Σχολείου και το
κατ'εξουσιοδότησιν από τον Οργανισμό Εκδόσεως
Διδακτικών Βιβλίων και κυκλοφορούνται ΔΕΡΕΑΝ.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑ 1980

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΑΚΕΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑ 1980

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ ομάδα ἐργασίας, τὴν ὁποία εἶχε καταρτίσει τὸ ΚΕΜΕ γιὰ νὰ προσαρμόσει τὴ Γραμματικὴ τῆς Δημοτικῆς στὰ σημερινὰ δεδομένα τῆς νεοελληνικῆς καὶ σχολικῆς πραγματικότητος¹, καθὼς προχωροῦσε στὸ ἔργο της εἶχε διαπιστώσει ὅτι ἦταν ἀπαραίτητο νὰ συνταχτεῖ ἓνα ὑπεύθυνο καὶ πρακτικὸ βοήθημα γιὰ τὸν ἐκπαιδευτικὸ καὶ τὸ μαθητὴ μὲ σκοπὸ νὰ ἐμπεδώνεται κάθε διδασκόμενο τμῆμα τῆς γραμματικῆς. Βέβαια ἓνα τέτοιο δοκιμασμένο βοήθημα κυκλοφορεῖ ἐδῶ καὶ ἀρκετὰ χρόνια. Εἶναι τὸ βιβλίον τῶν Μ. Οἰκονόμου - Θρ. Σταύρου - Μ. Τριανταφυλλίδη, **Ἡ γλῶσσα μου**. Ἀπευθύνεται στοὺς μαθητὲς καὶ ἄντεξε στὴ δοκιμασίᾳ τοῦ χρόνου. Ὡστόσο δὲν μποροῦσε νὰ χρησιμοποιηθεῖ στὴν περίπτωσή μας γιὰ τοὺς ἐξῆς δύο λόγους: πρῶτα καὶ κύρια, γιατί ἐκεῖνο περιέχει καὶ τὴ γραμματικὴ ἔλη, πού ὁ μαθητὴς τὴ βρίσκει τώρα στὴ Γραμματικὴ του· κι ἔπειτα, ἐπειδὴ μὲ τίς ἀναπροσαρμογές πού ἔγιναν στὴ Γραμματικὴ Τριανταφυλλίδη τὸ βιβλίον δὲ θὰ ἦταν πιά χρήσιμο.

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς συντάχτηκαν οἱ ἀσκήσεις πού ἀκολουθοῦν καὶ πλαισιώθηκαν ἀπὸ εἰδικὰ κείμενα. Καὶ τὰ δύο αὐτά, κείμενα καὶ ἀσκήσεις, ἔχουν τὴν ἀφετηρία τους, ἅμεσα ἢ ἔμμεσα, στὸ βιβλίον «Ἡ γλῶσσα μου». Τὰ κείμενα εἶναι σχεδὸν στὸ σύνολό τους παρμένα ἀπὸ ἐκεῖ· ἀλλὰ καὶ πολλές ἀπὸ τίς ἀσκήσεις εἶναι οἱ ἀσκήσεις τοῦ βιβλίου ἐκείνου, ἄλλες αὐτοῦσιες καὶ ἄλλες ἀλλαγμένες.

Ἡ χρησιμότητα τοῦ βιβλίου μας, πού συμπληρῶνει τὴ διδασκαλίᾳ τῆς γραμματικῆς, εἶναι βέβαια ὁλοφάνερη καὶ ἡ χρῆση του εὐκόλη. Κάθε κείμενο μὲ τίς ἀσκήσεις πού τὸ συνοδεύουν συσχετίζεται μὲ τοὺς παραγράφους τῆς Γραμματικῆς, ἔτσι πού νὰ εὐκολύνονται ὁ δάσκαλος καὶ ὁ

1. Τὴν ομάδα τὴν εἶχαν ἀποτελέσει οἱ: Ἀλέξ. Καρανικόλας, Πρόεδρος, Ἀντ. Κατσουρός, Καλλ. Μουστάκα, Κων. Παπανικολάου, Ἴγν. Σακαλῆς, Ἀνθὴ Σεφεριάδου, Ἡλ. Σπυρόπουλος, Δημ. Τομπαίδης καὶ Χρῆστος Τσολάκης, μέλη.

μαθητής. Έδω όμως μπορούμε νά ποῦμε πώς τό βιβλίο αὐτό δέ σκοπεύει νά περιορίσει τίς δημιουργικές πρωτοβουλίες τοῦ δασκάλου. Ὁ καθένας, σύμφωνα μέ τίς ἐκτιμήσεις γιά τό ἐπίπεδο τῆς δουλειᾶς του, ἔχει πλατιά περιθώρια στόν καταρτισμό ἀκόμη καί δικῶν του ἀσκήσεων. Ὅπως δὲ ποτε εἶναι ἔργο τοῦ δασκάλου νά διαλέγει κάθε φορά ποιές καί πόσες ἀπό τίς ἀσκήσεις τοῦ βιβλίου, πού ἀναφέρονται στά διάφορα γραμματικά φαινόμενα, θά δίνει στούς μαθητές καί ἐπιπλέον νά καθορίζει ἂν ἡ λύση τους ἀπό τό μαθητή θά γίνεται γραπτά ἢ προφορικά. Σέ πολλές περιπτώσεις οἱ ἀσκήσεις εἶναι ἀρκετά πλούσιες, γι' αὐτό ἐφιστοῦμε τήν προσοχή τοῦ δασκάλου στήν ἀνάγκη νά ἐπιλέγει κάθε φορά ὅσες χρειάζονται.

Ἐλπίζουμε πώς, ἂν χρησιμοποιηθεῖ μέ αὐτόν τόν τρόπο τό βιβλίο τῶν ἀσκήσεων, θά προσφέρει τίς ὑπηρεσίες του ὡς ἀπαραίτητο συμπλήρωμα τοῦ βιβλίου τῆς Γραμματικῆς.

1. Ο ΤΖΙΤΖΙΚΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΥΡΜΗΓΚΙ

—*Α! Τί θησαυροί! Πόσα σπυ-
ριά σιτάρι! Είσαι πολύ πλούσιος,
άφέντη, καί ευτυχισμένος.

—*Ω, καλῶς τόν κύρ τζίτζικα!
Δέν είσαι ὁ τζίτζικας; *Έχω καιρό
νά σέ δῶ καί σέ βλέπω ἀδυνατι-
σμένο. Έσύ μέ γνωρίζεις;

—Οὔ, βέβαια! Είσαι τό μυρ-
μήγκι. Πάντα δουλεύεις, βλέπω.

—*Ε, τί νά κάμω; *Έπιασε ξαφ-
νικά μπόρα, μοῦ ἔβρεξε τό ἀποθη-
κεμένο σιτάρι καί τό ἔβγαλα στόν ἥλιο νά στεγνώσει. Σέ λίγο θά τό
μπάσω πάλι. Μποροῦσα νά τό ἀφήσω νά σαπίσει; Μά ἐσύ πῶς ἀπό
δῶ;

—*Η ἀνάγκη μ' ἔφερε, κύρ μύρμηγκα. Χειμώνας, βλέπεις, κρύο·
μέ σφίγγει ἡ πείνα καί δέν ἔχω τό παραμικρό νά βάλω στό στόμα
μου.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 1 - 21)

1. Νά ὑπογραμμίσεις τά φωνήεντα καί νά τά χωρίσεις σέ δύο
στιῆλες: α) φωνήεντα καί β) δίψηφα φωνήεντα.
2. Νά χωρίσεις τά σύμφωνα σέ τρεῖς στιῆλες: α) τελικά, β) διπλά
καί γ) δίψηφα.
3. Στίς λέξεις: **χειμώνας, κρύο, βλέπω, μπόρα, στόμα, ἀφέντης**
ποιά σύμφωνα εἶναι ἡχηρά, ποιά ἔηχα, ποιά στιγμιαῖα, ποιά
ἐξακολουθητικά;
4. Σημείωσε τούς διφθόγγους καί δικαιολόγησε τούς τόνους καί
τά πνεύματα στίς λέξεις:
νεράιδα, ἀηδόνι, αἰτός, ρόιδι, βόηθα.

2. Η ΣΑΜΑΡΕΙΤΙΣΣΑ

Ήταν περίπου μεσημέρι, σάν ἔφτασε ὁ Ἰησοῦς στή Συχάρ, πόλη τῆς Σαμάρειας, ἄλλοτε μεγάλη καί πλούσια πρωτεύουσα, ἀλλά ξεπεσμένη πιά ἐκεῖνο τόν καιρό. Περπατοῦσε ἀπό τό πρωί, καί ὁ ἀνοιξιάτικος ἥλιος ἔκαιγε δυνατά ἐκείνη τήν ὥρα. Πλαί στό μεγάλο δρόμο ἦταν τό πηγάδι τοῦ Ἰακώβ, ὡς μισή ὥρα μακριά ἀπό τή χώρα.

Κουρασμένος ἀπό τό δρόμο, σκονισμένος καί ἰδρωμένος, κάθισε

ὁ Ἰησοῦς στό πεζούλι τοῦ πηγαδιοῦ καί περίμενε τούς μαθητές του, πού εἶχαν τραβήξει γιά τή χώρα νά ψωνίσουν τροφές.

Ἀντίκρου του τό Γαριζίν ὕψωνε τήν ἀπαλή καί ὀλοπράσινη ράχη του μέ τά ἑρείπια τοῦ ναοῦ του, τίς ἀσημένιες φουντωτές ἐλιές, τ' ἀνθισμένα ὀπωροφόρα δέντρα καί τά μυριόχρωμα ἀγριολούλουδα. Ἡ Σαμάρεια τότε, ὅπως καί ἡ Γαλιλαία, ἦταν κατάφυτη, εἶχε δάση πολλά, πηγές ὀλόδροσες· ἦταν ἡ ἀντίθεση τῆς αὐστηρῆς, ξερῆς καί ἄχαρης Ἰουδαίας.

Μονάχος στήν ὥραία αὐτή φύση διαλογιζόταν καθισμένος ὁ Ἰησοῦς, ὅταν μιά γυναίκα μέ τή στάμνα στόν ὦμο ἔφτασε νά πάρει νερό. Τήν εἶδε ὁ Ἰησοῦς πού σίμωσε, πού ἔδεσε τό ἀντλημά της καί τό ἔριξε στό πηγάδι. Καί σάν τό τράβηξε πάνω καί γέμισε τή στάμνα της, τῆς εἶπε ὁ Ἰησοῦς:

— Δῶς' μου νά πιῶ!

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 23 - 27)

Ἀπό τήν ἀρχή ὡς τήν πρώτη τελεία τοῦ κειμένου:

1. Νά γράφεις σέ χωριστές στήλες τίς μονοσύλλαβες, δισύλλαβες, τρισύλλαβες καί πολυσύλλαβες λέξεις.
2. Νά βρεῖς τίς λέξεις πού τονίζονται στήν προπαραλήγουσα, στήν παραλήγουσα καί στή λήγουσα.

3. *Νά συλλαβίσεις τίς λέξεις:*

α) Ἰησοῦς, Ἰουδαίας, ἀπαλή, χώρα.

β) Τροφές, ὀλοπράσινη, ἀνθισμένα, κουρασμένοι, στάμνα, ἄγνός, ἐλπίδα, πέλμα.

γ) Πολλά, Σαμαρείτισσα, ἐννέα, ἵππικό.

4. α) Ὑπογράμμισε τίς μακρόχρονες συλλαβές στίς λέξεις:

ὅπως, πηγές, ὁδόδροσες, κουρασμένοι, ὕψωνε, αὐστηρής.

β) Στίς ἴδιες λέξεις ὑπογράμμισε τίς βραχύχρονες συλλαβές.

3. ΤΟ ΔΕΛΦΙΝΙ

Δώδεκα παιδιά ἔκαμε ὁ πατέρας μου. Ἐγώ ἤμουν τό πρῶτο καί τό πιό ζωηρό. Ἦμουν τόσο ζωηρός, πού ὁ πατέρας μου, γιά νά ἡσυχάσει, μ' ἔστειλε στούς συγγενεῖς μας, πότε ἐδῶ καί πότε ἐκεῖ. Μιά χρονιά, λοιπόν, μ' ἔστειλε στόν ἀδερφό του, πού ἦτανε τελώνης στήν Ἀνδρο. Ὁ θεῖος μου αὐτός μ' ἀγαποῦσε πολύ, καί κοντά του εἶχα ὅλη μου τήν ἐλευθερία. Ἐκαμα τρέλες πού ἄφηκαν ἐποχή. Τί μπάνια, τί βουτιές, τί μακροβούτια, τί λεμβοδρομίες, τί γαῖδουροκαβαλαρίες! Ὅλη μέρα γυρίζαμε γυμνοί στή θάλασσα κι ἀνεβαίναμε στ' ἀραγμένα καίκια, κι ἀπό κεῖ πηδούσαμε πάλι στή θάλασσα καί χαλούσαμε τόν κόσμὸ μέσα στό λιμάνι. Ἐπειτα κάναμε καλυμβητικούς ἀγῶνες.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 31 - 32)

1. Δικαιολόγησε τόν τόνο στίς λέξεις:

ἀνεβαίναμε, τόσο, πρῶτο, θεῖος.

2. Τόνισε τίς λέξεις:

πηγαμε, ναυτες, κρυωνω, ουτε, ειχαν, ειχαμε.

3. Βάλε τούς τόνους στίς λέξεις:

α) Τόν ψωμα, τοῦ ψωμα, το μαθητη - τοῦ μαθητη, τοῦ πρ-
ματευτη - τόν πρματευτη, τοῦ ψαρα - τόν ψαρα.

β) Στρωμα, χρημα, κυμα, πνευμα, ξυπνητηρι, ζωα, ρουχα,
σκουπα, σκουπες, πρωτος, πρωτους.

4. ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

Ξημέρωσε ή μεγάλη μέρα. Τά Παναθήναια άρχισαν από τό πρωί μέ άγώνες ίππικούς, κοντά στον Ήλιο.

Οί πλουσιότεροι Άθηναίοι είχαν στείλει εκεί τά καλύτερα άλογά τους. Τά όδηγοῦσαν οί γιοί τους, άν ήταν έφηβοι. Καί ό Λεωκράτης έστειλε έξι άλογα θαυμάσια. Ό φίλος μου ό Κλεισθένης ήταν λυπημένος, πού δέν ήταν άκόμη δεκαοχτώ χρονών, γιά ν' άγωνιστεί μέ τά πατρικά του άλογα.

Μέ πόση χαρά καβαλίκεψαν οί όμορφοι νέοι τά περήφανα άλογά τους! Καί πόσο εύκολα τά όδηγοῦσαν, γιατί ήταν έξυπνα καί καταλάβαιναν μ' εύκολία τί θέλει ό καβαλάρης τους.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 33)

1. Δικαιολόγησε τόν τόνο στις λέξεις:

είχαν, όδηγοῦσαν, ν' άγωνιστεί, ήταν.

2. Τόνισε τίς λέξεις:

α) Ηρθα, πήγα, πηδάτε, νά δούμε.

β) φυγε, έσυ χτύπα, γραψε, φάτε, γελάμε, θυμάται.

3. Πρόσεξε καί δικαιολόγησε τή διαφορά:

πέινα - πλοία - χῶμα - ρῶτα - φεύγα.

4. Σημείωσε τούς τόνους καί τά πνεύματα στους παρακάτω στίχους:

Εχετε γεια ψηλα βοννα και καμποι με τα ροδα,
δροσιες με τα χαραματα, νυχτες με το φεγγαρι,
κι εσεις, μωρε κλεφτοπουλα, πον εισαστε παλικάρια,
δε σας τρομαζει ο πολεμος, πηδατε σαν lionταρια.

5. Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ

Πέρα στο μονοπάτι πού άνοιγόταν ανάμεσα στα στάχνα πρόβαλε ένας άντρας. Φορούσε κουκκο καί στο ένα χέρι κρατούσε τό σακάκι του κι ένα σκαλιστήρι. Είχε στηρίξει στον ώμο τήν άξίνα του. 'Ο ήλιος βασιλεύοντας του έριχνε τά χρυσοτριανταφυλλένια χρώματα πού είχε άπλώσει στον ούρανό. Τό αεράκι φούσκωνε ανάλαφρα τό πουκάμισό του καί σειούσε άπαλά τά σπαρτά, πού του συντρόφευαν μέ σιγανοτράγουδο τήν περπατησιά, μιά περπατησιά ανάλαφρη, πού γινόταν όλο καί πιό γρήγορη καί πιό έλαφριά, όσο έρχόταν πιό κοντά στο σπίτι του.

‘Ο Φώτης έτρεξε καί τόν άπάντησε. ‘Ο κύρ Χρίστος χάιδεψε τό κεφάλι του άγοριού καί του έδωσε τό σκαλιστήρι. Αυτό γινόταν κάθε βραδάκι, όταν γύριζε ό πατέρας από τή δουλειά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 36 - 40)

1. Υπογράμμισε τίς έγκλιτικές λέξεις του κειμένου.
2. Δικαιολόγησε τόν τόνο των έγκλιτικών στις φράσεις:
τήν άξίνα του, τό πουκάμισό του, ό κήπος μας, δείξε μου το, σπίτι του.
3. Βάλε πνεύμα στις λέξεις:
Αθήνα, άγιος, έρχομαι, ουρανόσ, ΕΛΕΝΗ, ύστερα, αυλή, αιτός, αέρας.
4. Βάλε τόνο καί πνεύμα στις λέξεις:
Ενας ανθρωπος έχει εξι παιδια. Οι κηποι είναι ωραιοι. Ουτε το ενα ουτε το αλλο. Ειθε να εισαι καλος, ωστε να σε χαιρονται οσοι σε βλέπουν.

6. ΔΕΙΠΝΟ

Τό δειπνο! Τό δειπνο! Μέ πόση ὄρεξη στρωνόμαστε ὅλοι, ὁ πατέρας, ἡ μητέρα, ἡ ἀδερφοῦλα μου ἡ Λιλὴ κι ἐγώ, ἅμα γυρίζουμε ἀπ' τὸν περίπατο. Τό τραπέζι ἦταν φορτωμένο φαγητά, καρπούς, λουλούδια, μέταλλα, κρύσταλλα, ποῦ ἔλαμπαν στό δυνατό φῶς τῆς κρεμαστῆς λάμπας. Ἄκουες φωνές, γέλια, κρότους, ὅλα ἐνωμένα σέ μιά φαιδρή συναυλία. Περνούσαμε λαμπρά. Τό βράδυ καθόταν μαζί μας στό τραπέζι καί ἡ θεία - Κατερίνα, καμιά φορά καί ὁ μπαρμπα - Νιόνιος. Ὁ πατέρας μᾶς διηγόταν περιστατικά τῆς νιότης του: ταξίδια, θεάματα, ἀνέκδοτα, ἀστεία. Τό γέλιο τῆς Λιλῆς ξεσποῦσε ἀκράτητο κάθε στιγμή.

Ἄλλ' ἂν ἀρχίσω τώρα νά σᾶς λέω τὰ βραδινά ἀνέκδοτα τοῦ πατέρα καί τῆς Λιλῆς, βλέπω ὅτι δέ θά τελειώσω ποτέ. Θά πάθω δηλαδή στή διήγησή μου ὅ,τι πάθαινα συχνά στό τραπέζι. Ξεχνιόμουν μέ τὰ γέλια καί μέ τ' ἀστεία, περνοῦσε ἡ ὥρα κι ἄφηνά νά μέ περιμένουν τὰ μαθήματά μου. Τότε ἡ μητέρα μου ῥιχνε μιά ματιά, χαίδευε τό κεφαλάκι τῆς ἀδερφῆς μου καί μᾶς ἔλεγε: «Πηγαίνετε τώρα, παιδιά μου, νά μελετήσετε».

Ἐπαιρνα τή Λιλὴ κι ἀνεβαίναμε ὁλόισια ἐπάνω. Σιωπή, ἡσυχία, σοβαρότητα. Ἦταν ἡ μεγάλη ὥρα τῆς ἐργασίας. Κι ἐγώ βοηθοῦσα τήν ἀδερφοῦλα μου σ' ὅ,τι δυσκολία ἔβρισκε, σ' ὅ,τι ἀπορία εἶχε.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 41)

1. Πρόσεξε τή διαφορά:

πλάι — πλαῖνός

ράισμα — ραῖζω

Μάιος — Μαῖου

θεῖος — θεϊκός

κορόιδο — κοροϊδεύω

2. Ἀπό ποιές λέξεις λείπουν τὰ διαλυτικά:

χαιδεύω, θεϊκός, θεϊκός, ἄπνος, ἀπνία, διωλίζω, πρωινός, ποτοποῖα, ἀλληλοῦια, εὐπόλητος, ὁλόισιος.

3. Νά βρεῖς ποῦ σημειώνονται στό κείμενο ἀπόστροφος, ὑποδιαστολή καί ἐνωτικό.

7. ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΑΕΡΟΠΛΑΝΩΝ

‘Από τότε πού ἄρχισε ὁ πόλεμος (εἶναι τώρα τέσσερις μῆνες) ὅλα ἄλλαξαν στό σπίτι τοῦ κύρ Χρίστου. Ὁ κύρ Χρίστος, ὁ ἄξιος δουλευτής, ὁ στοργικός πατέρας, ἐπιστρατεύτηκε ἀπό τίς πρῶτες ἡμέρες καί τώρα πολεμᾷ στά βουνά τούς ἐχθρούς τῆς Πατρίδας. *Αφῆσε πίσω του τήν κυρα-Μαρία, τή γυναίκα του, καί τά δυό του παιδιά, τή Χρυσή, ὡς δώδεκα χρονῶ κορίτσι, καί τό Φώτη, πού ἦταν πολύ πιό μικρός.

Τώρα στό χωράφι πηγαίνει ἡ κυρα-Μαρία. *Ἔτσι τά παιδιά περνοῦν ὅλη τήν ἡμέρα μόνα τους. Καί κάθε βράδυ περιμένουν τή μητέρα, ὅπως περίμεναν ἄλλη φορά τόν πατέρα.

Μιά μέρα, ἐνῶ ἡ μητέρα ἔλειπε, ἀκούστηκαν ἐχθρικά ἀεροπλάνα. *Ἐκαναν ἐπιδρομή, γιά νά χτυπήσουν ἕνα γεφύρι ἔξω ἀπό τό χωριό. Ὁ Φώτης τόσο τρόμαξε, ὥστε ἤθελε νά φύγει ἀπό τό σπίτι.

—Ὁχι, Φώτη, ἐδῶ θά μείνουμε. Θυμᾶσαι τί μᾶς εἶπε ἡ μητέρα; «ἂν ἀκούσετε ἀεροπλάνα, νά μή βγεῖτε στό δρόμο».

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 43)

1. Βάλε τά σημεῖα τῆς στίξης:

α) Ἀπό ποῦ ἔρχεσαι

β) Τί ὠραῖο βιβλίο

γ) Τά ἐγγόνια ἔλεγαν στόν παππού

Παππού πές μας μιά πολεμική ἱστορία

Καί ὁ παππούς ἄρχισε Ἐκεῖνα τά χρόνια μήνας Αὐγούστος

θυμᾶμαι ξεκινήσαμε γιά

2. Νά δικαιολογήσεις στο κείμενό σου τὰ εισαγωγικά καί τήν παρένθεση.

3. Βάλε τὰ σημεῖα τῆς στίξης στο κείμενο πού ἀκολουθεῖ:

Ὁ χειμώνας ἐκείνη τή χρονιά ἦταν πολύ βαρύς τὰ χιόνια εἶχαν σκεπάσει τὰ βουνά τῆς Ἀττικῆς κι ἕνας ἄγριος βοριάς πολλές μέρες σάρωνε τοὺς δρόμους τῆς Ἀθήνας κι ἦταν ἀκόμη Δεκέμβρης, ἦταν τόσο κρύο πού δέν ἐνιωθες μόνο τήν παγωνιά νά ξυλιάζει ὅλο σου τό σῶμα ἀλλά καί ντροπή νά σέ βλέπουν νά γυρίζεις στό δρόμο χωρίς παλτό. Καταλάβαινες πῶς οἱ ἄνθρωποι ἔμεναν ἐκπληκτοί ἄρκετοῖ, πού ἐνιωθάν φαίνεται ἀπό φτώχεια σέ κοίταζαν μέ συμπόνια. ἦταν σάν νά τοὺς ἄκουγες νά λένε τό καημένο τό παλικάρι.

4. Βάλε στοὺς παρακάτω στίχους: τοὺς τόνους, τὰ πνεύματα, τὰ ὀρθογραφικά σημάδια, τὰ σημεῖα τῆς στίξης.

Μικρουλία κατακαινουρια
γερμενα στ ακρογιαλι
θα πιστευες τα κυματα
πως μολις τα χαν βγαλει
σαν να τα σαρωνε απαλα
θαλασσινη φρεσκαδα
φτωχα σπιτακια χαμηλα
γεματ ασπραδα

8. ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ

Α'

"Υπνε, πού παίρνεις τὰ μικρά,
ἐλα πάρε καί τοῦτο·
μικρό μικρό σοῦ τό 'δωσα,
μεγάλο φέρε μοῦ το·
μεγάλο σάν ψηλό βουνό,
ἴσιο σάν κυπαρίσσι
κι οἱ κλῶνοι του ν' ἀπλώνονται
σ' ἀνατολή καί δύση.

Β'

Κοιμήσου, ἀστρί, κοιμήσου, αὐγή, κοιμήσου, νιό φεγγάρι·
κοιμήσου, πού νά σέ χαρεῖ ὁ νιός πού θά σέ πάρει.
Κοιμήσου, πού παράγγειλα στήν Πόλη τὰ προικιά σου,
στή Βενετιά τὰ ροῦχα σου καί τὰ διαμαντικά σου.
Κοιμήσου, πού σοῦ ράβουνε τό πάπλωμα στήν Πόλη
καί σοῦ τό τελειώνουνε σαράντα δυό μαστόροι·
στή μέση βάζουν τόν αἰτό, στήν ἄκρη τό παγόνι.
Νάνι τοῦ ρήγα τό παιδί, τοῦ βασιλιᾶ τό γγόνι.
Κοιμήσου, καί παράγγειλα παπούτσια στόν τσαγκάρη,
νά σοῦ τὰ κάμει κόκκινα μέ τό μαργαριτάρι.
Κοιμήσου μέσ στήν κούνια σου καί στά παχιά πανιά σου,
ἡ Παναγιά ἡ Δέσποινα νά εἶναι συντροφιά σου.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 47 - 48)

1. Ὑπογράμμισε στό κείμενο τίς λέξεις πού ἔπαθαν συνίζηση.
2. Κάνε τή συναίρεση στίς λέξεις:
 - α) δεκαῆξι
 - β) ἀκούουν, ἄκουε
 - γ) χρεωστῶ, τρώ(γ)ετε
 - δ) καί(γ)ετε, καλοακούω, Θεόδωρος, παραήπιες.

9. ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ

- Νά μου τό πάρεις, "Υπνε μου,
τρεις βίγλες θά τοῦ βάλω·
τρεις βίγλες, τρεις βιγλάτορες,
κι οἱ τρεις ἀντρειωμένοι,
Βάζω τόν "Ηλιο στά βουνά, τόν ἀετό στούς κάμπους,
τόν κύρ Βοριά τό δροσερό ἀνάμεσα πελάγου.
"Ο "Ηλιος ἐβασίλεψε, ὁ αἰτός ἀποκοιμήθη
κι ὁ κύρ Βοριάς ὁ δροσερός στῆς μάνας του πηγαίνει.
— Γιέ μ', ποῦ 'σουν χτές, ποῦ 'σουν προχτές, ποῦ 'σουν
τὴν ἄλλη νύχτα;
Μήνα μέ τ' ἄστρι μάλωνες, μήνα μέ τό φεγγάρι;
μήνα μέ τόν αὐγερινό, πού 'μαστ' ἀγαπημένοι;
— Μήτε μέ τ' ἄστρι μάλωνα μήτε μέ τό φεγγάρι
μήτε μέ τόν αὐγερινό, πού εἶστ' ἀγαπημένοι,
χρυσόν ὑγιόν ἐβίγλιζα στήν ἀργυρή του κούνια.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 49 - 51)

1. Νά ἀντιγράψεις ἀπό τό κείμενο τίς φράσεις πού ἔχουν πάθει:
α) Ἐκθλιψη. *με τ' ἄστρι*
β) Ἀφαίρεση. *ἔχου ποῦ 'σουν χτές, προχτές*
2. Κάνε τὴν ἐκθλιψη καὶ τὴν ἀφαίρεση στὶς φράσεις:
α) Γιὰ αὐτό σοῦ τό εἶπα. *Γιὰ αὐτό*
β) Ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγόρια καλύτερος εἶναι ὁ Κώστας.
γ) Μέ δειξε στά ἀδελφία του.
3. Γράψε τίς ἀκόλουθες παροιμίες κάνοντας τὴν ἐκθλιψη, τὴν ἀφαίρεση καὶ τὴν ἀποβολή:
α) Τὸ ἓνα χέρι νίβει τὸ ἄλλο καὶ τὰ δύο τό πρόσωπο
β) "Οποῖος δέ θέλει νά ζυμώσει πέντε ἡμέρες κοσκινίζει
γ) Δούλεψε στά νιάτα σου, νά ἔχεις στά γερατιά σου
δ) "Ο Ἀπρίλης ἔχει τὸ ὄνομα καὶ ὁ Μάης τὸ λουλουδία
ε) Τὰ δόντια τὰ δῶσε ὁ Θεός γιὰ νά κρατοῦν τὴ γλώσσα.

10. ΤΟΥ ΚΛΕΦΤΗ ΤΟ ΚΙΒΟΥΡΙ

1. 'Ο ήλιος έβασίλευε κι ό Δήμος παραγγέλνει:
2. «Σύρτε, παιδιά μου, στό νερό, ψωμί νά φάτε άπόψε,
3. κι έσύ, Λαμπράκη μου άνιψιέ, έλα κάτσε κοντά μου,
4. νά σοῦ χαρίσω τ' άρματα, νά γίνεις καπετάνος.
5. Παιδιά μου, μή μ' άφήντε σ' αὐτόν τόν έρμο τόπο·
6. γιά πάρτε με καί σύρτε με ψηλά στήν κρύα βρύση,
7. πού 'ναι τά δέντρα τά δασιά, τά πυκναραδιασμένα.
8. Κόψτε κλαδιά καί στρώστε μου καί βάλτε με νά κάτσω
9. καί φέρτε τόν πνεματικό νά μέ ξομολογήσει,
10. γιά νά τοῦ πῶ τά κρίματα όσά 'χω κατωμένα
11. δώδεκα χρόνια άρματολός, σαράντα χρόνια κλέφτης.
12. Καί βγάλτε τά χαντζάρια σας, φτιάστε μου ώριό κιβούρι,
13. νά 'ναι πλατύ γιά τ' άρματα, μακρύ γιά τό κοντάρι·
14. κι άπ' τή δεξιά μου τή μεριά άφήστε παραθύρι,
15. νά μπαίνει ό ήλιος τό πρωί καί τό δροσιό τό βράδυ,
16. νά μπαινοβγαίνουν τά πουλιά, τής άνοιξης τ' άηδόνια».

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 52 - 53)

1. Πώς γίνονται μέ συγκοπή οί λέξεις:
 - α) κάθισε κάnete
 - β) βάλετε
 - γ) γράψετε
2. Γράψε άκέραιες τίς λέξεις:

α) περπατώ	γ) κλάψτε	ε) κορφή
β) πάρτε	δ) στάρι	
3. Πώς γίνονται μέ αποκοπή οί φράσεις:

α) Πιάσε το	γ) Δώσε μας
β) Ψάξε τους	δ) 'Από τό χωριό
4. Γράψε άκέραιες τίς φράσεις:

α) Μέσ στή λίμνη	γ) Γράψ' του
β) 'Απ' τήν πόλη	δ) Φέρ' τους.

11. ΚΟΥΝΙΑ ΚΟΡΙΤΣΙΩΝ

— Δέ μου λές, Γρηγόρη, δέν ντρέπεσαι νά μήν άκούς τήν άδερφή σου, μόνο φεύγεις; Σέ παρακαλεί νά τή βοηθήσεις νά έτοιμάσει τήν κούνια, κι έσύ, βλέπω, δέν τήν ψηφάς.

— Μά, θεία, βιάζομαι γιά τήν έκδρομή. Σέ λίγο θά έχει έδω τήν "Αννα, τή Βάσω, τή Θάλεια, τήν Κατίνα, τήν Ξενούλα. Δέ βάζει καμιά άπ' αυτές νά τή βοηθήσει;

— Δέν μπορούν τά κορίτσια νά σκαρφαλώσουν ψηλά στό δέντρο. "Ελα, άνέβα νά περάσεις τό σκoinί, καί τήν έκδρομή σου, μή φοβάσαι, δέν τή χάνεις.

— Καί ποῦ τή θέλεις τήν κούνια, 'Ελένη; ρώτησε τήν άδερφή του ό Γρηγόρης. Στήν έλιά, στή μυγδαλιά, στήν καρυδιά;

— Νά, σ' αύτή έδω τή συκιά.

— Τί λές! Στήν παλιουσικιά. . . , νά σπάσει τό κλαδί καί νά σκοτωθεΐ καμιά σας!

Ό Γρηγόρης πήρε τή μιάν άκρη τοῦ σκoinιοῦ, τήν πέρασε στή ζώνη του, σκαρφάλωσε σάν άγριόγατος στήν καρυδιά καί σέ μιά στιγμή πέρασε τό σκoinί σ' ένα γερό κλαδί. "Ωσπου νά γυρίσεις νά τόν δείς, ήταν πάλι κάτω στή γή.

— Καί ποῦ θά τήν κάμετε τήν έκδρομή σας; Τόν ρώτησε ή θεία του.

— Στή ρεματιά, στόν πλάτανο· σ' εκείνο τό μεγάλο πλάτανο πού πήγαμε τήν περασμένη βδομάδα μέ τόν μπαμπά καί μ' έναν τσοπάνη γιά δουλειά! Θά πεταχτώ άντίκρυ στοῦ Φώτη νά τόν πάρω μαζί μου καί στήν κορυφή τοῦ λόφου θά περιμένουμε τούς άλλους. Θά πᾶμε μέ τόν 'Οδυσσέα τό Ροδόπουλο, μ' έναν ξάδερφό του πού ήρθε άπό τή Λάρισα, μέ τόν Πάνο τόν Ψαρό, τό Ζήση τόν Μπόνη, τόν Ντίνο τόν Τζιρίτη κι ένα φίλο του πού δέν ξέρω τ' όνομά του. Ό

πατέρας μου εἶπε χτές βράδυ νά μήν ἀργήσουμε. Σάν γυρίσει τό μεσημέρι, πέστε του πῶς, πρίν βασιλέψει ὁ ἥλιος, θά εἴμαστε πίσω στό χωριό.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 55 - 56)

1. Γράψε τίς παρακάτω φράσεις ἀφήνοντας ἢ παραλείποντας, ὅπου πρέπει, τό τελικό ν πού εἶναι σέ παρένθεση:

Εἶδα ἕνα(ν) ξένο.

Ἔρχομαι ἀπό τή(ν) ἀγορά.

Βλέπω τό(ν) Νίκο.

Τό(ν) βλέπω πού τρέχει σά(ν) ζαρκάδι.

Μή(ν) βιάζεσαι, ἀλλά καί μή(ν) ἀργεῖς πολύ.

Αὐτή(ν) τή(ν) συμβουλή νά μή(ν) τή(ν) ξεχνᾷς.

Δέ(ν) θά ῥθω τή(ν) Κυριακή στό σπίτι σου.

Φωνάζω τό(ν) ψαρά.

Μή(ν) πατᾶτε τή(ν) χλόη.

2. Νά βρεῖς στό κείμενο τίς λέξεις πού φυλάγουν ἢ χάνουν τό τελικό ν καί νά δικαιολογήσεις τήν κάθε περίπτωση.

Φυλάγεται	Χάνεται
μιάν ἄκρη	τή μιάν

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

Οί φθόγγοι καί τά γράμματα

1. Συλλάβισε τίς λέξεις:

ἄστρο, ἀργυρή, βιγλάτορας, πάπλωμα, μαστόροι, παίρνεις, διαμαντικά, κόκκινο, μαργαριτάρι, Δέσποινα, κυπαρίσσι, ἀπλώνομαι, ἄλλη, νύχτα, κούνια.

2. α) Νά βρεῖς δέκα προπαροξύτονες λέξεις τοῦ κειμένου τῆς σελ. 12 καί νά τίς συλλαβίσεις.

β) Βάλε τούς τόνους καί τά πνεύματα στίς λέξεις τῶν παρακάτω φράσεων.

Χτες γιορτάζε τα γενεθλια του ο Γιωργος. Ο πατερας του του χαρισε ωραια δωρα, που χαιρεσαι να τα βλεπεις.

3. Γράψε τίς παρακάτω λέξεις καί βάλε πάνω ἀπό τίς μακρόχρονες συλλαβές μιὰ γραμμοῦλα καί πάνω ἀπό τίς βραχύχρονες ἓνα σημάδι τέτοιο ~ :

ἔρχομαι, ἀλεξίπτωτο, σχολεῖο, ναύτης, Δεκέμβρης, ἀσπρομάλλης, ζέστη, Ἀκρόπολη, πηγαίνω, σέρνομαι, κουτσός, δουλεύω, δίτροχο, κόψη.

Χώρισε τίς πύό πάνω λέξεις σέ συλλαβές.

4. Ἀπό τό κείμενο τῆς σελ. 34:

α) Γράψε ὅλες τίς λέξεις πού ἀρχίζουν ἀπό φωνῆεν μέ δασεῖα.

β) Γράψε ὅλες τίς λέξεις πού ἀρχίζουν ἀπό δίψηφο φωνῆεν.

5. Γράψε τούς παρακάτω στίχους μέ τούς τόνους, τά πνεύματα, τά ἄλλα ὀρθογραφικά σημάδια καί τά σημεῖα τῆς στίξης πού πρέπει:

Ο μαυρος σκυλος που χω γω
δεν ειναι πρωτο γενος
εχει ακοφτη τ ομολογω
κουλουριασμενη ουρα
κι ολορθα αυτια ο καημενος
σαν σουβλες μυτερα

οτι ειχα κατσει μια σταλια
ψωμι να φαω μια μερα
τον βλεπω που χωρις μιλια
ομως με ματι αχνο
με κοιταζε απο περα
σαν να σκουζε πεινω

(Στή λέξη *ἔπειτ'* ἀπό τήν τελεία θά γράφεις τό ἀρχικό κεφαλαῖο).

6. Ἀντίγραψε τό παρακάτω κομμάτι σημειώνοντας τούς τόνους, τά πνεύματα, τά ὀρθογραφικά σημάδια καί τά σημεία τῆς στίξης:

«Ὅταν ὁ Ἡρακλῆς ἦταν μωρό, ἡ θεά Ἥρα πού εἶχε μεγάλη ἐχθρά με τή μητέρα του, ἔστειλε δύο πελώρια φίδια νά τόν πνίξουν μέσα στήν κούνια του. ἡ μητέρα του, ὅταν εἶδε τά φίδια νά τυλιγονται γύρω ἀπό τό κορμάκι τοῦ παιδιοῦ, τῆς ἐβγαλε μία φρικτή φωνή. Ἡ φωνή αὐτή ξύπνησε τό μωρό πού πεταχτήκε, ἀρπάξε τά φίδια, ἕνα με τό κάθε του χέρι καί τά πνίξε.

7. Διάβασε τίς ἀκόλουθες φράσεις, προφέροντας ὁλόκληρες τίς λέξεις, ὅπου εἶναι συντομογραφίες:

Ὁ ἄγ. Νικόλαος προστατεύει τούς ναυτικούς. Ὁ κ. Κρητικός θά ἔρθῃ νά μέ βρεῖ σήμερα στίς 5 $\frac{1}{2}$ μ.μ. Τόν πέμπτο αἰώνα π.Χ. ἔζησαν στήν Ἀθήνα μεγάλοι καλλιτέχνες, πού ἔκαμαν σπουδαῖα ἔργα τέχνης, ναούς, ἀγάλματα κ.ἄ. Τό ἀεροπλάνο ἔφυγε ἀπό τήν Ἀθήνα στίς 11 $\frac{1}{4}$ π.μ. καί ἔφτασε στή Θεσσαλονίκη στίς 12 $\frac{1}{2}$ μ.μ., δηλ. χρειάστηκε μόνο 1 ὥρα καί ἕνα τέταρτο. Στή σελ. 97 εἶναι ὁ πίνακας μέ τίς καταλήξεις τῶν ἄρσ., θηλ. καί οὐδέτ. οὐσιαστικῶν.

8. Ἀντίγραψε τίς παρακάτω φράσεις μέ ὅσες συντομογραφίες μποροῦν νά γίνουν:

Τό Βυζάντιο χτίστηκε τό 658 πρὸ Χριστοῦ. Ἐκεῖ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος τό 330 μετὰ Χριστόν ἱδρύσε τήν Κωνσταντινούπολη, πού ἔμεινε πρωτεύουσα τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ὥς τό 1453 μετὰ Χριστόν.

9. Γράψε τīs ἀκόλουθες φράσεις, ἀφοῦ κάνεις τή συναίρεση, τή συγκοπή καί τήν ἀποκοπή, ὅπου μποροῦν νά γίνουν:

Ἀπό τά κόκαλα βγαλμένη. Ἡ κορυφή τοῦ βουνοῦ. Περιπατώντας ἡ Δόξα μονάχη. Ὅσοι δέν ἀκούουν αὐτά παθαίνουν. (Τό ἄλλογο) χτυπάει τό πόδι του, σκάφτει τό χῶμα, δαγκάνει τό σίδερο πού ἔχει στό στόμα.

10. Ἀντίγραψε τīs παρακάτω φράσεις προσθέτοντας πνεύματα, τόνους καί κόμματα καί κρατώντας ἢ παραλείποντας, ὅπως πρέπει, τό τελικό ν:

Ἦθελα να κοψω μηλα για το(ν) πατερα και τη(ν) μητερα αλλα ειδα πως δε(ν) ειναι ακομη ωριμα.— Ενω το(ν) ζητουσα στη(ν) καλυβα εκεινος κοιμοταν ησυχος στη(ν) αμμουδια κοντα στο(ν) ποταμο. Αν και φοβουμαι μηπως βρεξει ειμαι υποχρεωμενος να ξεκινήσω μόλις μου τηλεφωνήσουν.

12. ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ

Ἡ ἐνέργεια, μέ τή μορφή τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, βάζει σέ κίνηση ἕνα σωρό μηχανήματα· γυρίζει τίς ρόδες τοῦ τρόλεϊ καί μερικῶν σιδηροδρόμων, στέλνει τή φωνή μας σέ μεγάλες ἀποστάσεις μέ τό τηλέφωνο, κάνει τή νύχτα μέρα μέ τίς ἠλεκτρικές λάμπες. Ὁ ἠλεκτρισμός εἶναι ἐνέργεια πού μπορεῖ νά μεταφερθεῖ εὐκολότερα ἀπό κάθε ἄλλη,

καί ὑπάρχουν μερικά ὕλικά πού μέσ' ἀπ' αὐτά μπορεῖ νά τρέξει μέ τή γρηγοράδα τῆς ἀστραπῆς. Τό χάλκινο σύρμα καί ἄλλα σώματα, πού λέγονται *καλοί ἀγωγοί* τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, τά μεταχειρίζομαστε γιά τηλεγράφους καί τηλέφωνα, γιά τά τρόλεϊ τοῦ δρόμου καί γιά ἕνα σωρό ἄλλες μηχανές, πού δουλεύουν μέ ἠλεκτρικό ρεῦμα.

Ἀπό τήν ἄλλη μεριά εἶναι πολύ δύσκολο νά κάμουμε τόν ἠλεκτρισμό νά περάσει ἀπό μερικά σώματα, ὅπως εἶναι τό γυαλί καί τό λάστιχο, πού γι' αὐτά λέμε πῶς εἶναι *κακοί ἀγωγοί* τοῦ ἠλεκτρισμοῦ.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 58)

1. Ποιές λέξεις τοῦ κειμένου εἶναι λόγιες; Γιατί;
2. Πῶς λέγεται ὁ γιατρός ὁ εἰδικός γιά τά αὐτιά, τή μύτη καί τό λαρύγγι; Πῶς ὁ εἰδικός γιά τά μάτια καί πῶς ὁ εἰδικός γιά τό στομάχι;
3. Ἀπό τίς παρακάτω λέξεις ξεχώρισε σέ δύο στήλες τίς λαϊκές καί τίς λόγιες:
κεραμίδι, φωτογραφία, οὐρανός, ραδιόφωνο, τηλεόραση, ἔχω, ἠλεκτρομαγνήτης, τυπογραφεῖο, θερμόμετρο, σύρμα, μηχανή.
4. Νά βρεῖς στό κείμενο πέντε λέξεις λαϊκές καί πέντε λόγιες.

13. ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΟΔΙΑ

Τά χέρια λογομαχοῦσαν μέ τά πόδια. Ἔλεγαν πῶς αὐτά ἦταν πολυτιμότερα μέλη τοῦ σώματος, ἐνῶ τά πόδια ὑποστήριζαν τό ἀντίθετο.

— Ἀκοῦς ἐκεῖ! Θά γίνουν τώρα καί τά πόδια ἴσα μ' ἐμᾶς! Μέ τά χέρια κάνει ὁ ἄνθρωπος τίς πιό πολλές καί τίς πιό σπουδαῖες δουλειές του. Μέ τό χέρι θά πιάσει τή βουκέντρα καί τή χερολαβή τοῦ ἀλετριοῦ του, γιά νά ὀργώσει... Τίποτα δέν μπορεῖ νά κάμει ὁ ἄνθρωπος, ἂν δέ βάλει τό χεράκι του σέ καθετί.

— Καί πῶς θά πάει στό χωράφι του, ἂν δέν κουνήσει τά ποδαράκια του;

— Μέ τό χέρι θά σημαδέψει ὁ κυνηγός, θά χτίσει ὁ χτίστης, θά δολώσει τό παραγάδι του ἢ θά ρίξει τά δίχτυα του ὁ ψαράς, θά κινήσει τό χερόμυλο ὁ μυλωνάς. Τίποτα δέν μπορεῖ νά κάμει ὁ κουτσοχέρης.

— Καί ὁ κουτσοπόδης μπορεῖ;

— Χεροδουλήδες εἶναι ὅλοι αὐτοί! Καί χρυσοχέρα λένε τήν κοπέλα πού κάνει τά ὠραῖα ἐργόχειρα καί τά χειροτεχνήματα. Καί ὅλοι ἐπαινοῦν τοὺς χεροδύναμους.

— Μόνο τοὺς χεροδύναμους; Πόσα τραγούδια τραγουδοῦν τοὺς γρήγορους στά πόδια καί τοὺς λένε γοργοπόδηδες καί ἀνεμοπόδαρους! Γιά ἐκείνους πού φέρνουν τήν εὐτυχία λένε πῶς ἔχουν καλό ποδαρικό.

— Ἐμεῖς ἀκούσαμε καλό χερικό. Ἐσεῖς βοηθάτε τοὺς κατεργάρηδες, γιά νά βάζουν τρικλοποδιές.

— Κι ἐσεῖς, νά κάνουν λαθροχειρίες.

1. Νά βρεῖς τίς πρωτότυπες λέξεις (π.χ. φιλικός = φίλος):
τρελούτσικος, χερούκλα, κατσουφιάζω, γαλατάδικο, σημα-
δέυω, τρέξιμο.
2. Ἀπό τίς παρακάτω λέξεις νά βρεῖς ἀπό μιά παράγωγη:
καλός, φωνή, γράφω, χτές.
3. Νά κάνεις σύνθετες ἀπό τίς λέξεις:
ἄσπρος καί πρόσωπο, τραπέζι καί μαντήλι, ἄλατι καί πιπέρι,
ρύζι καί γάλα, μέρα καί νύχτα.
4. Νά βρεῖς τό πρῶτο καί δεύτερο συνθετικό τῶν λέξεων:
μαχαιροπίρουνο, πετροπόλεμος, πρωταγωνιστής, ἀνυγλόμενο,
χεροδύναμος.
5. Σχημάτισε τίς οικογένειες τῶν λέξεων:
ἄνεμος, φωνή, παιδί, θάλασσα.
6. Νά σημειώσεις ποιά παράγωγα καί ποιά σύνθετα ἀπό τή
λέξη πόδι ὑπάρχουν στό κείμενο.

14. Ο ΘΕΙΟΣ ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ

Ἰδιόρρυθμος ἄνθρωπος ὁ θεῖος ὁ Πελοπίδας. Εἴκοσι πέντε ὁλόκληρα χρόνια δούλευε στήν πόλη, ὑπάλληλος σέ τράπεζα· ἡ ἀγάπη του ὅμως καί ὁ μεγάλος του καημός ἦταν ἡ ἀγροτική ζωή. Αὐτήν εἶχε πρωτογνωρίσει παιδί, αὐτήν ὀνειρευόταν πάντα. Καί μόλις πῆρε τή σύνταξή του, πενηντάρης, χῆρος, χωρίς παιδιά, παράτησε πόλη καί γνωριμίες, ἀποτραβήχτηκε στό παλιό πατρικό του σπιτάκι, μισή ὥρα ἔξω ἀπό τό χωριό μας, καί ἀφοσιώθηκε στήν καλλιέργεια τοῦ κτήματος πού τό τριγυρίζει.

Καμιά γεωργική δουλειά, ὅσο βαριά καί νά εἶναι, δέν τόν τρομάζει. Κατά τήν ἐποχή, τσαπίζει, ποτίζει, ἀλετρίζει, φυτεύει, κλαδεύει, θερίζει, θημωνιάζει, ἄλωνίζει, κορφολογᾷ.

Προχτές ξεκίνησα ἀπό τό πρῶι, μόλις φέγγιζε, νά πάω νά πε-

ράσω τήν ημέρα μαζί του. Ἀνηφό-
ρισα καί, μόλις ἔστριψα τό μονο-
πάτι, ἀγνάντεψα τό σπιτάκι ν' ἄ-
σπρολογᾶ ἀνάμεσα στά δέντρα.
Γεναριάτικη μέρα, μέ ὠραία λιακά-
δα, κι ὁ ἥλιος ζέσταινε. Μόλις σί-
μωσα στήν καγκελόπορτα, ὁ σκύ-
λος του μέ μυρίστηκε, ἔτρεξε κοντά
μου καί ἄρχισε νά γαβγίζει φιλι-
κά, σάν νά μέ καλωσόριζε. Μπήκα
στό κτῆμα· ὁ θεῖος δέ συνηθίζει νά
κλειδώνει. Μιά προβατίνα, δεμένη
στή ρίζα μιᾶς κορομηλιάς, μασού-
λιζε. Ὅταν μπήκα στό σπιτάκι,

πού λαμποκοποῦσε ἀπό καθαριότητα, βρῆκα τό θεῖο νά καρφώνει
τίς λίγες καρέκλες πού εἶχε. Μέ δέχτηκε μέ χαρά ὅπως πάντα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 64 - 66)

1. Νά βρεῖς τίς πρωτότυπες λέξεις τῶν ρημάτων:
φεγγίζω, ἀνηφορίζω, ἀγναντεύω, ζεσταίνω, σιμώνω, ἀρχίζω,
γαβγίζω, κλειδώνω, μασουλίζω, καρφώνω.
2. Νά κατατάξεις τά ρήματα τῆς πρώτης ἄσκησης σέ τρεῖς στῆ-
λες, καθὼς εἶναι τό παρακάτω ὑπόδειγμα:

Ἀπό ρήματα	Ἀπό ὀνόματα	Ἀπό ἄκλιτα
φεγγίζω	ἀνηφορίζω	ἀγναντεύω

3. Νά βρεῖς τά ρήματα πού παράγονται ἀπό τίς λέξεις:
θρίαμβος, ταξίδι, ἔτοιμος, ἀνάγκη, φυλακή, ὄπλο, ἄσπρος,
ἔμπιστος, ἔμπορος, κρύο, ρίζα, θερμός, ξερός.

4. Νά βρεῖς τά ρήματα πού παράγονται ἀπό τά ἄκλιτα:
πλάτς, τσάκ, χά χά!, χού χού!

Νά σχηματίσεις μέ τό καθένα ἀπό μιὰ φράση.

Π.χ. τσίρ — τσιρτσιρίζω: Τό λάδι τσιρτσιρίζει στό τηγάνι.

15. ΟΙ ΑΚΟΥΡΑΣΤΟΙ ΧΟΡΕΥΤΕΣ

Τρέξιμο, σπρωξίδι, κυνηγητό, ξεφωνητά, γέλια, χαλασμός κόσμου. Ἀναστάτωση τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ συμμαθητής μας ὁ Νίκος ὁ Ψάλτης μᾶς εἶχε καλέσει νά παίξουμε στό περιβόλι του, ἔπειτα ὅμως ἀπό καμιά ὥρα παιχνίδι σκέπασε τόν οὐρανό μαυρίλα· ἡ λάμψη τῶν ἀστραπῶν ἔσκιζε τά σύννεφα, ἄρχισαν τά μπουμπουνητά, καί ἡ μπόρα, ὅλη ἀγριάδα καί μανία, δέν ἄργησε νά ξεσπάσει. Κλειστήκαμε στό σπίτι.

— Παιδιά, μᾶς εἶπε ὁ Νίκος, θά σᾶς κάμω ἕνα διασκεδαστικό πείραμα.

Σαπούνισε τά χέρια του στό νιπτήρα, ἔπειτα ζήτησε μιά καινούρια λεκάνη καί, μολονότι ἦταν καθαρή, τήν ἔπλυνε πάλι καλά. Ἐπειτα ἀπό δεύτερο πλύσιμο, σαπούνισμα καί τρίψιμο τῶν χεριῶν του, πῆρε κι ἔχωσε σταυρωτά τέσσερις λεπτές βελόνες τοῦ ραφίματος σ' ἕνα μικρό στρογγυλό φελλό καί στίς ἄκρες τους ἀπό ἕνα μικρό ὀρθογώνιο φελλό.

Κρατώντας μέ μιά λαβίδα αὐτόν τό σταυρό πού ἔφτιασε, τόν καθάρισε μέ αἰθέρα καί στά πλάγια τοῦ κάθε ὀρθογώνιου φελλοῦ, πάντα πρὸς τήν ἴδια πλευρά, κόλλησε μέ βουλοκέρι ἀπό ἕνα κομματάκι καμφορά. Στό ἀναμεταξύ εἶχε πει τοῦ Κώστα νά φτιάξει ἀπό λεπτό χαρτί δυό χορευτές. Πῆρε ἔπειτα τούς χορευτές, τούς στερέωσε στό στρογγυλό φελλό καί τέλος ἔβαλε τό σταυρό πάνω στό νερό τῆς λεκάνης.

Τί ἐνθουσιασμός τότε ὅλων τῶν παιδιῶν! Ὁ σταυρός ἔγινε στρόβιλος. Γύριζε, γύριζε καί μαζί γύριζαν καί οἱ χορευτές, καί στατημὸ δέν εἶχαν.

1. 'Από ποιά ρήματα παράγονται οι λέξεις:
τρέξιμο, σπρωξίδι, κυνηγητό, ξεφωνητά, γέλια, χαλασμός,
ἀναστάτωση, μαθητές, μπουμπουνητά, γυμναστήριο, λάμψη.
2. Χώρισε τήν παραγωγική κατάληξη από τό θέμα τῶν λέξεων
τῆς πρώτης ἄσκησης, π.χ. τρέξ-ιμο.
3. Σχημάτισε οὐσιαστικά, πού νά φανερώνουν τό πρόσωπο πού
ἐνεργεῖ, ἀπό τά ρήματα:
δουλεύω, νικῶ, κρίνω, σπουδάζω, ψέλνω, ράβω.
4. Σχημάτισε οὐσιαστικά, πού νά φανερώνουν τήν ἐνέργεια ἥ
τό ἀποτέλεσμα τῆς ἐνέργειας, ἀπό τά ρήματα:
γράφω, βάφω, ἀλείφω, ἰδρύω, ἐνθουσιάζομαι, κολακεύω, στα-
ματῶ, μαρτυρῶ.

16. ΔΥΟ ΠΟΝΤΙΚΙΑ

Ἕνας ποντικός ἐξοχικός εἶχε φίλο του ἕνα σπιτικό ποντικό καί
τόν κάλεσε στά χωράφια νά φᾶνε μαζί. Ὁ σπιτικός, βλέποντας αὐτά
πού τοῦ πρόσφερε ὁ φίλος του, κριθαράκι δηλαδή καί σιταράκι, τοῦ
λέει:

—Ἐσύ, ἀγαπητέ μου, ζεῖς σάν τά μυρμηγκάκια· ἔλα μαζί μου, νά
εὐφρανθεῖ ἡ καρδούλα σου. Στό
σπίτι πού μένω ἔχω ἀπ' ὅλα: κάτω
φετάρες ψωμί, κομματάρες τυρί,
λαρδί, σύκα, χουρμάδες, φρούτα.
Ἔλα νά χοντρύνεις, νά γίνεις σπου-
δαῖος ποντίκαρος, καί ὄχι νά εἶσαι
ἔτσι ἀδυνατούτσικος, ὅπως τώρα.

Ξεκίνησαν ἀμέσως καί οἱ δύο
καί πῆγαν στήν πόλη.

— Τί σπιταρόνα! ψιθυρίζει ὁ
ἐξοχικός.

— Έδῶ μένω, λέει ὁ ἄλλος. Ἀνέβηκαν γρήγορα γρήγορα καί χώθηκαν σέ μιά ἀποθηκούλα.

— Τί θησαυροί! Ἐσύ, φιλαράκο, εἶσαι εὐτυχισμένος.

Μόλις ὅμως στρώθηκαν στό φαί, ἀκούονται ἀπό δίπλα ἀγριοφωνάρες καί νιαουρίσματα.

— Γάτος! λέει τρομαγμένος ὁ μουσαφίρης.

— Μή φοβᾶσαι, ἀπαντᾷ ὁ ἄλλος· εἶναι γατούλα μικρή καί δέν ἔρχεται ποτέ ἐδῶ μέσα· μά καί νά ἔρθει, θά χωθοῦμε στίς τρυπίτσες.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 68 - 69)

1. α) *Νά βρεῖς τά ὑποκοριστικά καί μεγεθυντικά ὀνόματα τοῦ κειμένου.*
β) *Χώρισε τήν παραγωγική τους κατάληξη.*
γ) *Νά γράφεις τίς πρωτότυπες λέξεις τους.*
2. *Σχημάτισε δικά σου ὑποκοριστικά καί μεγεθυντικά μέ τίς καταλήξεις:*
-άκος -οῦδι -οῦλης -αράς.
3. *Σχημάτισε τά ὑποκοριστικά καί μεγεθυντικά τῶν λέξεων σπίτι, γάτα, πόδι, παιδί, πόρτα, σκύλος, ὅπως παρακάτω:*

Λέξη πρωτότ.	Ὑποκοριστ.	Μεγεθυντικό
φωνή	φωνίτσα φωνούλα	φωνάρα

17. ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Δίπλα στό καφενεῖο ἦταν τό ταχυδρομεῖο, ἔπειτα τό τελωνεῖο, τά μόνα κρατικά καταστήματα τοῦ χωριοῦ, ἐκτός ἀπό τό σχολεῖο. Πιο κει ἔβλεπες τόν παπουτσή νά δουλεύει ἔξω ἀπό τό μαγαζί του, γιά νά δροσιζεται, πολλές φορές καί τό ράφτη στήν πόρτα τοῦ ραφτάδικου. Τό μπακάλικο ἦταν καί ψιλικατζίδικο· γαλατάδικο καί μανάβικο δέ χρειαζόταν τό χωριό. Ὁ κάθε χωρικός εἶχε τήν ἀγελάδα

του ή τήν κατσίκα του· όσο γιά χορταρικά πάλι, πήγαιναν οί γυνάϊκες ίσια στους περιβολάρηδες καί τ' άγόραζαν δροσερά δροσερά.

Άπό τήν πλατεία φαινόταν ή έκκλησιά, πάνω σ' ένα βράχο, κάτασπρη, μέ τό ψηλό της καμπαναριό.

Στό καφενείο οί γέροι, μέ τά κομπολόγια στό χέρι, έπιαναν άπό

νωρίς τό κουβεντολόι, πού δέν είχε τελειωμό. Έκεί μαζεύονταν, όποτε δέν είχαν δουλειά, καί όλοι οί χωριανοί: κτηματίες, γεωργοί, βαρκάρηδες, τρατάρηδες καί άλλοι ψαράδες, χταποδάδες, ό φαναρτζής, ό σαμαράς, ό κουρέας.

Κουβέντιαζα πότε μέ τόν έναν πότε μέ τόν άλλο κι έπειτα έπαιρνα τόν παραλιακό δρόμο, πλάι στήν άμμουδιά, πού μ' έβγαζε στό κεραμιδαριό. Άπό κεί περνούσα τήν ποταμιά, τόν άμπελώνα, τόν έλαιώνα καί άνέβαινα στό βουναλάκι. Καλή καί ή πλατεία, μά τίς όμορφίες τά μάτια μου άπό κεί πάνω τίς χάιρονταν, άπό τίς άνηφορίες καί τίς πλαγιές.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 70 - 71)

1. Νά γράφεις σέ δνό χωριστές στήλες (Τοπικά, Περιεκτικά) τά παρακάτω όνόματα:
καφενείο, ταχυδρομείο, τελωνείο, πλαγιά, έλαιώνας, ραφτάδικο, άμμουδιά, καμπαναριό, μπακάλικο, ψιλικατζίδικο, ποταμιά, άμπελώνας, άνηφοριά.
2. Νά βρεΐς καί μόνος σου άπό 3 παραδείγματα τοπικών ουσιαστικών μέ τίς καταλήξεις -άδικο καί -είο.
3. Κάμε τό ίδιο καί γιά περιεκτικά μέ τήν κατάληξη -ώνας ή -ιώνας.
4. Κάμε 4 φράσεις πού νά περιέχουν άπό ένα τοπικό ή περιεκτικό ουσιαστικό. Π.χ. Οί ψαράδες πέτυχαν καλή ψαριά σήμερα.

18. Ο ΚΑΗΜΟΣ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑΚΗ

‘Ο Κωστάκης διαβάζει ένα βιβλίο ιστορικό. Στά παλιά τὰ χρόνια, λέει τὸ βιβλίο, τὴ Σαλαμίνα τὴν ἤθελαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Μεγαρίτες, καὶ πολεμοῦσαν ποιὸς νὰ τὴν κρατῇ στήν ἐξουσία του. Ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν ἀποτυχίες κι ἔπαθαν πολλές ζημιές στὸν πόλεμο, ἀπελπίστηκαν καὶ ἀποφάσισαν ν’ ἀφήσουν τὸ νησί στοὺς ἀντιπάλους τους. ‘Ο Σόλωνας ἦταν γι’ αὐτὸ πολὺ πικραμένος. «Εἶναι ντροπὴ, ἔλεγε, νὰ χάνουμε τὸ θάρρος μας. Ἐγὼ θὰ προτιμοῦσα νὰ εἶμαι κανένας ταπεινὸς νησιώτης, νὰ εἶμαι Σικινίτης ἢ Φολεγάνδριος, παρά πού εἶμαι Ἀθηναῖος, καὶ νὰ λέει καὶ γιὰ μένα ὁ κόσμος πὼς εἶμαι ἀπὸ ἐκείνους πού ἀπαρνήθηκαν τὴ Σαλαμίνα».

Καὶ ὁ Κωστάκης θὰ ἐπιθυμοῦσε νὰ ἦταν νησιώτης, αὐτὸς ὅμως γιὰ ἄλλο λόγο. ‘Ο πατέρας του, λοστρόμος σ’ ἓνα βαποράκι, τὸν εἶχε πάρει τὴν ἀνοιξη καὶ τὸ καλοκαίρι μαζί του σὲ κάμποσα ταξίδια στὶς Κυκλάδες. Φόρτωναν βερίκοκα ἀπὸ τὴ Νάξο, ντομάτες ἀπὸ τὴ Σύρα, ἄλλα ἐμπορεύματα ἀπὸ ἄλλα νησιά καὶ τὰ ἔφερναν στὸν Πειραιά. Τὸ βαποράκι ἔμενε ἀρκετὲς ὥρες σὲ κάθε λιμάνι καὶ ὁ Κωστάκης γνωρίστηκε μὲ πολλὰ νησιωτάκια τῆς ἡλικίας του· ἔκαμε ἔτσι φίλους Συριανούς, Ναξιῶτες, Σιφνιούς, Μυκονιάτες. Ψάρευαν μαζί, ἔκαναν ἐκδρομοῦλες, καὶ οἱ μέρες αὐτές ἦταν γιὰ τὸν Κωστάκη οἱ ὠραιότερες τῆς ζωῆς του. Στὴν Τῆνο μάλιστα ἔμεινε ὁλόκληρη βδομάδα, γιατί ἡ μητέρα του ἦταν Τηνιακιά καὶ εἶχε ἐκεῖ συγγενεῖς.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 72)

1. *Νὰ βρεῖς τὰ ἐθνικὰ ὀνόματα τοῦ κειμένου.*
2. *Νὰ γράφεις τὰ ἐθνικὰ τῶν παρακάτω τόπων:*
Καβάλα, Πάργα, Βόλος, Κρήτη, Χίος, Μεσολόγγι. Καναδὰς, Μιλάνο, Ρώμη, Παρίσι.
3. *Νὰ βρεῖς ἀπὸ ποιο ὄνομα ἔγιναν τὰ παρακάτω ἐθνικὰ ὀνόματα:*
Λευκαδίτισσα, Χιώτης, Σερραῖα, Καλαματιανός, Τριπολιτσιώτης, Πατρινός, Θηβαῖος, Τρικαλινός, Σπαρτιάτης.

19. ΤΟ ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΚΑΠΕΤΑΝ ΝΙΚΟΛΑ

Καθισμένοι ανέμελα στο καφενείο της παραλίας ο καπετάν Νικόλας, παλιός караβοκύρης και σημερινός έρασιτέχνης ψαράς, συνήθιζε τά βραδάκια νά διηγείται τίς θαλασσινές του περιπέτειες. Τό ακροατήριό του κάθε λογής: έκτός από τόν καφετζή, ήταν ο λογιστής του ναυτικού Συνεταιρισμού κι ο άποθηκάριός του, ψαράδες, όμότεχνοι του καπετάνιου, τρατάρηδες, βαρκάρηδες και χταποδάδες. Ο λόγος του ναυτικού γύριζε μέ νοσταλγία στά περασμένα, στους κινδύνους της θάλασσας, πού από τή νιότη του είχε τόσο αγαπήσει, και στους παράξενους τόπους όπου τόν είχαν οδηγήσει τά ταξίδια του.

Καμιά φορά στο ακροατήριό του προσθέτονταν κι οί επαγγελματίες της συνοικίας, στεριανοί αυτοί: ο κύρ "Αγγελος ο κουρέας, ο κύρ Κώστας ο γαλατάς κι ο κύρ Νέστορας ο περιβολάρης. Οί διηγήσεις του παλιού θαλασσόλυκου κέντριζαν πάντα τή φαντασία τους και κρατούσαν αμείωτο τό ενδιαφέρον τους.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 73 - 75)

1. *Νά βρείς τά επαγγελματικά ούσιαστικά του κειμένου.*
2. *Νά βρείς τίς πρωτότυπες λέξεις των παρακάτω ούσιαστικών (π.χ. γιά τό **βαρκάρης** είναι **βάρκα**):
κτηματίας, χταποδάς, κουβεντολόι, λασπουριά, καρβουνιάρης, άχερώνας, ψωμάς.*
3. *Κάμε ανδρωνυμικά μέ τά παρακάτω ονόματα:
Δημήτρης, Γιάννης, Παναγιώτης, Γιώργος.*

20. ΣΤΟΝ ΑΙ-ΝΙΚΟΛΑ

Αύγή αύγή σήμερα μιά πομπή γυναικών άνέβηκε στο ξωκλήσι. Γριούλες άσπρομάλλες, σκυφτές, μέ σκούρα τσεμπέρια στο κεφάλι, νέες γυναίκες μέ φορεσιές ανοιχτόχρωμες, κοπέλες μέ βήμα σβέλτο και πηδηχτό, προχωρούσαν άμίλητες. Ή όψη τους ήταν άνή-

συχη καί θλιβερή. Πήγαιναν ν' άνάψουν τά καντήλια του άγίου καί νά ζητήσουν τή σωτήρια συμπαράστασή του γιά τούς άγαπημένους τους, γιούς, άδερφούς, άντρες, πατέρες, πού είχαν ξεκινήσει χτές από τό λιμάνι του νησιού μέ καράβι γιά ένα κάπως μακρινό ταξίδι.

Ή χτεσινή μέρα ήταν ήλιόλουστη, ό καιρός εύνοϊκός. Φυσουσε μέτριος στρωτός βοριάς καί τό καράβι βγήκε από τό λιμάνι καί προχώρησε στ' άνοιχτά καμαρωτό κάτω από φεγγερό ούρανό. Τή νύχτα όμως ό άνεμος δυνάμωσε πάρα πολύ, άγρίεψε, καί οί γυναίκες άκούοντάς τον νά σφυρίζει καί τά κύματα νά βογκοῦν άνησύχησαν.

Σάν έφτασαν στόν Άι-Νικόλα, άναψαν τά καντήλια καί προσευχήθηκαν γονατιστές. Ό παπάς, πού είχε άνεβεί μόνος του στό ξωκλήσι, είπε στίς γυναίκες λίγα πραϋντικά καί ένθαρρυντικά λόγια καί έπαίνεσε τόν καπετάνιο πού ήταν παλιός θαλασσόλυκος καί πού είχε δείξει τήν άξια του σέ πολλές παρόμοιες κρίσιμες στιγμές.

Οί γυναίκες γύρισαν στά σπίτια τους παρηγορημένες καί μέ θάρρος στήν καρδιά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 77)

1. Νά βρεΐς τά επίθετα του κειμένου πού παράγονται από ρήματα καί νά τά γράφεις έτσι: **στρωτός (στρώνω)**.
2. Κάμε σύνθετα επίθετα μέ δεύτερο συνθετικό παράγωγο επίθετο από τά ρήματα:
άνοίγω, βρίσκω, μυρίζω, αγαπώ
(λούζω - λουστός = ήλιόλουστος).
3. Σχημάτισε επίθετα από τά ρήματα:
ξεχωρίζω, σβήνω, σκύβω, στρώνω, ένοχλώ, βοηθώ, άρπάζω, κολακεύω.

21. ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΟ ΠΡΩΙΝΟ ΜΕ ΒΡΟΧΗ

Τῆς Ἀννούλας πολὺ τῆς ἀρέσουν οἱ κυριακάτικες ἐκδρομές. Σήμερα ὁ καιρὸς εἶναι βροχερός καὶ θὰ μείνει στοῦ σπίτι. Φόρεσε τὴ μάλλινη μπλούζα τῆς καὶ ἀνέβηκε στὴν ταράτσα, ἀλλὰ ξανακατέβηκε σχεδὸν ἀμέσως.

— Θὰ βρέξει, τῆς φώναξε ἡ μητέρα τῆς.

Ἐχτές, ἂν καὶ δὲν εἶναι ζηλιάρα, εἶχε ζηλέψει λίγο τὴ συμμαθήτριά τῆς τὴ Φρόσω, ποὺ τὴν πήρε ἡ γιαγιά τῆς στοῦ Ἑλληνικό, νὰ περάσει μαζί τῆς τὸ Σαββατοκύριακο. «Τί ὠραία, τί εὐχάριστα

ποὺ θὰ εἶναι» εἶχε πεῖ τότε μέσα τῆς. Τώρα ὁμως συλλογίζεται πῶς καὶ ἡ Φρόσω θ' ἀναγκαστεῖ νὰ κλειστεῖ στοῦ σπίτι κι ἄς εἶναι σέ μέρος ἐξοχικό.

— Τί νὰ κάμω τώρα; λέει ἡ Ἀννούλα. Ἀνοίγει ἓνα συρτάρι ποὺ ἔχει φυλαγμένα τὰ παλιά τῆς παιχνίδια. Νά ἡ μεγάλη ἀμερικάνικη κούκλα ποὺ τῆς ἔστειλε ὁ θεῖος τῆς πρόπερσι ἀπὸ τὴ Νέα Ὑόρκη. Τὴ βγάζει καὶ τὴ στήνει στοῦ τραπέζι. Τό φόρεμά τῆς εἶναι μεταξωτό, θαλασσί, σὰν τὸ δικό τῆς τὸ λαμπριάτικο· τὰ μάγουλά τῆς τριανταφυλλιά, σὰν ἀφράτα μῆλα· τὰ γυάλινα μάτια τῆς γαλανά, σὰν ζαφειρένια. Μά ἡ Ἀννούλα εἶναι μεγάλη καὶ οἱ κοῦκλες δὲν τὴν εὐχαριστοῦν πιά· τὴν ξαναβάζει στοῦ χαρτονένιο κουτί τῆς. Σ' ἓνα ἄλλο συρτάρι σκόρπια παιχνίδια ἀγορίστικα: ἐδῶ μολυβένια στρατιωτάκια, ἀλλοῦ αὐτοκινητάκια τενεκεδένια.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 78 - 81)

1. Νά βρεῖς τὰ ἐπίθετα τοῦ κειμένου ποὺ ἔχουν τίς καταλήξεις:
...άτικός, -ένιος, -ής, -ινος.
2. Ἀπὸ ποιά οὐσιαστικά παράγονται τὰ ἐπίθετα:

λαμπριάτικος, αγορίστικος, αφράτος, χαρτονένιος, τενεκε-
δένιος.

3. Νά σχηματίσεις επιρρήματα από τὰ ἐπίθετα:

υποφερτός, καλός, βαθύς, εὐχάριστος, σύγχρονος, ἀληθινός.

4. Στίς παρακάτω φράσεις νά συμπληρώσεις τό κενό μέ τό
παράγωγο ἐπίθετο από τό ἐπίρρημα πού βρίσκεται σέ παρέν-
θεση:

“Ὅ,τι πεῖς από ἐδῶ καί πέρα εἶναι ... (παραπάνω). Οἱ ...
(ἄλλοτε) καιροί ἦταν πιό καλοί. Τά ... (σιγά) ποταμάκια νά
φοβᾶσαι. Τά ... (χτές βράδυ) ἐπεισόδια ἦταν δυσάρεστα.
Ἡ ... (κάθε μέρα) ἄσκηση δίνει ὑγεία.

5. Σχημάτισε ἐπίθετα από τίς λέξεις:

πέρσι, φέτος, πάντοτε, μακριά, ἀντίκρυ.

22. Ο ΜΥΡΜΗΓΚΑΣ

Τό μυρμήγκι, λέει ἓνας μύθος, δέν ἦταν ἔντομο από πάντα, ἦταν
ἄνθρωπος. Αὐτός ὁ ἄνθρωπος, ὁ Μύρμηγκας, εἶχε πολλά χωράφια
καί ἄλλα ἀγαθά, ἦταν ὅμως ἀχόρ-
ταγος καί τὰ δικά του πλούτη δέν
τοῦ ἔφταναν. Γύριζε λοιπόν τὰ ξέ-
να χωράφια, ὅταν ἔλειπαν οἱ νοι-
κοκύρηδες, μάζευε ὅ,τι ἔβρισκε, πό-
τε ἓνα δεμάτι σιτάρι, πότε ἄλλους
καρπούς, καί τὰ κουβαλοῦσε στό
σπίτι του. Τό νοῦ του τόν εἶχε
στήν ἀρπαγή. Ξεκινοῦσε νύχτα,
πρίν νά πᾶνε οἱ ἄνθρωποι στίς
δουλειές τους, γιά νά μὴν τόν πᾶ-
ρουν εἶδηση. Ἀπό τήν ἔγνοια τῆς
κλεψιάς ξενουχτοῦσε κιόλα καμιά
φορά ἄυπνος. Καταντοῦσε ν’ ἀφή-

νει άκαλλιέργητο κανένα δικό του κτήμα, άσκαφτο, άνόργωτο, άσπαρτο ή άπότίστο, για νά κοκκολογᾷ τά ξένα. Καί μέ πλημμύρες καί μέ άναβροχιές οί άποθήκες του ήταν πάντα ξεχείλεις καί ξεχειμώνιαζε ξένοιαστος. Οί ἄλλοι γεωργοί έβλεπαν πώς τούς έλειπε πότε τό ένα καί πότε τό ἄλλο καί άναρωτιόνταν τί νά γινόταν ἄραγε, μά τόν κλέφτη δέν τόν έπιασε κανείς, γιατί φυλαγόταν καλά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 82 - 83)

1. Νά αντιγράψεις τίς λέξεις του κειμένου πού είναι σύνθετες μέ τά άχώριστα μόρια: **ά-, ξε-, άνα-**.
2. Σχημάτισε σύνθετα μέ τό άχώριστο μόριο πού ταιριάζει καί μέ τίς λέξεις: **όρθογραφία, κολλῶ, κάνω, ίσος, μασῶ**.
3. Στίς παρακάτω φράσεις νά συμπληρώσεις τό κενό μετά τό άχώριστο μόριο μέ τό σύνθετο πού σχηματίζεται από τό άχώριστο μόριο καί τή λέξη σέ παρένθεση:
 'Η άν— (αἷμα) είναι άρρώστια. Τά παιδιά προχτές ξε— (τρελαίνομαι) μέ τίς ιστορίες τής γιαγιᾶς. Τό σχολείο μας πήγε για άνα— (δασώνω). Τό άν— (άλάτι) φαγητό είναι ἄ—(νόστιμο).
4. Γράψε τίς λέξεις πού ἔχουν αντίθετη σημασία άπ' αυτό πού σημαίνουν οί λέξεις:
 τυχερός, ἄξιος, ευήλιος, δίκαιος, ήσυχος, ύποφερτός, γραφτός.

23. ΔΥΟ ΞΑΔΕΡΦΙΑ ΣΤΟ ΤΗΛΕΦΩΝΟ

Γκρρρρρ... Γκρρρρρ...

‘Ο Θέμος τρέχει στό τηλέφωνο καί παίρνει τό άκουστικό. Στό πρόσωπό του φάνηκε χαρά καί συγκίνηση, όταν άκουσε ποιός του τηλεφωνεί.

— Θέμο, κατάλαβες ποιός είμαι; ‘Εδῶ ό ξάδερφός σου ό ‘Ορέστης. ‘Εφτασα στόν Πειραιά μέ τό βαπόρι σήμερα τό πρωί στίς έξι καί άνέβηκα στήν ‘Αθήνα μέ τόν ήλεκτρικό σιδηρόδρομο. Σου τηλεφωνῶ από τό ξενοδοχείο του συμπεθέρου μας του Χαράλαμπου. ‘Εδῶ

έγκαταστάθηκα γιά τήν ὥρα.

— Τί λές, βρέ παιδί 'Ορέστη; γιατί ἔτσι; Γιατί δέ μᾶς τηλεγράφησες ἀπό τό νησί πῶς θά 'ρχόσουν, νά κατεβῶ στόν Πειραιά νά σέ πάρω; Πῶς τά κατάφερες μόνος σου; 'Εσύ πρώτη φορά ταξιδεύεις.

— Μή θαρρεῖς δά πῶς στήν ἐπαρχία εἶμαστε κουτοί. Δέν ἦρθα ὁμως μόνος. 'Ηταν πολλοί ἐπιβάτες συχωριανοί μας. 'Ηταν καί ὁ 'Οδυσσεύς ὁ Πετμεζᾶς· συγγενής μας λίγο· τόν ξέρεις· ἀρχιεργάτης σέ τυπογραφεῖο· τώρα ἔφεδρος ὑπαξιωματικός. 'Ηταν λοιπόν καί αὐτός συνταξιδιώτης μας καί τοῦ σύστησε ὁ πατέρας νά μέ βοηθήσει. Τό ταξίδι περίφημο· ἐξαιρετικά ὥραιο.

— Καί νά πᾶς στό ξενοδοχεῖο! 'Η μητέρα πολύ θά δυσανεστηθεῖ. Θά ἔρθω νά σέ πάρω νά μείνεις μαζί μας ἐδῶ στό Χαλάντρι, ὥσπου νά βρεῖς σπίτι στήν 'Αθήνα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 84)

1. Νά ἀντιγράψεις τίς σύνθετες λέξεις τοῦ κειμένου μέ τό ἀχώριστο μόριο **συν-** (**συν-, συγ-, συμ-, συν-**).
2. Νά ἀντιγράψεις τίς ὑπόλοιπες σύνθετες λέξεις τοῦ κειμένου καί νά ὑπογραμμίσεις τό ἀχώριστο μόριο.
3. Νά σχηματίσεις σύνθετα μέ τά ἀχώριστα μόρια: **δυσ-, τηλε-, ἡμι-, ὁμο-, ἐπι-, ἀμφι-**.
4. Συμπλήρωσε τίς φράσεις:
'Η καλή **συ—** (ζητῶ) διαλύει τή **διχο—** (γνώμη).
Τό **εὐ—** (ἀγγελία) διαδόθηκε καί στά δύο **ἡμι—** (σφαίρα) τῆς γῆς.
Οἱ 'Ελληνες εἶμαστε λαός **ὁμό—** (γλώσσα).
Μέ τόν **τηλέ—** (γράφω) στέλνουμε μηνύματα σέ ὅλο τόν κόσμο.

24. ΤΟ ΠΑΤΡΟΓΟΝΙΚΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΚΑΠΕΤΑΝ ΘΥΜΙΟΥ

Τό άρχοντικό όρθώνεται όλομόναχο στην κορφή τής βραχουριάς μ' έναν άνεμοδείκτη πλάι του· οί πέτρες από την πολυκαιρία έχουν πάρει ένα σταχτοπράσινο χρώμα, καί μοιάζει μέ γλαροφωλιά, μά από κοντά ξεχωρίζεις τό σύνολό του. Πυργωτό είναι, τρίπατο, μέ σίγουρη ξυλοσκεπή καί μέ διπλό τόν τοίχο.

Στό επάνω πάτωμα είναι οί κρεβατοκάμαρες του άντρόγυνου καί του γιού τους του Νικόλα. Στό δεύτερο, κατά τή θάλασσα, είναι ή μεγάλη σάλα καί μπροστά της ή τραπεζαρία, χωρισμένες μέ στενό-

μακρο πέραςμα. Στό κάτω πάτωμα είναι τό κατώγι μέ τίς σοδείες καί μέ τή χαμοκέλα στην πίσω μεριά του, όπου γίνεται ή λάτρα.

Στήν τραπεζαρία, σιμά στο παραθύρι, είναι στημένος ό άργαλειός τής καπετάνισσας μέ τό νήμα τό χρυσοκίτρινο, περασμένο στο καλαμοκάνι του· εκεί περνά τίς ώρες της ή καπετάνισσα τά βραδινά τής χειμωνιάς.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 85 - 89)

1. *Νά ξεχωρίσεις τά παρατακτικά σύνθετα του κειμένου καί νά τά εξηγήσεις.*
2. *Κάμε τό ίδιο καί γιά τά προσδιοριστικά σύνθετα.*
3. *Τί είδους είναι καί πώς εξηγούνται τά παρακάτω σύνθετα: λαγοπόδαρος, κοντόθωρος, σιδεροκέφαλος, ξανθομάλλης, σκληροτράχηλος, καλόκαρδος, κακόμοιρος, μεγαλόσωμος.*

4. *Τί είδους είναι και πώς εξηγούνται τα παρακάτω σύνθετα: ώροδείκτης, χαρτοπαίκτης, μυρμηκοφάγος, κτηνοτρόφος, θαλασσομάχος, βιβλιοδέτης.*
5. *Γράψε κι εσύ από δύο σύνθετα παρατακτικά, προσδιοριστικά, κτητικά και αντικειμενικά.*

25. ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

*Εξαφνα λύχνος ήλιοστάλαχτος κρεμάστηκε μπρός στῆς μάνας τήν ψυχή, έτοιμος νά δείξει τό μέλλον τοῦ νεογέννητου. Καί τόν εἶδε τριαντάχρονο λεβεντονιό νά μαγνητίζει τίς ψυχές τοῦ λαοῦ. Ψηλός, λυγερός, μέ σεβαστή μελαγχολία στό ροδόπλαστο πρόσωπο, μέ τό στόμα γλυκοστάλαχτο καί τά γαλανά μάτια, μιλοῦσε στό λαό καί τόν ἐπειθε. Οἱ προφῆτες, πού τόν προσπερνοῦσαν, πειθαρχοῦν τώρα καί πισωδρομοῦν ὑποταχτικοί του. Ὁ Νόμος τοῦ Μωυσῆ ξαναζεῖ στά λόγια του καί συμπληρώνεται. Ἡ βαριόμοιρη γῆ ἀναδρουσίζεται· τ' ἀπελπισμένα πλήθη ξαναθαρρεύουν. Ἡ ἀγάπη τρέχει ἀδαπάνητη ἀπό τά πλατιά στέρνα του καί δροσίζει τό καμίνι τῆς κακομοιριάς. Τά Ἱεροσόλυμα στρώνουν τοὺς δρόμους μέ βάγια νά τόν καλοδεχτοῦν. Σύγκαира ὁμως καρφώνουν τό σταυρό. Ὁ φθονερός μαθητής τόν παραδίνει μέ φίλημα. Μά Ἐκεῖνος, ἀνώτερος ἀπό τά τέκνα τῶν ἀνθρώπων, συγχωρεῖ τήν προδοσία καί ἀνεβαίνει πρᾶος στό μαρτύριο.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 90 - 95)

1. Νά κατατάξεις τά σύνθετα τοῦ κειμένου ἀνάλογα μέ τό εἶδος τοῦ πρώτου συνθετικοῦ.

Οὐσιαστικό	Ἐπίθετο	Ἀριθμητικό	Ἐπίρρημα

2. Μέ τά πρώτα συνθετικά τῶν παρακάτω λέξεων νά σχηματίσεις ἀπό δύο σύνθετα:

πισωδρομοῦν, ἡλιοστάλαχτος, λεβεντονιός, βαριόμοιρος, γλυκοστάλαχτος.

3. Σχημάτισε σύνθετα μέ τίς ἀκόλουθες λέξεις. Σέ ποιές τό πρώτο συνθετικό παίρνει συνδετικό φωνήεν;

σφήκα — φωλιά

κρυφά — ἀκούω

σπίτι — νοικοκύρης

ἄσπρος — κίτρινος

ρούζι — γάλα

ἀργά — διαβαίνω

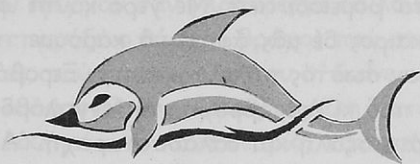
26. Η ΑΓΑΠΗ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

Ἀπό μικρός τήν ἀγαποῦσα τή θάλασσα. Τό πρώτο μου παιχνίδι ἦταν ἓνα κουτί ἀπό λουμίνια, πού ἡ φαντασία μου τό ἔκανε μπάρκο τρικούβερτο. Πῆγα καί τό ἔριξα στή θάλασσα μέ καρδιοχτύπι. Ἀργότερα ἔγινα πρώτος στό κουπί, στό κολύμπι πρώτος. Ἐκεῖνα πού εἶχα ὀλόγυρά μου, ψυχωμένα κι ἄψυχα, μοῦ ἔλεγαν μύρια: οἱ ναῦτες μέ τά ἡλιοκαμένα τους πρόσωπα καί τά φανταχτερά ρούχα· οἱ γέροντες μέ τίς ἱστορίες τους· τά ξύλα μέ τή χτυπητή κορμωστασιά.

Ναί· τήν ἀγαποῦσα τή θάλασσα! Τήν ἔβλεπα κατάντικρυ ν' ἀπλώνεται ἀπό τό ἀκρωτήριο ὡς πέρα, πέρα μακριά, νά χάνεται στά οὐρανοθέμελα σάν πλάκα ζαφειρένια, στρωτή. Τήν ἔβλεπα ὀργισμένη ἄλλοτε, νά δέρνει μέ ἄφρους τό ἀκρογιάλι. Καί ὅταν ἔβλεπα καράβι νά σηκώνει τήν ἄγκυρα, νά βγαίνει ἀπό τό λιμάνι καί ν' ἀρμενί-

ζει στ' άνοιχτά, ή ψυχή μου πετοῦσε, θλιβερό πουλάκι, έπάνω του. Τά σταχτόμαυρα πανιά τά όλοφούσκωτα, τά σκοινιά τά κοντυλο- γραμμένα, μ' έκραζαν νά πάω μαζί τους. Καί νυχτόημερα ή ψυχή μου κατάντησε άλλο πόθο νά μήν έχει παρά τό ταξίδι.

Δέν κρατήθηκα περισσότερο· ό πατέρας, παλιός θαλασσομάχος, έλειπε σέ ταξίδι. Μίσευε καί ό θεϊός μου γιά τή Μαύρη Θάλασσα. Τοῦ έπεσα στό λαιμό· τόν παρακάλεσε καί ή μάνα μου από φόβο μήν άρρωστήσω. Κι ό θεϊός μου, πού ήταν μεγαλόκαρδος άνθρωπος, δέ- χτηκε νά μέ πάρει μαζί του.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 96 - 101)

1. Τί μέρος τοῦ λόγου είναι τά σύνθετα τοῦ κειμένου μέ δεύτερο συνθετικό οὐσιαστικό;
2. Νά βρεῖς ποιές αλλαγές γίνονται στό γένος καί στήν κατά- ληξη τοῦ δεύτερου συνθετικοῦ τῶν συνθέτων:
ἀτάραχος, ἀγγελόμορφος, ἀγριοπρόσωπος, ἀνοιχτομάτης, τε- τράγωνος.
3. Σχημάτισε σύνθετα μέ δεύτερο συνθετικό τά οὐσιαστικά:
γλώσσα, ψυχή, λόγος, καρπός, δόξα, θόρυβος.
4. Ποιό είναι τό δεύτερο συνθετικό, τί μέρος τοῦ λόγου είναι καί τί μέρος τοῦ λόγου γίνεται μέ τή σύνθεση στίς λέξεις:
καρδιοχτύπι, κατάντικρυ, οὐρανοθέμελα, ἀκρογιάλι, μεγα- λόκαρδος, θαλασσομάχος, κορμοστασιά.

27. ΨΑΡΕΜΑ ΣΤΟ ΓΛΑΡΟΝΗΣΙ

Ἀπό ἑβδομάδες εἶχαμε καταστρώσει τό σχέδιό μας. Ὁ μπαρμπα-Στρατής, ὁ λεβεντάνθρωπος, ἀνοιχτόκαρδος ψαράς, θαλασσόλυκος στά νιάτα του, συμπέθερος ἑνός ἀπό τή συντροφιά μας, θά μᾶς ἔδινε τή μικρότερη ἀπό τίς δύο ψαρόβαρκές του· καθετές καλές, ἀπό μονοκόμματα μεσηνέζες καί ἀπό ἀλογότριχες, εἶχαμε ὅλοι μας· τά σύνεργα τῆς ψαρικής θά τά εἶχαμε ἐτοιμάσει ἀποβραδὶς· γιὰ δόλωμα θά παίρναμε λιανόψαρά, ἄμμοσκούληκα, καί γιὰ τά κεφαλόπουλα ψωμοτύρι· καί θά ξεκινούσαμε πρὶν βγεῖ ὁ ἥλιος. ἤμαστε πέντε.

Τό Γλαρόνησι — γεμάτο γλαροφωλιές — εἶναι κατάντικρυ στό χωριό μας, πρὸς τὰ βορειοδυτικά. Μὲ γερό κουπί φτάνεις σέ μισή ὥρα. Μά ὁ παλιόκαιρος δέ μᾶς ἄφηνε νά κάμουμε τήν ἐκδρομή. Ὁ φετινὸς Μάρτης ἦταν σωστός παλουκοκαύτης. Ξεροβόρια τίς πρῶτες του μέρες, ποῦ καί ποῦ κι ἀνεμόβροχα, τῇ Μεγαλοβδομάδα μάλιστα σηκώθηκε φοβερὴ ἀνεμοζάλη καί θαλασσοταραχή. Ἀλλὰ τώρα, ξωλαμπρα, ἦταν χαρά Θεοῦ.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 102 - 104)

1. Χώρισε τὰ σύνθετα τοῦ κειμένου ἀνάλογα μὲ τὸν τόνο τους:

Φυλάγονν τόν τόνο	Τόν ἀνεβάζουν στήν παραλήγουσα	Τόν ἀνεβάζουν στήν προπαραλήγουσα

2. Σχημάτισε σύνθετα μὲ τὰ παρακάτω ζευγάρια λέξεων τονίζοντάς τα ὅπου πρέπει:
ἄσπρος - γαλανός, λύκος - σκύλος, κορφή - βουνά, φαγί - ποτό, μάτι - γυαλί, παλιός - χωριό, ἄρχοντας - χωριάτης, χτύπος - καρδιά, ἄνεμος - ζάλη, θάλασσα - νίγημαι.
3. Κάμε παρασύνθετα ἀπὸ τίς λέξεις:
παλιόκαιρος, Μεγαλοβδομάδα, καλωσορίζω, Αἰγαῖο Πέλαγος.
4. Νά βρεῖς ἀπὸ ποιές σύνθετες λέξεις παράγονται τὰ παρασύνθετα: προθυμία, συγκοινωνιακός, χριστουγεννιάτικος, Ἐρυθροσταυρίτης.

28. ΤΟ ΟΜΟΡΦΟ ΧΩΡΙΟ

Μόλις ο Παυλὴς καὶ ὁ νονὸς του βγῆκαν ἀπὸ τὸ λαξευτὸ δρόμο, ξεφυτρῶνει μπροστὰ τους πεντάμορφη θέα. Κάμπος βαθὺς καὶ δεντροσκεπαστος, βουνὰ παραπέρα ἀραδιασμένα σάν κύματα, ἀπὸ τὰ δεξιὰ λάδι ἢ θάλασσα, δίπλα στό ἀκρογιάλι τὸ ὁμορφὸ χωριό.

Τὰ σπίτια του ἔφεγγαν σάν γλάστρες μέ τὰ λουλούδια καὶ καταμεσῆς στὰ σπίτια — παράξενο θάμα! — βράχος πού στεκόταν σάν κολοσσὸς οὐρανόγγιχτος, πού τὸ μεγαλεῖο του σ' ἔκανε καὶ τὸν σεβόσουν. Καὶ ἐπάνω στοῦ κολοσσοῦ τήν κορφή μεγάλη κατάλευκη ἐκκλησία, καὶ δίπλα στήν ἐκκλησία τὸ καμπαναριό, κάτασπρο κι αὐτό, χαριτωμένο. . .

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 105)

1. Νά βρεῖς ποιά ἐπίθετα καὶ ποιά οὐσιαστικά στό κείμενο χρησιμοποιοῦνται μεταφορικά.
2. Σέ ποιέες ἀπὸ τίς παρακάτω λέξεις ὑπάρχει κυριολεξία καὶ σέ ποιέες μεταφορά:

υψ. χρυσή ἄλυσίδα — χρυσή καρδιά, *μπατ.*
υψ. τρέχει τὸ παιδί — τρέχει ἡ μύτη, *μπατ.*
υψ. ἡ ρίζα τοῦ δένδρου — ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ, *μπατ.*
υψ. ~~κατα~~παιδί μάλαμα — δαχτυλίδι ἀπὸ μάλαμα, *μπατ.*
υψ. σκάβω βαθιά — νιώθω βαθιά. *γερ.*

3. Μέ καθεμιά ἀπὸ τίς ἀκόλουθες λέξεις νά σχηματίζεις δύο φράσεις. Στὴ μιά τους νά λέγονται κυριολεκτικά καὶ στὴν ἄλλη μεταφορικά:

ἀνοίγω, σηκώνω, βαρὺς, πικρός, νεράκι.

Παράδειγμα: ἀνοίγω τὸ παράθυρο — ἀνοίγω τὴν καρδιά μου.

29. ΤΑ ΑΣΤΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΠΠΟΥ

Τόν παππού τόν βρήκαμε νά ποτίζει τά λαχανικά στό κηπαράκι του, καί τή γιαγιά, κάτω από τή μηλιά, νά μπαλώνει άσπρόρουχα, προχτές πού μέ τήν άδερφούλα μου πήγαμε νά τούς δοῦμε στό έξοχικό τους σπιτάκι.

— Τί θέλετε νά σᾶς φιλέσουμε; μᾶς ρωτᾷ ἡ γιαγιά.

— Εὐχαριστοῦμε, γιαγιά, δέν εἶναι ἀνάγκη νά σᾶς βάλουμε σέ κόπο.

— Τί κόπο, καλέ; Πέστε τί σᾶς ἀρέσει. Πές, Ντίνο. . . Ἐσύ, Φροσούλα; Μήν ντρέπεσαι· μίλα.

— Ποῦ νά τά βρεῖς τέτοια ἐποχή τά μήλα; λέει ὁ παππούς· δέ ρίχνεις μιὰ ματιά πάνω ἀπό τό κεφάλι σου, νά δεῖς πῶς εἶναι ἀκόμα ἀγίνωτα;

— Οὔ, καημένη Θανάση, πάλι τά ἀστεῖα σου ἄρχισες. Εἶπα τῆς Φροσούλας νά μιλήσει καί νά πεῖ τί θέλει. Σήκω, Ντίνο. . .

— Σύκο! λέει πάλι ὁ παππούς· μᾶς ἔμεινε κανένα;

— Ἄχ, ἄφρσέ με, καημένη Θανάση. Σήκω, Ντίνο, πετάξου μέσα στό σπίτι καί στό δεξί συρτάρι τοῦ ἀρμαριοῦ ἔχω χαλβᾶ πολίτικο. Βάλε τέσσερα κομμάτια σ' ἓνα πιάτο καί φέρ' τα. Καί, μιὰ πού θά μπεῖς, φέρε μου καί τό μαλλί πού ἔχω σ' ἓνα καλαθάκι καί τό ἀδράχτι μου, νά γνέσω λίγο. Ἄ, καί τή ρόκα.

— Ρόκα ἔχω στό περιβόλι ὅση θέλεις.

— Τέλος πάντων, δέν ὑποφέρεσαι, Θανάση, μ' αὐτά τά ἀστεῖα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 106 - 108)

1. Νά βρεῖς ὅλα τά ὁμώνυμα τοῦ κειμένου καί νά πεῖς ποιὰ εἶναι ἡ σημασία τοῦ καθενός.

2. Νά σχηματίζεις φράσεις πού ἡ καθεμιὰ νά ἔχει μιάν ἀπό τίς ἀκόλουθες ὁμώνυμες λέξεις:

δανικός (ἀπό τή Δανία) — δανεικός, νοίκι — νίκη, ψηλός — φιλός, κλίμα — κλῆμα.

3. Νά βρεῖς ἀπό ἓνα παρῶνυμο γιά κάθε λέξη ἀπό τίς ἀκόλουθες: κερί, πότε, ἄλλα, μίσος, μετάλλιο, σφάγιο, ἄξιος, ἀργός, δάφνη, γέρον.

Ο ΑΪΤΟΣ

Κι ἀγνάντια βγήκε κι ἔκατσε σ' ἓνα ψηλό λιθάρι
καί μέ τόν ἥλιο μάλωνε καί μέ τόν ἥλιο λῆει:
«Ἥλιε, γιά δέ βαρεῖς κι ἐδῶ σ' αὐτή τήν ἀπόσκιούρα,
νά λιώσουνε τά κρούσταλλα, νά λιώσουνε τά χιόνια,
νά γίνει μιὰ ἀνοιξη καλή, νά γίνει καλοκαίρι,
νά ζεσταθοῦν τά νύχια μου, νά γιάνουν τά φτερά μου,
νά ῥθοῦνε τ' ἄλλα τά πουλιά καί τ' ἄλλα μου τ' ἀδέρφια;»

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 109 - 110)

1. Νά βρεῖς συνώνυμα τῶν λέξεων:
μαλῶνω, ἀγνάντια, λιθαρί, ἐνταμόνω, κάμπος, ξημερώνω, ξαμίνω,
φοβοῦμαι, ἄγριος.
2. Νά σχηματίσεις μικρές φράσεις, ὅπου νά ὑπάρχουν τά παρα-
κάτω συνώνυμα:
καλύβα, μέγαρο, παλάτι, πολυκατοικία, σπίτι — ἀστράφτω,
γυαλίζω, λάμπω.
3. Νά βρεῖς ταυτόσημες τῶν ἀκόλουθων λέξεων:
κοδοκός, μπροῦντα, καταγῆς, ἀγλόδι, ὄνιθα, στέγη, τίλιο.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

Οί λέξεις

1. Από τὰ παρακάτω ρήματα σχημάτισε οὐσιαστικά (πού νά σημαίνουν ἐνέργεια ἢ τό ἀποτέλεσμα τῆς ἐνέργειας) μέ τήν παραγωγική κατάληξη **-μα** (ἡ κατάληξη αὐτή γράφεται μέ **μμ** στά οὐσιαστικά τὰ παράγωγα ἀπό ρήματα μέ χαρακτήρα π, β, φ): γράφω, **ράβω**, **βάβω**, **τρίβω**, **ἀλείβω**, **κόβω**, **βλέπω**, **τρέφω** (θρέφω), **μαγεύω**, **ψαρεύω** — **ἀνοίγω**, **διαλέγω**, **πλέκω**, **δείχνω**, **τυλίγω** — **ἀγωνίζομαι**, **ἀλωνίζω**, **ἀλατίζω**, **στολίζω** — **δένω**, **ἀπλώνω**, **διπλώνω**, **ίδρῶ**.
2. Σχημάτισε οὐσιαστικά ἀπό τὰ ἐπίθετα:
νόστιμος, **ἔξυπνος**, **κίτρινος** — **δίκαιος**, **καλός**, **ταπεινός**, **ἀγράφματος** — **ἀθῶος**, **θερμός**, **δραστήριος**, **ἀρχαῖος**, **ἴσος** — **ξινός**, **σάπιος**, **μαῦρος**.
3. α) Σχημάτισε ἐπίθετα παράγωγα ἀπό τὰ ρήματα: γράφω, **ἀγοράζω**, **ἀκούω**, **κρύβω**, **μισῶ**, **γυρίζω**, **πλέκω**, **πήζω**, **ἀρπάζω**, **φυτεύω**, **σηκώνω** (μέ κατάληξη **-τός**): **ἀναπαύω**, **ἀπολυμαίνω**, **ἐνοχλῶ**, **βοηθῶ**, **κολακεύω**, **ἐνθουσιάζω**, **ἀρπάζω** (μέ κατάληξη **-τικός**).
β) Σχημάτισε ὑποκοριστικά ἐπίθετα ἀπό τὰ ἐπίθετα:
ψηλός, **καλός**, **ἀκριβός**, **φτωχός**, **ζεστός**, **δροσερός**, **χοντρός**, **ῥομφαίος**, **πονηρός**.
γ) Σχημάτισε ἐπίθετα παράγωγα ἀπό τὰ ἐπιρρήματα: **χτές**, **σήμερα**, **πέρ(υ)σι**, **τώρα**, **(ἐ)φέτος**, **πάντοτε** (ὅλα παίρνουν κατάληξη **-ινός**).
4. Γράψε ἀπό δύο ἐπίθετα πού νά παράγονται ἀπό οὐσιαστικά μέ τίς καταλήξεις: **-άρης**, **-ένιος**, **-ινος**, **-ερός**, **-πτός**, **-ικός**, **-ιάτικος**, **-ίστικος**, **-ίσιος**.
5. Νά γράφεις ὅλες τίς σύνθετες λέξεις πού βρίσκονται στό κείμενο τῆς σελ. 45 καί δίπλα στήν καθεμιά τά συνθετικά της μέρη.

6. Γράψε τά παρακάτω γνωμικά ύπογραμμίζοντας τίς λέξεις πού εἶναι σύνθετες μέ ἀχώριστα μόρια:

Ἄνθρωπος ἀγράμματος, ξύλο ἀπελέκτητο.— Στήν ἀναβροχιά καλό καί τό χαλάζι.— Τό πρόβατο πού ξεκόβει ἀπ' τό μαντρί τό τρώει ὁ λύκος.— Ξένα ροῦχα ντύνεσαι, γρήγορα ξεντύνεσαι.— Ὅπου δέ σέ σπέρνουν μήν ξεφυτρώνεις.— Ἀκάλεστος στό γάμο τί γυρεῖς;

7. Γράψε τίς λέξεις πού ἔχουν σημασία ἀντίθετη ἀπό ἐκεῖνο πού σημαίνουν οἱ παρακάτω λέξεις:

τυχερός, ἀλατισμένος, λησμονημένος, ἄξιος, εὐήλιος, γραφτός, καρφωμένος, δίκαιος, ὀπλισμένος, θνητός, ἥσυχος, παρηγορημένος, ὑποφερτός, ὑπομονετικός, τελειωμένος.

Παράδειγμα: τυχερός - ἄτυχος, ἀλατισμένος - ἀνάλατος.

8. α) Σχημάτισε ἀπό μιά σύνθετη λέξη μέ καθένα ἀπό τά λόγια ἀχώριστα μόρια ὡς πρῶτο συνθετικό. (Βλ. σ. 58 τῆς Γραμματικῆς.)

β) Πῶς λέγονται οἱ ἄνθρωποι πού ἔχουν τήν ἴδια θρησκεία; ἐκεῖνοι πού μιλοῦν τήν ἴδια γλῶσσα; ὅσοι ἀνήκουν στήν ἴδια φυλή; ὅσοι θήλασαν τό γάλα τῆς ἴδιας μητέρας (χωρίς νά εἶναι ἀδέρφια); τό σύνολο πολλῶν συγγενικῶν ἐθνῶν; τό σύνολο πού περιλαμβάνει τίς συγγενικές τάξεις ζώων ἢ φυτῶν (λ.χ. τῶν θηλαστικῶν); τό φαγητό πού δέν εἶναι βρασμένο, ψημένο ἢ μαγειρεμένο.

9. Σχημάτισε σύνθετα μέ τίς ἀκόλουθες λέξεις:

σφήκα-φωλιά	κρυφά-ἀκούω	λύκος-σκύλος	σπίτι-νοικοκύρης
συχνά-ρωτῶ	κοντά-ξυγώνω	χιόνι-βροχή	γλυκός-ἀνάλατος
συχνά-ἀλλάζω	ξανά-φαίνομαι	μόνος-ἀκριβός	ἔργο-ὁδηγός
ἀργά-διαβαίνω	ξανά-ἀρχίζω	ἄσπρος-κίτρινος	ρύζι-γάλα.

10. Γράψε ἀπό τρία σύνθετα παρατακτικά, προσδιοριστικά, κτητικά καί ἀντικειμενικά.

11. Σχημάτισε σύνθετα μέ δεύτερο συνθετικό τά ὀδσiasτικά:

καρπός, λόγος, θόρυβος, τρόπος, γλῶσσα, καρδιά, δόξα, ψυχή, φωνή, ὄργανο.

12. Ποιά εἶναι τά συνθετικά μέρη στίς σύνθετες λέξεις:

ζωέμπορος, ἐφεδρος, ἀνθυπολοχαγός, εὐρυχωρία, φυσιогνωμία, δεκαπενθήμερο, ψύχραιμος.

13. Σχημάτισε σύνθετες λέξεις μέ τά συνθετικά:
 πρώτος - εργάτης, ἄρτος - εργάτης, λάδι - ἔμπορος, ἀπό - ὀπλίζω,
 ἀπό - ὀρμή, ὑπό - ἥλιος, ὑπό - ὑπουργός, πρῶτος - ὑπουργός, κατά -
 ἡσυχάζω, κατά - ὀρίζω, ἀντί - ὑποπλοίαρχος, βαθύς - φωνή.
14. Γράψε ἀπό τρία συνώνυμα γιά καθεμίά ἀπό τίς ἀκόλουθες λέξεις:
 καράβι ἄγριος τώρα ψάχνω
 πολεμιστής ἄφοβος ἄργά λέω
 σκαμνί καινούριος ὕστερα φοβοῦμαι.
15. Γράψε τίς φράσεις τοῦ κειμένου πού ἔχουν μεταφορική σημασία.
 Παράδειγμα: μέ τή βαριά μά γλυκιά φωνή της (βλ. κείμενο
 σελ. 74-75).
16. Σχημάτισε οἰκογένειες λέξεων ἀπό τίς ἀκόλουθες ἀπλές λέξεις:
 βουνό, λουλούδι, γράφω, ἀλεύρι.

Τά ἡμερα πουλιά τῆς πεδιά-
δας, οἱ πελαργοί, οἱ φασιανοί, οἱ
κουροῦνες, οἱ ἀγριόχηνες, κάθιζαν
ἐπάνω στά κλαδιά. Τά χελιδόνια
καί τά σπουργίτια κούρνιαζαν ἐμ-
πιστευτικά στά φυλλώματα μαζί
μέ τό βδελυρό φίδι, πού χώνευε
στήν κουφάλα, καί μέ τόν ποντικό,
πού ἀργομασοῦσε τ' ἀκρόριζα.

Περίγυρα, στό ἀμφιθεατρικό ψήλωμα τῶν βουνῶν καί κάτω στήν
ἀπλωτή πεδιάδα, στούς κυματισμούς τῶν λόφων καί τίς γραμμές
τῶν κοιλάδων, ἡ βλάστηση ἀπλωνόταν μέ ὅλο τό μεγαλεῖο της καί
μέ ὅλη τήν ἀβρότητα τῶν χρωμάτων.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 117 - 120)

1. Νά βρεῖς ὅλα τά ὀριστικά ἄρθρα πού ὑπάρχουν στό κείμενο.
Σέ ποιό γένος, ποιόν ἀριθμό καί σέ ποιά πτώση εἶναι τό καθένα;
2. Ποιοί τύποι τοῦ ὀριστικοῦ ἄρθρου λείπουν;
3. Συμπλήρωσε τό παρακάτω κείμενο μέ τά ἄρθρα πού λείπουν.
Ἔρχεται Ὁ. ἀδερφός μου. Ἔχω ἰ. βιβλίο ἰ. ἀδερφοῦ μου.
Βλέπω ἰ. ἀδερφό μου. Ἔρχεται ἰ. ἀδερφή μου. Ἀκούω ἰ. ἰ.
φωνή ἰ. ἀδερφῆς μου. Βλέπω ἰ. ἀδερφή μου. Αὐτό εἶναι ἰ.
σχολεῖο μου. Βλέπω ἰ. παιδιά ἰ. σχολείου μου. Στήν αὐλή
μαζεύονται ὁ. μαθητές καί ὁ. μαθήτριες. Παρακολουθῶ ἰ.
παιχνίδια ἰ. παιδιῶν καί ἀκούω ἰ. φωνές τους.
4. Στά παρακάτω οὐσιαστικά βάλε τό ἄρθρο τους στόν ἐνικό
ἀριθμό, γιά νά φανεῖ τό γένος τους:
πέτρα, ὑπόνομος, τεῖχος, γέρος, τοῖχος, πήχη, ἀκρογιάλι, βία,
γερόντισσα, σωλήνας, ἐλικόπτερο, ἔλικα, τύχη.

32. ΑΙΣΩΠΕΙΟΙ ΜΥΘΟΙ

Ο ΑΓΕΛΑΔΑΡΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΛΙΟΝΤΑΡΙ

Ἐνῷ ἓνας ἀγελαδάρης ἔβροσκε
τά βόδια του στήν πλαγιά ἑνός
βουνοῦ, ἓνα μοσχάρι ξέκοψε ἀπό
τό κοπάδι καί χάθηκε. Ὁ ἀγελα-
δάρης, ἀφοῦ ἄδικα γύρισε λαγκά-
δια καί βουνά, ἔκαμε τήν προσευχή
του στό Δία καί τοῦ ἔταξε πώς, ἂν
τόν βοηθοῦσε νά βρεῖ τόν κλέφτη,
θά τοῦ πρόσφερε θυσία ἓνα κατσί-
κι. Ἐξακολούθησε ἔπειτα νά ψάχνει

καί μιά στιγμή, στό ξέφωτο ἑνός δάσους, ἀντικρίζει ἓνα λιοντάρι πού
ἔτρωγε τό μοσχάρι του. Τρομαγμένος τότε σήκωσε τά χέρια του πρός
τόν οὐρανό καί εἶπε: «Ἀφέντη Δία, σοῦ ἔταξα, ἂν κάμεις νά βρῶ τόν
κλέφτη, νά σοῦ θυσιάσω ἓνα κατσίκι· τώρα σοῦ τάζω, ἂν κάμεις
νά μή μέ βρεῖ ὁ κλέφτης, νά σοῦ θυσιάσω ἓναν ταῦρο».

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 119)

1. Νά ὑπογραμμίσεις μέ μολύβι τό ἀόριστο ἄρθρο ὅπου ὑπάρχει.
2. Συμπλήρωσε τό παρακάτω κείμενο μέ τό ὀριστικό ἢ τό ἀόριστο ἄρθρο.

Κάποτε ἓνας γέρος ξυλοκόπος γύριζε φορτωμένος μέ ἓνα δεμάτι
ξύλα. Ἐξαφνα ἄρχισε δυνατή βροχή. Ἐκεῖ κοντά βλέπει ἓνα
καλύβα. Τρέχει καί χτυπά τῶν πόρτα. «Ποίος εἶναι;» ἀκουστή-
κε ἀπό μέσα ἓνα φωνή. «Εἶμαι ἓνας διαβάτης καί ζητῶ νά φυ-
λαχτῶ ἀπό τῆς βροχῆ». Ἀμέσως ἀνοίγει τῶν πόρτα καί παρου-
σιάζεται ἓνα παιδί. Πρόθυμα παίρνει τῶν δεμάτι ἀπό τοῦ γέρος
καί τόν ὁδηγεῖ μέσα. «Εὐχαριστῶ, παιδί μου, λέει ὁ γέρος».

3. Βάλε στήν κατάλληλη πτώση τό ἀόριστο ἄρθρο πού λείπει:

ἓνας ἄγνωστος πού πλησίασε
τοῦ φίλου μου ὁ πατέρας ταξιδεύει
ἓνα θεῖο μου θαυμάζω ξεχωριστά.

33. ΤΟ ΧΩΡΙΟ

Ὡς πενήντα πέντε χρονῶν ἄνθρωπος ὁ κύρ Μαυρουδῆς. Ἀνοιχτόκαρδος, γλυκομίλητος, πρόσχαρος. Τίποτε δέν τόν ἔκανε νά χαλάσει τήν καρδιά του, ὅλα στό χωρατό συνήθιζε καί τά γύριζε. Ζοῦσε μέ τή γυναίκα του καί τήν κόρη τους τή Σμαράγδα. Ἀλλά παιδιά δέν εἶχαν, καί ὅλη του ἡ ἀγάπη στή Σμαράγδα καταστάλαζε. Ἡ μικρή εἶχε πάρει ἀπό τόν πατέρα της ἦταν ἀνοιχτόκαρδη σάν ἐκεῖνον. Ἡ μητέρα της τήν ἔλεγε ἀγριοκάτσικο.

Ὁ Παυλῆς καί ὁ νονός του ἔφτασαν στό ἀρχοντικό. Κατάμπροστα στή μεγάλη θύρα, κάτω ἀπό πυκνόφυλλες κληματαριές, ἀντίκρουστίς φουντωμένες πορτοκαλιές, μέ τό συντριβάνι στή μέση πού ξετίναζε τ' ἀργυρά του νερά, ἐκεῖ καθόταν ὁ κύρ Μαυρουδῆς. Μόλις εἶδε τούς καλεσμένους του, προσηκώθηκε, τούς καλωσόρισε θερμά καί τούς ἔβαλε νά καθίσουν πλάι του.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 122)

1. *Νά βρεῖς ποιά οὐσιαστικά τοῦ κειμένου φανερόνουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα.*
2. *Νά βρεῖς ἐπίσης τά κύρια, τά κοινά, τά συγκεκριμένα καί τά ἀφηρημένα οὐσιαστικά.*
3. *Μήπως ὑπάρχουν στό κείμενο περιληπτικά οὐσιαστικά, ὅπως λ.χ. κόσμος, λαός κτλ.;*
4. *Στίς τρεῖς στήλες πού ἀκολουθοῦν ὑπάρχουν ἀξεχώριστα ὀνόματα προσώπων, ζώων καί πραγμάτων. Νά ταξινομήσεις τά ὀνόματα κάθε κατηγορίας σέ μία χωριστή στήλη:*

ἀετός

σπουργίτης

λαγός

ποτήρι

τροχός

ἄμαξι

ἐργάτης

λιοντάρι

τεχνίτης

μέλισσα

ἄμαξας

κουδοῦνι

λογотέχνης

δασκάλα

λιβάδι.

5. Ξεχώρισε από τὰ παρακάτω οὐσιαστικά ἐκεῖνα πού φανερώ-
νουν: α) ἐνέργεια, β) κατάσταση, γ) ιδιότητα:

καλοσύνη	κλάδεμα	δίψα	κακοτυχία	ἀγριάδα
γράψιμο	ὕπνος	γρηγοράδα	δύση	ἀγιότητα
πέινα	κομψότητα	κυνήγι	ὁμορφιά	ἐμφάνιση.

6. Στὰ παρακάτω κύρια ὀνόματα βάλε τό κατάλληλο κοινό ἀπό
τῇ διπλανῇ στήλῃ:

Ὁ κύρ - Φίλιππος εἶναι ...	ὁ πρῶτος κυβερνήτης
Ὁ φίλος μου ὁ Κωστής εἶναι ...	βουνό
Ὁ Παρνασσός εἶναι ...	βασιλιάς
Ὁ Δαρεῖος ἦταν ...	ἐμπορος
Ὁ Καποδίστριας ἦταν ...	φιλοτελιστής

34. ΜΑΘΗΤΡΙΑ ΣΕ ΜΟΔΙΣΤΡΑ

Ἡ Μαλάμω ἦταν μοναχοπαίδι καί ὀρφανή ἀπὸ πατέρα. Ὅσο
ζοῦσε ὁ πατέρας της, δουλευτής καί καλὸς νοικοκύρης, περνοῦσαν
καλά, μολονότι ὄχι βέβαια πλούσια. Ὅταν ἐκεῖνος πέθανε, κατάλα-
βαν πὼς ἡ ὀρφανή ἔπρεπε νὰ μάθει μιά τέχνη, ν' ἀκολουθήσει ἓνα
ἐπάγγελμα, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ
ζήσει ἢ ἴδια, νὰ βοηθήσει καί τῇ
μητέρα της. Πὼς θὰ ζοῦσαν μέ τό
χωραφάκι τους, τῇ μίᾳ ἀγελάδα
τους καί τὰ τέσσερα πέντε πρό-
βατα πού εἶχαν;

Τῇ φοράδα εἶχαν ἀναγκαστεῖ
νὰ τὴν πουλήσουν. Καί ἡ γιαγιά
της — μακαρίτισσα τώρα κι ἐκείνη —
καί ὁ θεῖος της καί ἡ δασκάλα
τοῦ χωριοῦ καί ὁ παπὰς, γειτόνοι
καί γειτόνισσες, τὴν παρακίνοῦ-
σαν νὰ πάει στὴν Ἀθήνα, νὰ μείνει
γιὰ κανένα χρόνο μέ μιά ξαδέρφη

πού είχε εκεί και να σπουδάσει κάτι. Και τό αποφάσισε. Ἡ ξαδέρφη, πού ἦτανε νοσοκόμα, τή συμβούλευε ν' ἀκολουθήσει τό δικό της ἐπάγγελμα, μά ἡ Μαλάμω προτίμησε νά γίνει μοδίστρα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 124 - 127)

1. Ποιά οὐσιαστικά τοῦ κειμένου ἔχουν ἓναν τύπο καί ποιά ἔχουν δύο τύπους μέ ξεχωριστές καταλήξεις γιά τό ἀρσενικό καί γιά τό θηλυκό; Ποιά ἔχουν διαφορετική λέξη γιά τό θηλυκό;

Οὐσιαστικά μέ

ἓναν τύπο	δύο τύπους	διαφορετική λέξη

2. Νά βάλεις σέ ἀρσενικό γένος τά θηλυκά οὐσιαστικά στίς παρακάτω φράσεις:

Ἡ γι α γι α λέει στήν ἐ γ γ ο ν ή της παραμύθια γιά τή δ ρ ά κ α ι ν α, γιά τήν ά ρ α π ί ν α, γιά τή μ ά γ ι σ σ α.
—«Μή, γι α γι α, μή μοῦ λές τέτοια. Ἡ δ α σ κ ά λ α μου μᾶς λέει ιστορίες γιά τή β ο σ κ ο π ο ύ λ α, τή δ ο υ λ ε ύ τ ρ α, πού ιδρώνει γιά νά κερδίσει τό ψωμί της, γιά τήν ή ρ ω ί δ α πού ἔχει γενναία καρδιά».

3. Γράψε τά θηλυκά τῶν οὐσιαστικῶν ὀνομάτων:
ἀδερφός, ἀνεψιός, ἄντρας, γαμπρός, γιός, δάσκαλος, ἥρωας, καθηγητής, λέοντας.
4. Χρησιμοποίησε τίς καταλήξεις τῶν θηλυκῶν -τρια, -τρα, -ίνα, -α στά παρακάτω ἀρσενικά, γιά νά δώσεις τά θηλυκά τους:
νοσοκόμος, καθηγητής, κλέφτης, ἐργάτης, ἀράπης, ψεύτης, τεχνίτης, γυμναστής.

35. ΓΙΟΡΤΙΝΕΣ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΩΝ

Οἱ γεωργοί, σέ παλιότερη ἐποχή, συνήθιζαν τήν πρωτομαγιά νά χώνουν ἕνα παιδί στίς πρασινάδες καί στά λουλούδια, νά τοῦ κρεμοῦν κουδούνια καί νά τό γυρίζουν ἀπό σπίτι σέ σπίτι. Τό παιδί χόρευε καί οἱ συνοδοί του τραγουδοῦσαν τό τραγούδι τοῦ Μάη:

Τώρα εἶν' ὁ Μάης κι ἡ ἀνοιξη, τώρα εἶν' τό καλοκαίρι.

Αὐτό τό ἔθιμο σιγά σιγά τώρα σβήνει.

Στίς 21 Νοεμβρίου, πού εἶναι τά Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, οἱ γεωργοί γιορτάζουν, ὅπως λένε οἱ ἴδιοι, τήν Πολυσπορίτισσα. Σέ πολλά χωριά παίρνουν πολυσπόρια (σιτάρι, καλαμπόκι, κουκιά, φασόλια κτλ.), πηγαίνουν στήν πηγή, τά ρίχνουν μέσα καί λένε: "Ὅπως τρέχει τό νερό, νά τρέχει τό βιό. Παίρνουν ἔπειτα νερό καί γυρίζουν.

Ἐκεῖ τριγύρω στά Ἀινικολοβάρβαρα ἔρχεται ὁ χειμώνας. Ἄν τότε τύχει νά χιονίσει, ἀκοῦς τοὺς γεωργοὺς νά λένε: Σήμερα τ' ἄσπρισε τά γένια του.

Μέρες μεγάλης χαρᾶς εἶναι τά Χριστούγεννα καί ὅλο τό Δωδεκάμηρο. Τότε ὁ γεωργός σφάζει τό θρεφτό του τό γουρούνι καί τρώει τά λουκάνικα. Τήν παραμονή τῶν Χριστουγέννων, τό βράδυ, «παντρεύουν τή φωτιά τους». Βάζουν πολλά ξύλα καί γίνεται μεγάλη ἡ φωτιά, γιά νά φεύγουν οἱ Καλικάντζарοι. Τή στάχτη τῆς βραδιάς ἐκείνης τήν κρατοῦν, καί τήν ἡμέρα τῶν Φώτων, πού θά πέσουν οἱ σταυροί στό νερό καί θά γίνει ὁ ἀγιασμός, παίρνουν ἀγίασμα, ρίχνουν μέσα καί στάχτη καί ραντίζουν τ' ἀμπέλια τους.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 128)

1. α) Ποιά κῶρια ὀνόματα βρίσκονται στό κείμενο; Ποιά ἀπό αὐτά ἔχουν μόνο ἕναν ἀριθμό;
- β) Ποιά κοινά οὐσιαστικά τοῦ κειμένου ἔχουν μόνο ἕναν ἀριθμό;
2. α) Γράψε στὸν ἐνικό τά ἀκόλουθα ὀνόματα (ἐκτός ἀπὸ ἐκεῖνα πού δέν ἔχουν ἐνικό):

οἱ γεωργοί, οἱ φίλοι, οἱ Δελφοί, τὰ παράθυρα, οἱ πηγές, οἱ Σέρρες, τὰ ποτάμια, τὰ χαιρετίσματα, οἱ θάλασσες, οἱ φωτιές, τὰ μεσάνυχτα, τὰ χαρτιά.

β) Γράψε στὸν πληθυντικὸ τὰ ἀκόλουθα ὀνόματα (ἐκτός ἀπὸ ὅσα δὲν ἔχουν πληθυντικό):

ὁ κῆπος, τὸ τραγοῦδι, τὸ παιδί, τὸ λουλούδι, τὸ Πάσχα, ἡ πηγὴ, ἡ γῆ, ὁ ψωμός, τὸ Τριῶδι, ἡ Σπάρτη, ὁ ναύτης, τὸ νερό, ὁ καφές.

‘Ο Ἡλίας καί ὁ Στρατάκης ἔμειναν μέ ἀνοιχτό τό στόμα, ὅταν ὁ συμμαθητής τους ὁ Σπύρος τοὺς πῆρε νά τοὺς δείξει τό γραφεῖο τοῦ πατέρα του.

Ποπό, τί θησαυρός ἦταν τά βιβλία αὐτά! Μόνο τό πάνω μέρος τῶν τοίχων τοῦ μεγάλου δωματίου φαινόταν.

—‘Ο πατέρας μου εἶναι φυσικός, εἶπε ὁ Σπύρος. Βιβλία φυσικῶν ἐπιστημῶν καί μαθηματικῶν εἶναι αὐτά πού πιάνουν τοὺς δύο μεγάλους τοίχους. Γιά κοιτάξετε τοῦτο τί ὠραῖο!

Στή ράχη τοῦ δερμάτινου δεσίματος ἑνός χοντροῦ συγγράμματος ἦταν γραμμένο μέ χρυσά γράμματα «Ἡ ζωὴ τῶν ζώων». Ὁ Σπύρος τό ἀνοίξε κι ἔδειξε στοὺς φίλους του τίς εἰκόνες. Τί πολλές καί τί ὠραῖες! Μεγάλες χρωματιστές εἰκόνες ζώων κάθε εἶδους· τῆς Ἑλλάδας καί ξένων χωρῶν· ὅλων τῶν μερῶν καί ὅλων τῶν κλιμάτων· τῆς στεριᾶς, τῆς θάλασσας, τῶν λιμνῶν, τῶν ποταμῶν, τοῦ ἁέρα· λιονταριῶν καί ἐλεφάντων, ρινόκερων καί ἵπποπόταμων καί κροκόδειλων, λύκων καί ἀλεπούδων καί χιμπατζήδων, καρχαριῶν καί φαλαινῶν καί δελφινιῶν, αἰτῶν, γυπῶν καί ἄλλων ὄρνιων· μελισσῶν, μυρμηγκιῶν καί ἄλλων ἐντόμων· ἀκόμη βατράχων, φιδιῶν καί χελωνῶν.

— Τοῦτα πάλι τά βιβλία, εἶπε ὁ Σπύρος, ὁ πατέρας μου τά κληρονόμησε ἀπό ἕνα θεῖο του, πού καταγινόταν μέ τήν ἱστορία τῆς ζωγραφικῆς καί ἄλλων ὁμοίων τεχνῶν, τῆς γλυπτικῆς, τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Μιά ἄλλη μέρα θά σᾶς δείξω μιὰ μεγάλη συλλογὴ εἰκόνων ἀπὸ ἔργα τέχνης πού ἔχουμε· εἶναι σειρές φωτογραφιῶν ἀρχαίων ναῶν, θεάτρων, ἀγαλμάτων, ἀγγειογραφιῶν.

— Εὐχαριστοῦμε, Σπύρο, θά ἔρθουμε.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 133 - 137)

1. Νά βρεῖς τίς γενικές ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ πού ὑπάρχουν στοῦ κείμενου.
2. Νά γράψεις τά οὐσιαστικά αὐτά στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ καί τοῦ πληθυντικοῦ μέ τό ἄρθρο τους.
3. Νά τά κατατάξεις σύμφωνα μέ τόν παρακάτω πίνακα:

Ἰσοσύλλαβα	Ἀνισοσύλλαβα

4. Συμπλήρωσε τίς παρακάτω φράσεις βάζοντας ὅπου ὑπάρχει κενό ἓνα ἀπό τά οὐσιαστικά τῆς παρένθεσης στήν κατάλληλη πτώση (ρήτορας, ἥρωας, κήρυκας, πίνακας, λάρυγγας, πρίγκιπας, πρόσφυγας):

Ὁ ἄμβωνας εἶναι γιά τόν ῥήτορα.
Εἶναι τραχύς ὁ ῥήτορας τοῦ κόρακα.
Αὐτός εἶναι ὁ ἀνδριάντας τοῦ Δημοσθένη.
Γράψε στόν πίνακα δύο ῥήτορας τοῦ 21.
«Ὁ μικρός ῥήτορας» εἶναι ἓνα ὠραῖο βιβλίο.
Πολλοί Κύπριοι εἶναι σήμερα πρόσφυγες.

5. Πάρε ἀπό τίς λέξεις τῆς παρένθεσης γιά νά συμπληρώσεις τίς παρακάτω φράσεις:

(ἀγωγιάτης, φράχτης, ἐπιβάτης, ράφτης, μεσίτης, βιβλιο-
πώλης, Σπαρτιάτης, Κεφαλλονίτης, Μανιάτης)
Τό Σοῦλι μέ τοὺς Σουλιώτες κι ἡ Μάνη τῶν Μανιατῶν.
Οἱ ἀποσκευές τοῦ ἐπιβάτη ἔχουν φτάσει.
Δύσκολο νά βρεῖς σπίτι χωρίς τή βοήθεια τῶν μεσιτῶν.
Τό σωματεῖο τῶν Κεφαλλονιτῶν ἀνέβασε τήν τιμή τῶν βιβλίων.
Περίφημο ἦταν τό ναυτικό τῶν Ἀθηναίων καί τό πεζικό τῶν Μανιατῶν.
Στό Λασκαράτο βρίσκουμε τά χαρακτηριστικά τῶν Κεφαλλονιτῶν.

37. ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΟΥ

‘Ο Πανάγος, ὁ φοιτητής τῆς Νομικῆς, καθόταν κοντά στό παράθυρο καί συλλογιζόταν. . .

‘Από τό δρόμο ἀκούστηκαν οἱ φωνές τοῦ ψαῤῥᾶ, τοῦ μανάβη, τοῦ τροχιστή καί τοῦ γυρολόγου ἐμπόρου, πού διαλαλοῦσαν τίς πρᾶμάτιες τους καί τήν τέχνη τους. ‘Ο Πανάγος αἰσθάνθηκε περιφρόνηση γιά ὅλους. Δέ σκέφτηκε οὔτε τόν παππού του, πού ἦταν καπνοπώλης. Πλησίασε στό παράθυρο καί κοίταξε ἀκατάδεχτα τό φούρναρη, ἔπειτα τόν παπουτσή καί τό ράφτη, πού εἶχαν τά μαγα-

ζιά τους κοντά στό φούρνο. Λίγο παραπέρα εἶδε τό φαναρά, πού δούλευε στόν ἴσκιο. «Χτύπα κι ἐσύ, τενεκετζή, τόν τενεκέ σου, ψιθύρισε· μεθαύριο θά χτυπᾷς τήν πόρτα μου καί θά μέ παρακαλεῖς νά βοηθήσω τό γιό σου νά τόν πάρουν ὑπάλληλο στήν τράπεζα· κι ἐσύ, γείτονα φούρναρη, κι ἐσύ, ἔμπορε, πού μετρᾷς τό χασέ σου, κι ἐσύ, μαρμαρά, πού ἀκούω τό χτύπο τοῦ σκαρπέλου σου, δέν εἶναι μακριά ὁ καιρός πού θά μοῦ βγάζετε ὅλοι τό καπέλο».

Τή νύχτα ἐκείνη ὁ Πανάγος εἶδε ἕνα παράξενο ὄνειρο. ‘Εκεῖ πού καθόταν, λέει, σ’ ἕνα θρόνο, παρουσιάστηκαν μπρός του πολλοί ἄνθρωποι τῆς δουλειᾶς. Πρῶτος ὁ γεωργός, ἔπειτα ὁ ὑφαντής, ὁ ράφτης, ὁ χτίστης. «‘Αφέντη Πανάγο, τοῦ λέει ὁ γεωργός, μάθαμε πώς ὅλοι σ’ ἔχουν ἀνάγκη κι ἐσύ δέν ἔχεις ἀνάγκη ἀπό κανέναν· ἦρθαμε λοιπόν νά σοῦ ποῦμε πώς, ἀφοῦ δέ μᾶς χρειάζεσαι, ἐμεῖς σέ ἀποχαιρετοῦμε». Τότε βρέθηκε τάχα ὁ Πανάγος ὀλομόναχος καί ὀλόγυμνος πάνω σ’ ἕνα τεράστιο δίπλωμα, πού σάν ἀπέραντο σεντόνι ἔφτανε ὡς τόν ὀρίζοντα καί τίποτε ἄλλο δέ φαινόταν. Τουρτούριζε, πεινοῦσε, μά κανένας δέν ἦταν ἐκεῖ νά τόν βοηθήσει. ‘Ο Πανάγος ξύπνησε τρομαγμένος. ‘Από κείνη τή στιγμή κατάλαβε πώς εἶχε ἀνάγκη ὅλο τόν κόσμο καί ὅλο τόν κόσμο τόν ἀγάπησε.

1. Κλίνε στὸν ἐνικό καὶ τὸν πληθυντικό (βάλε δηλαδή στίς τέσσερις πτώσεις τους) καὶ μέ τὰ ἄρθρα τους τὰ ὀνόματα:
βοριάς, κλητήρας, κόρακας, διαβάτης, προσκυνητής, καφές, νοῦς, Κρητικός, ἥλιος, Τηλέμαχος.
2. Στὸ παρακάτω δημοτικὸ τραγούδι νὰ υπογραμμίσεις τὰ ἄρσενικά οὐσιαστικά.
ἔχετε γειά, ψηλά βουνά καὶ κάμποι μέ τὰ ρόδα,
δροσιές μέ τὰ χαράματα, νύχτες μέ τό φεγγάρι,
κι ἔσεῖς, μωρέ κλεφτόπουλα, πού εἴσαστε παλικάρια,
δέ σᾶς τρομάζει ὁ πόλεμος, πηδάτε σάν λιοντάρια.
3. Δῶσε στὸν πληθυντικό τὰ ὀνόματα πού εἶναι στὸν ἐνικό καὶ ἀντίστροφα.
ὁ ἄγγελος τοῦ οὐρανοῦ, ὁ ὕμνος τοῦ ποιητῆ, οἱ θόρυβοι τῶν ἀνέμων, οἱ τάφοι τῶν ἡρώων.
4. Δῶσε στὸν πληθυντικό τὰ ἀκόλουθα:
Ὁ γιὸς τοῦ γεωργοῦ ἔδεσε τό σκύλο. Ὁ βάτραχος τρόμαξε ἀπὸ τὸν πῆδο τοῦ λαγοῦ. Ὁ διαβάτης τρόμαξε ἀπὸ τὸν κρότο τοῦ καταρράχτη. Ὁ τεχνίτης κόλλησε τό σωλήνα τοῦ νιπτήρα.
5. Νά βάλεις τό ἓνα ἀπὸ τὰ δύο οὐσιαστικά, πού βρίσκεις στὰ παρακάτω ζεύγη, σέ πτώση γενική ἔτσι πού νὰ σχηματιστοῦν φράσεις:
οἱ βαρκάρηδες — οἱ φωνές, ὁ χαλίφης — τό παλάτι
οἱ χειρισμοί — οἱ τιμονιέρηδες, ὁ μανάβης — τό κατάστημα
ὁ γκιόνης — τό παράπονο, οἱ νοικοκύρηδες — οἱ δουλειές.
6. Νά βάλεις τίς παρακάτω προτάσεις στὸν πληθυντικό:
Ὁ ἄπληστος δανειστής ἀπαιτεῖ μεγάλους τόκους.
Ὁ ἀγωνιστής ἐπιδιώκει τὸν ἀγώνα.
Ὁ νικητὴς χαίρεται τῇ νίκη του.
Ὁ πολεμιστὴς ὑπομένει τὰ πάνδεια.
Ὁ ἐθελοντὴς προσφέρει πολλὰ.
Ὁ ζυγιστὴς ἐργάζεται σέ ἀποθήκη.
Ὁ προσκυνητὴς ταξιδεύει γιὰ μακρινὰ προσκυνήματα.

38. ΛΑΪΚΗ ΖΩΟΛΟΓΙΑ

‘Η πέρδικα τρώει όλα σχεδόν τὰ χορταρικά, μὰ ἀπαραίτητη τροφή της εἶναι τὸ χαλίκι. Μερικοὶ λένε πὼς τὸ τρώει γιὰ νὰ λαγαρίζει ἡ φωνή της· ἡ πραγματικὴ ὁμῶς λαϊκὴ ζωολογία ξέρει πὼς αὐτὸ τὸ κάνει γιὰ νὰ εὐκολύνει τὴ χώνεψή της. ‘Η πέρδικα ἔχει ἄδυναμία καὶ στὰ σταφύλια. Τὴν πέρδικα τὴν τραγουδοῦν πολλὰ τρα-

γούδια· εἶναι τὸ ποιητικότερο σύμβολο τῆς ὁμορφίᾳς, τῆς γιορτῆς, τῆς χαρᾶς, τῆς δροσιᾶς.

‘Η καλιακούδα εἶναι ξαδέρφη τῆς κλέφτρας κίσσας, τῆς λωποδύτρας κουρούνας, τῆς ρημάχτρας καρακάξας. ‘Αφοῦ κρατιέται ἀπὸ τόσο . . . μεγάλη οἰκογένεια, ἀνέβηκε, λένε, μιά φορά στὸ θρόνο τῶν πουλιῶν μὲ τὸ νὰ κλέψει ἀπὸ τὸ κάθε πουλὶ ἓνα φτερό. ‘Αλλὰ σέ λίγο τὰ πουλιά κατὰλαβαν τὴν κλεψιά, μάδησαν τὴν κλέφτρα βασιλίσσα καὶ τὴν κατέβασαν ἀπὸ τὸ θρόνο.

‘Αληθινὴ βασιλίσσα τοῦ λόγκου εἶναι ἄλλη. ‘Ονομάζεται Κυριαρίνα καὶ μοιάζει μὲ τὴν τρυγὸνα. ‘Η ἱστορία της λέει πὼς ἦταν κοπέλα καὶ εἶχε δυὸ ἀδερφές, τὴ Μήλω καὶ τὴ Ρόιδω. ‘Ηταν καὶ οἱ δυὸ ὁμορφες, μὰ ἡ Κυριαρίνα, πού τότε ὀνομαζόταν Χρυσοφεγγαράτη, ἦταν πιὸ ὁμορφὴ· ἦταν ἡλιογέννητη. Τόση ἦταν ἡ ζήλια τῆς Μήλως καὶ τῆς Ρόιδως, ὥστε ἔσπρωξαν μιά μέρα τὴν ἀδερφή τους σ’ ἓναν γκρεμό. Χάθηκε ἀπὸ τὰ μάτια τους. ‘Εκεῖνες νόμισαν πὼς σκοτώθηκε, μὰ δὲν εἶχε πάθει τίποτε. ‘Αργότερα τὴ βρῆκε ἓνα βασιλόπουλο καὶ τὴν πῆρε γυναικα του. ‘Η Μήλω καὶ ἡ Ρόιδω τὸ ἔμαθαν — ἡ φήμη ἔφτασε στ’ αὐτιά τους — πῆγαν στὸ παλάτι τὴν ὥρα πού ἔλειπε τὸ βασιλόπουλο καὶ τὴ σκότωσαν. Στόν τάφο τῆς Χρυσοφεγγαράτης φύτρωσε μιά κυδωνιά, πού ἔκαμε μόνο ἓνα κυδῶνι. ‘Απὸ τὸ κυδῶνι ἐκεῖνο, ὅταν τὸ ἀνοιξε ὁ περιβολάρης, πήδησε ἡ Κυριαρίνα, πουλί πιὰ, μὲ ὅλα τὰ σημάδια πάνω της τῆς μεγαλειότητος καὶ τῆς ὁμορφίᾳς.

1. Κλίνε στόν ἐνικό καί τόν πληθυντικό, μαζί μέ τά ἄρθρα, τά ὀνόματα:

χαρά, φήμη, λάμψη, θύμηση, ἔνωση, εἴσοδος.

2. Συμπλήρωσε τίς ἀκόλουθες παροιμίες μέ τά ὀνόματα: **βιάση, κουκουβάγια, Μαρού, οὐρά, πίτα, ράγα, τάβλα**, βάζοντας τό καθένα ἐκεῖ πού ταιριάζει καί στήν πτώση πού πρέπει ὅπου εἶναι ἀνάγκη, προσθέτεις καί τό ἄρθρο:

Τζιτζίκας ἐλάλησε, μαύρη — γυάλισε.

Ἡ σκύλα ἀπό — τῆς γεννᾶ στραβά κοντάβια.

Ἐγώ τό λέω τοῦ σκύλου μου κι ὁ σκύλος — τοῦ.

Πέσε, —, νά σέ φάω.

Χόρευε, κυρά —, κι ἔχε κι ἔννοια τοῦ σπιτιοῦ.

Ἄλλα τά μάτια τοῦ λαγοῦ κι ἄλλα — σουκουβαγια.

Σέ — πού δέν ἔστρωσες τό χέρι μήν ἀπλώνεις.

3. α) Νά βάλεις στόν πληθυντικό τά ὀνόματα στίς παρακάτω φράσεις:

ἡ ἱστορία τῆς γιαγιάς,

ἡ ὥρα τῆς ἐργασίας,

ἡ πονηριά τῆς ἀλεποῦς,

ἡ ἀλλαγὴ τῆς ἐκπομπῆς,

ἡ φωνή τῆς σάλπιγγας.

- β) Νά βάλεις στόν ἐνικό τά ὀνόματα στίς παρακάτω φράσεις:

οἱ χαρές τῶν μητέρων,

οἱ βλάβες τῶν γραμμῶν, οἱ δουλειές τῶν γυναικῶν,

οἱ κάμαρες τῶν κατοικιῶν.

39. Η ΛΕΥΤΕΡΙΑ ΕΡΧΕΤΑΙ

— Μάνα, κάποιος περνά απ' έξω, είπε ο Πέτρος, ένα αγόρι όχτώ χρονώ. Μέσα στο σκοτεινό υπόγειο, πού τό σκοτάδι του μόλις τό μαλάκωνε τό φώς του καντηλιού μπροστά στο είκόνισμα τής Παναγίας, ή κυρα-Άσημίνα σηκώθηκε όρθια κι έστησε τό αὐτί της. Τό ίδιο έκαμε καί ή κόρη της, πού εκείνη τή στιγμή καταγινόταν στο πλύσιμο ενός κατσαρολιού σέ μία γωνιά του υπογείου. "Ένα βήμα βιαστικό άκούστηκε γιά λίγο στο στενοσόκακο κι έπειτα έσβησε. «Χριστιανός νά είναι ή Τουρκος;» Οί δυό γυναΐκες προσπαθοῦσαν νά

μαντέψουν από τόν κρότο του βήματος.

Ήταν στά 1912, στόν έλληνοτουρκικό πόλεμο. 'Ο έλληνικός στρατός όλο προχωρούσε προς τά βορινά, λευτερώνοντας χωριά πού γιά αΐωνες όλόκληρους τά πλάκωνε ή μαύρη σκλαβιά. Θά έφτανε καί στο χωριό όπου ζούσε ή χήρα Άσημίνα μέ τό κορίτσι της καί τό αγοράκι της; Οί Έλληνες του χωριού περίμεναν μέ λαχτάρα καί μέ έλπίδα. Άλλά καί ό φόβος τους ήταν μεγάλος. 'Ο Τουρκος διοικητής του μέρους αὐτοῦ ήταν φανατικός καί αίμοβόρος.

Έξι μέρες τώρα βαστοῦσε τό κλείσιμο καί ή άγωνία τους. Τήν αὐγή τής εβδομης ήμέρας μέ τίς πρώτες άκτίνες του φωτός, πού μπήκαν από τίς χαραμάδες του υπογείου, φωνές χαρᾶς άκούστηκαν. Ή λευτεριά έρχόταν.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 154-161)

1. Νά βρεῖς ὅσα οὐδέτερα οὐσιαστικά ὑπάρχουν στό κείμενο καί νά τά κατατάξεις σύμφωνα μέ τόν παρακάτω πίνακα:

Ὁξύτονα	Παροξύτονα	Προπαρο- ξύτονα	Ἰσοσύλλαβα	Ἀνισο- σύλλαβα

2. α) Νά βάλεις στόν πληθυντικό τά ὀνόματα στίς ἀκόλουθες φράσεις:

Τό νερό τοῦ βουνοῦ, τό κατάρτι τοῦ карабиоῦ, τό χρέος τοῦ κράτους, τό χρώμα τοῦ δέρματος.

- β) Νά βάλεις στόν ἐνικό τά ὀνόματα:

τά λουριά τῶν σκυλιῶν, τά κεντήματα τῶν ὑφασμάτων, τά σβησίματα τῶν φώτων.

3. Στίς ἀκόλουθες προτάσεις νά βάλεις στόν πληθυντικό, ὅτι εἶναι στόν ἐνικό καί ἀντίστροφα:

Ξεχωρίζω τό εἶδος τοῦ ἐδάφους. Οἱ φυσικοὶ μετροῦν τά μήκη τῶν κυμάτων. Εἶδεσα πολύ χρήμα γιά τά σκαλίσματα καί τά κλαδέματα τοῦ ἀμπελιοῦ καί τοῦ ἐλαιοκλήματος.

4. Νά γράψεις τή μία ἀπό τίς δύο λέξεις τῶν παρακάτω ζευγαριῶν στή γενική ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ:

Τό σχῆμα - τό βότσαλο, τό ἀγριοβότανο - ἡ ιδιότητα, τό ροδάκινο - τό χρώμα, τό ἀμύγδαλο - ἡ νοστιμάδα, τό σέλινο - ἡ μυρωδιά.

5. Νά κάνεις τό ἴδιο στά παρακάτω ζεύγη:

τό σχῆμα - τό πρόσωπο, τό ἄτομο - ἡ κατασκευή, τό ἐπιπλο - ἡ στιλνότητα, τό ὄργανο - ὁ ἦχος, τό θέατρο - ἡ ἀκουστική, ἡ περηφάνια - τό μέτωπο.

6. Βάλε εἰ ἢ ἰ στά παρακάτω οὐσιαστικά ὅπου λείπει:

γραφ—ο, θραν—ο, βιβλ—ο, κουρ—ο, τετράδ—ο, γυμναστήρ—ο, ἤχ—ο, σχολ—ο,σχόλ—ο, φαρμακ—ο, ὄρυχ—ο, τοπ—ο, δελτ—ο, βαφ—ο.

40. Ο ΑΪ-ΛΙΑΣ

Σήμερα κουράστηκα πολύ. Μου είχαν κάμει πολλές παραγγελίες από τό χωριό, κι έπρεπε νά φροντίσω σέ μιά μέρα γιά όλες, γιά νά τίς στείλω μέ τόν ξάδερφό μου τόν καπετάν Διαμαντή.

Τί κούραση, Θεέ μου, τί ζάλη! Είμαι κομμένα τά ήπατά μου. Έτρεχα μέ τά πόδια, έμπαινα στό λεωφορείο καί από τό λεωφορείο

στό τρόλεϊ, από ένα μαγαζί σέ άλλο. Καί στά τελευταία συνόδεψα καί τό Διαμαντή στόν Πειραιά, ώς τό καράβι.

Είμαι ξαπλωμένος στό κρεβάτι μου καί συλλογίζομαι. Αύριο τό πρωί ή κούραση θά μου έχει περάσει, ό καημός μου όμως πού ό ξάδερφός μου θά είναι αύριο στό πατρικό του σπίτι, ενώ εγώ είμαι υποχρεωμένος νά μείνω γιά κάμποσους μήνες ακόμη στήν 'Αθήνα, δέ θά σβήσει.

Καλή καί ωραία είναι ή 'Αθήνα, δοξασμένη είναι ή 'Αθήνα, αλλά ή πίκρα μου απόψε είναι πολλή, καί ή εικόνα του χωριού δέ θέλει νά φύγει από τό νοῦ μου. . . τό σπίτι μας, ή αυλή μας, ό 'Αι-Νικόλας, οί δρόμοι. . . Καί άπ' όλα πιό ζωηρά καί πιό επίμονα — δέν ξέρω γιατί — ύψώνεται μέσα στή μνήμη μου του τόπου μας τό βουνό, ό 'Αι-Λιάς.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 164, 166)

1. Νά βρεῖς τά άκλιτα καί τά έλλειπτικά οὔσιαστικά του κειμένου. Σέ ποιά πτώση καί σέ ποιόν αριθμό είναι τό καθένα από αυτά;
2. Νά γράφεις πέντε προτάσεις πού νά έχουν τά προτακτικά: γερο-, κυρα-, καπετάν, θεια-, κύρ.
3. Νά γράφεις άλλες τρεῖς προτάσεις πού νά έχουν τά έλλειπτικά: τά ήπατα, του κάκου, τί λογής, τό όφελος.

41. Ο ΔΙΑΝΟΜΕΑΣ

— Πέρασε ο διανομέας, κύρ-Γιώργη; ρώτησε από τό παράθυρό της ή κυρα-Κατίνα τόν άντικρινό κουρέα.

— Όχι άκόμη, κυρα-Κατίνα, άλλα είναι ή ώρα του.

— Κι έγώ τό διανομέα περιμένω, είπε ό μπαρμπα-Σταμάτης.

Μέ πόση λαχτάρα περιμένουν αλήθειά στίς διάφορες γειτονιές τούς διανομείς όσοι έχουν συγγενείς σέ άλλα μέρη! Καί ποιός δέν έχει κάποιον δικό του μακριά, πατέρα, γιό, άδερφό, ξάδερφο ή άλλον συγγενή; Τά γράμματα τών συγγενών καί τών φίλων είναι πάντα μεγάλη χαρά. Όταν έχουμε άκούσει πώς ένας συγγενής μας πού μένει σέ ξένο τόπο άρρώστησε, μέ πόση αγωνία περιμένουμε νεώτερες ειδήσεις! Γι' αυτό, τό πέρασμα τών διανομέων στίς διάφορες γειτονιές είναι γιά πολλούς σημαντικό.

— Καί ήταν άρρωστο τό μικρό αγοράκι εκείνου τοῦ συγγενῆ μου πού μένει στή Λάρισα, είπε ό μπαρμπα-Σταμάτης, καί περιμένω γράμμα νά μάθω πώς πάει τώρα.

— Μένει κανένας συγγενής σου στή Λάρισα, μπαρμπα-Σταμάτη; ρώτησε ό κουρέας.

— Ναί, δέ θυμάσαι πού ήταν έδω πρίν από τρείς μήνες καί τόν φιλοξενούσα στό σπίτι μου;

— Ά, εκείνος πού μοῦ είπες πώς ήταν γραμματέας τοῦ δήμου στόν τόπο του; Δέν ήξερα πώς είναι συγγενής σου, νόμιζα πώς είναι φίλος σου.

— Ταχυδρόμος! Άκούστηκε ξαφνικά ή φωνή τοῦ διανομέα πού πρόβαλε στή γωνία τοῦ δρόμου.

1. Νά κλίνεις τὰ ιδιόκλιτα ὀνόματα:
γραφέας, εἰσαγγελέας, συγγραφέας.
2. Στίς ἀκόλουθες φράσεις βάλε στόν πληθυντικό ὅ,τι εἶναι στόν ἐνικό καί ἀντίστροφα:
Ὁ εἰσαγγελέας εἶναι δικαστικός.
Τά καθήκοντα τῶν εἰσαγγελέων καθορίζονται ἀπό τοὺς νόμους.
Ὁ εἰσαγγελέας ἔχει βοηθό τὸ γραμματέα του.
Τὸ ἔργο τοῦ καλοῦ συγγραφέα διαβάζεται εὐχάριστα.
Ὅποιος δὲν ἀγαπᾷ τοὺς συγγενεῖς του, πῶς θ' ἀγαπᾷ τοὺς ξένους;
Οἱ μεγάλοι ἐπιστήμονες λέγονται σκαπανεῖς, γιατί ἀνοίγουν νέους δρόμους στίς ἐπιστῆμες.

42. ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΥΛΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

—Ὦρα διαλείμματος. Στὴν αὐλὴ τοῦ σχολείου τὰ παιδιά τῆς πέμπτης συζητοῦν.

—Λέτε νά πῆρα κουλουράκι στὴ γραμματική;

—Ἄ, ὄχι δὰ καὶ κουλουράκι, Παῦλο! Πῶς μπορεῖ νά σοῦ βάλει μηδέν; Τά ἄλλα τὰ εἶπες καλά, μόνο πού δέ θυμήθηκες πῶς τό *οὐ* εἶναι ἓνας φθόγγος, ἓνα φωνῆεν, καί ὄχι δίφθογγος· ἀνήκει βέβαια στά δίψηφα φωνήεντα, ἀφοῦ δὲν ἔχουμε ἓνα γράμμα νά τό παρα-

στήσουμε, είναι όμως φωνήεν. Όπωςδήποτε, μου φαίνεται πώς δέν έχεις μεγάλο ένδιαφέρον γιά τό γλωσσικό μάθημα.

— Νάί, έγώ θά γίνω μαθηματικός, άστρονόμος.

—Ό Παυλάκης θά μελετᾷ τούς νόμους τοῦ σύμπαντος, εἶπε ὁ Ἄλέκος πού ἦταν λίγο πειραχτήριο.

— Γιατί νά μήν τούς μελετᾷ; Εἶναι κακή ἐπιστήμη ἡ άστρονομία; Πῶς ἐσύ θέλεις νά γίνεις ἱστορικός; Ἀκοῦς ἐκεῖ, ἱστορικός! Νά καταγίνεσαι ἀδιάκοπα μέ τό παρελθόν. Τήν ἐποχή τῶν διαστημοπλοίων νά μιλᾷς γιά ἀσπίδες καί δόρατα!

—Ἀπό τό παρελθόν γίνεται τό παρόν, φίλε μου· καί ὁ μελετητής τοῦ παρελθόντος γίνεται καλύτερος κριτής τοῦ παρόντος· ἀκόμη καί τό μέλλον μπορεῖ ὥς ἓνα σημεῖο νά προβλέψει, ὅταν καταλάβει τούς νόμους πού κυβερνοῦν τίς τύχες τοῦ κόσμου. Ἡ ἱστορία σέ βοηθεῖ νά καταλάβεις τά πάντα, ἀπάντησε ὁ Ἄλέκος.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 167)

1. α) Ξεχώρισε τά ιδιόκλιτα οὐδέτερα πού τελειώνουν σέ -ον, -αν, -εν, -υ.

β) Κλίνε τά ιδιόκλιτα ὄν καί ένδιαφέρον.

2. Βάλε στήν κατάλληλη πτώση τό ὄνομα πού εἶναι μέσα σέ παρένθεση στίς ἀκόλουθες φράσεις:

Ἡ ἥλιος εἶναι ἐδεργετικός γιά τή ζωή τοῦ κάθε (ὄν).

Τά ζῶα εἶναι κατώτερα (ὄν) ἀπό τόν ἄνθρωπο.

Οἱ χημικοί ξεετάζουν τά συστατικά τοῦ κάθε (ὄξυ).

Ἡ ἄκρη τοῦ (δ ὀ ρ η) εἶναι μυτερή.

Ἀπό τήν Ἑλλάδα γίνεται ἐξαγωγή ἀρκετῶν (π ρ ο ῖ ὄ ν).

Ἡ πρόβλεψη τοῦ (μ έ λ λ ο ν) εἶναι δύσκολη.

Δέν πρέπει νά δείχνεις ἀμέλεια στήν ἐκτέλεση τῶν (κ α θ ἡ - κ ο ν) σου.

Ἡ γραφή τῶν (μ η δ έ ν) στό τέλος τῶν δεκαδικῶν ψηφίων δέν ἀλλάζει τήν ἀξία τοῦ ἀριθμοῦ.

43. ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ

Ναί, θά πάω στό χωριό. Μ' ἔχουν κουράσει ἡ σκόνη καί οἱ καπνοί ἀπό τά ἐργοστάσια, τόσο πολλά κοντά στό σπίτι μου ἐδῶ στό προάστιο ὅπου μένω μέ τό θεῖο μου. Θά πάω νά γεμίσω τά στήθια μου καθαρό ἀέρα. Θά κάμω οἰκονομία τούς μήνες αὐτοῦς πού μοῦ μένουν ἀκόμη καί θά ἐξασφαλίσω τά ναῦλα μου γιά νά φύγω.

Δεσμοί πολλοί μέ δένουν μέ τόν τόπο πού γεννήθηκα. Δέν εἶναι μόνο οἱ γονεῖς μου, πού ἔχω τρία χρόνια νά τούς δῶ. Δέν εἶναι μόνο ὁ 'Αι-Λιάς, ὁ γίγαντας, ὁ μικρός ἔστω γίγας τοῦ χωριοῦ μου, πού λαχταρῶ ν' ἀνεβῶ στήν κορυφή του. Εἶναι τά ἀδέρφια καί τά ξαδέρφια μου, εἶναι οἱ παλιοί μου συμμαθητές καί φίλοι, πού ἔμειναν καί δουλεύουν στήν ἐπαρχία, ἐνῶ ἐμένα ἡ ἀνάγκη τῆς ζωῆς μ' ἔχει ριγμένο στή μεγάλη πόλη. Εἶναι οἱ γερόντισσες, πού κάθονται μέ τ' ἀδράχτια τους στίς ἐξώπορτες τῶν σπιτιῶν, οἱ γέροι μέ τά σοφά τους λόγια, βαριά ἀπό τήν πείρα τῆς ζωῆς, πού μαζεύονται στήν ἰσκιωμένη πλατεία. Εἶναι καί οἱ μικροί λόφοι μέ τίς ἐλιές, ἡ ἀπέραντη θάλασσα, πού τά κύματά της σπάζουν καί ἀφρίζουν στήν ξανθὴ ἀμμουδιά, καί πέρα ἀπό τήν ἀμμουδιά οἱ βράχοι μέ τ' ἀγριοπερίστερα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 168 - 170)

1. Ξεχώρισε τά διπλόκλιτα, τά διπλόμορφα καί τά διπλοκατάληκτα πού ὑπάρχουν στό κείμενο.
2. Συμπλήρωσε τίς παρακάτω προτάσεις μέ ὅ,τι λείπει:
Δουλεύω πολὺ γιὰ νά ἐξασφαλίσω τὰ ... καί νά γυρίσω στήν πατρίδα μου. Πολλά ... λές. Πέρασαν τὰ ... καί τώρα εἰμαι μεγάλος πιά. Αὐτός ὁ ἄντρας μοιάζει σάν ... , τόσο ψηλὸς εἶναι. Πέρα ἐκεῖ στήν ἀκρογιαλιά οἱ ... εἶναι γεμάτοι ἀγριοπερίστερα.
3. Βάλε τίς ἀκόλουθες φράσεις στόν πληθυντικό:
'Ο ἄσωτος ἄνθρωπος ξοδεύει τόν πλοῦτο του. Τό ἄλογο ἔφαγε τὴ σανά του. Ἡ νιότη περνᾷ. Ὅποιος δέν πληρώνει τό ναῦλο τιμωρεῖται. Βλέπω τόν καπνὸ νά βγαίνει ἀπὸ τόν καπνοδόχο. Ὁ ἀγρότης φυτεύει καπνὸ στό χωράφι του.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

Τά ουσιαστικά

1. Γράψε όλα τα ουσιαστικά του κειμένου της σελ. 94 που φανερώ-
νουν ζώα και πλάι στο καθένα σημείωσε το ύποκοριστικό του.
2. Νά βρείς στο κείμενο της σελ. 62 πέντε αρσενικά ουσιαστικά και
νά τά κλίνεις.
3. Νά βρείς τα ουσιαστικά του κειμένου των σελ. 25-26 που σχημα-
τίζουν θηλυκό με χωριστή κατάληξη ή με διαφορετική λέξη. Νά τά
γράφεις στα δύο γένη.
4. Γράψε τα θηλυκά των ουσιαστικών ονομάτων:
ἀδερφός, ἀναγνώστης, ἀνεψιός, ἄντρας, γαμπρός, γιός, δάσκαλος,
ἥρωας, θεῖος, καθηγητής, λέοντας, Σπαρτιάτης.
5. Στο παρακάτω κομμάτι ἀναζήτησε τά θηλυκά ουσιαστικά καί ἀπό
αὐτά γράψε χωριστά: α) τά ἰσοσύλλαβα σέ -α, β) τά ἰσοσύλλαβα σέ
-η, γ) ὅσα δέν ἔχουν πληθυντικό.

Πατρίδα μου, ἀθάνατη εἶναι ἡ ὁμορφιά σου. Ὅποιος ζεῖ
στήν ξενιτιά καταλαβαίνει τή χάρη σου. Καμιά χώρα στήν οἰ-
κουμένη δέν ἔχει τή λεβεντιά σου καί τήν ἀγέραστη νιότη σου.
Καμιά χώρα σ' ὅλη τήν πλάση δέν ἔχει τίς δικές σου θάλασσες,
τίς δικές σου λίμνες, τίς πεδιάδες, τίς ρεματιές, τίς πλαγιές, τίς
βουνοκορφές, τίς χαράδρες σου, τίς ἀκρογιαλιές καί τά νησιά σου.
Οἱ σελίδες τῆς ἱστορίας σου εἶναι γεμάτες ἀπό τή δόξα τῆς
Ἀθήνας, ἀπό τή λάμψη τῆς Ἀγία-Σοφίας, ἀπό τήν ψυχή τῶν
παιδιῶν σου.

6. Κλίνει στόν πληθυντικό μαζί μέ τό ἄρθρο τά ἀκόλουθα ὀνόματα,
ἔχοντας ὅμως ὑπόψη σου πώς πολλά θηλυκά δέ σχηματίζουν γενική
τοῦ πληθυντικοῦ:
γλώσσα, μέλισσα, παλικάριά, τροφή, δίκη, ζέστη, ἀντάμωση.

7. ("Όταν λείπει ή γενική, βρίσκουμε άλλον τρόπο νά σχηματίσουμε τή φράση μας· δηλαδή:

α) μεταχειριζόμαστε άλλο συνώνυμο πού έχει γενική,
β) βάζουμε τήν αιτιατική μέ πρόθεση πού νά ταιριάζει,
γ) εκφραζόμαστε πιο αναλυτικά, μέ περισσότερα λόγια.

Έτσι λέμε:

ή διακοπή τής δουλειάς αλλά ή διακοπή τών εργασιών,
νερό τής βρύσης αλλά νερό από βρύσες,
ή ζώνη τής βοσκοπούλας αλλά οί ζώνες πού φοροῦν οί βοσκο-
ποῦλες).

Στίς παρακάτω φράσεις σκέψου πώς θά βάλεις στόν πληθυντικό
τίς πτώσεις τίς τυπωμένες μέ μαῦρα γράμματα:

Ἀγόρασα κανναβούρι τής καρδερίνας μου.

Διάβασα τήν ἐπιγραφή αὐτῆς τής βρύσης.

Πλήρωσα πολλά γιά τήν ἐπισκευή τής σκάλας.

Ὁ ποιητής σύνθεσε ὕμνο τής ὁμορφιάς αὐτῆς τής χώρας.

Φέρε φαί τής πάπιας.

Τό βάψιμο τής βαρκούλας πέτυχε.

Τό φῶς τής καντήλας πέφτει στήν εἰκόνα.

Στό φόρεμά σου ἔμειναν σημάδια τής λάσπης.

8. Στίς ἀκόλουθες φράσεις βάλε στόν πληθυντικό ὅ,τι εἶναι στόν ἐνικό:

Ἡ φλόγα τής πυρκαϊᾶς πετιέται ψηλά.

Ἡ προίκα τής θυγατέρας εἶναι ἔτοιμη.

Διάβασα τήν περιγραφή τής μάχης.

Ἀκουσα τήν ἱστορία τής ἀμαζόνας.

Ἡ κορδέλα τής λαμπάδας εἶναι ἄσπρη.

Ἡ φωνή τής σειρήνας εἶναι μαγευτική.

Ἐδωσα τήν ἐφημερίδα στό φίλο μου.

Ὁ βόλος εἶναι σάν μικρή σφαίρα.

Ἡ ἔδρα τοῦ σχολείου εἶναι ψηλή.

9. Νά βρεῖς ὅλα τά οὐδέτερα οὐσιαστικά τοῦ κειμένου τῆς σελ. 38
καί νά τά γράφεις στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ μαζί μέ ἕνα ἐπίθετο
πού νά ταιριάζει.

10. Γράψε στην ονομαστική του πληθυντικού τά ακόλουθα ουσιαστικά προσθέτοντας και τό άρθρο:

φάρος, βάρος, δράκος, ράκος, λάθος, βάθος, ὄμος, λύκος, πύργος, ἄνεμος, στέλεχος, μέγεθος, ἄγγελος, ἔμπορος, ζωγράφος, ἔδαφος, βράχος, πάχος, κήπος, λίπος, μύθος, ἦθος, ὄρος, ὄρος, τοῖχος, τεῖχος, γύψος, ὕψος.

44. Η ΓΑΛΙΛΑΙΑ

Οι κάτοικοι τῆς ὁμορφῆς Γαλιλαίας ἦταν χωρικοὶ ἀπλοὶ καὶ φιλόπονοι. Ἡ ζωὴ τους ἦταν ἡσυχὴ καὶ εὐκόλῃ, ὁ χαρακτήρας τους ἔμοιαζε μέ τῇ φύσει τοῦ τόπου τους· ἦταν καλοὶ, δίκαιοι, φιλόξενοι, ἡρεμοὶ, χαρούμενοι. Τέχνες καὶ γράμματα δέν ἤξεραν, μά ἐμπρὸς στὶς ἀπαλὲς γραμμὲς τῶν κατάφυτων βουνῶν καὶ στὴν πρασινάδα

πού χυνόταν στὸν κάμπο ἡ ψυχὴ τους μονάχῃ τῆς ἀνυψωνόταν σὲ ποιητικὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ, πού εἶχε χαρίσει στὴν πατρίδα τους τὰ καλὰ τοῦ Παραδείσου. Καὶ ἔτσι, ὅταν ἀνάμεσά τους σηκώθηκε ἓνας ξεχωριστός ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους καὶ τοὺς μίλησε γιὰ τὴν ἀπέραντη καλοσύνη τοῦ Θεοῦ, οἱ ἀγαθοὶ Γαλιλαῖοι συνάχτηκαν γύρω του καὶ τὸν πίστεψαν καὶ τὸν ἀγάπησαν καὶ τὸν λάτρεψαν.

Καὶ τὰ παιδάκια ἔτρεχαν καὶ πιάνονταν ἀπὸ τὰ χέρια καὶ τὰ ροῦχα του. Καὶ ὅταν κανένας τὰ ἀπομάκρυνε γιὰ νὰ μὴν τὸν ζαλίζουν, πάλι τὰ καλοῦσε ἐκεῖνος κοντά του καὶ τὰ δεχόταν μέ χαμόγελο καὶ ἔλεγε: «Ἀφῆστε τὰ παιδάκια νὰ ἔρχονται κοντά μου, γιατί σέ ὅσους εἶναι σάν αὐτά» — ἀγνοὶ καὶ ἄκακοι — «ἀνήκει ἡ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν».

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 171 - 172)

1. Νά βρεῖς ὅλα τὰ ἐπίθετα πού ὑπάρχουν στό κείμενο, νά βρεῖς τὰ τρία γένη τους καὶ νά τὰ κατατάξεις σύμφωνα μέ τὸν ἀκόλουθο πίνακα:

ὀξύτονα	παροξύτονα	προπαροξύτονα

2. Νά σχηματίσεις τὴ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ὅλων. Τί παρατηρεῖς;

3. Νά συμπληρώσεις τά ἐπίθετα στίς παρακάτω φράσεις βά-
ζοντας στή θέση τῆς παύλας τό τέλος πού λείπει:

“Όταν τό φαγητό ἔχει πολύ ἀλάτι, εἶναι ἀλμ—.

“Όποιος ἔχει τόλμη λέγεται τολμ—.

“Ἡ Ἑλλάδα ἔχει πολλά πεδ— καί πολλά ὄρ— μέρη.

Τό μέρος πού ἔχει φῶς εἶναι φωτ—, ἐνῶ ἐκεῖνο πού δέν ἔχει
σκοτ—.

Τό κλίμα τῆς Ἑλλάδας εἶναι ὕγι—.

45. Η ΒΡΑΧΟΣΤΥΛΩΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἡ ἐκκλησιά εἶναι χτισμένη πάνω σ’ ἓναν πελώριο, γκρίζο βράχο
στή μέση τοῦ χωριοῦ. Παλιά, παμπάλαιη, μέτρια σέ ἔκταση καί σέ
ὕψος, ἀλλά ἐξαιρετικά ὠραία καί ἐπιβλητική. Οἱ ἀκούραστοι ἄντρες
καί οἱ ἄξιες γυναῖκες τοῦ χωριοῦ ἔχουν κάμει τόν τόπο σωστό παρά-
δεισο μέ τήν πολυχρόνια καί τίμια δουλειά τους. Παντοῦ ἐλιές φουν-
τωτές καί καλοκλαδεμένες, λεῦκες ψηλές, λυγρές καί σάν ἀσημένιες·
καλοσκαμμένα χωράφια καί ἀμπέλια. Καί ἀπό τή δυτική πλευρά ἡ
ἀπέραντη θάλασσα, πότε γαλήνια, γελαστή καί γαλαζία ἢ σάν σμα-
ραγδένια, καί πότε ἄγρια, σκούρα καί ἀπειλητική.

Μέσα στήν ἐκκλησιά, πού ἀπό τά πολύχρωμα τζάμια της οἱ
ξανθές ἀκτίνες τοῦ ἡλίου μπαίνουν
γλυκές, ἡ ψυχὴ σου γαληνεύει.

Τεράστιες ἅγιες εἰκόνες στολί-
ζουν τό θόλο καί τοὺς τοίχους·
αὐτές, καθὼς καί οἱ εἰκόνες τοῦ κα-
ρυδένιου τέμπλου, εἶναι δουλεμένες
μέ περίσσια τέχνη. Παλιές οἱ περισ-
σότερες, ὑπάρχουν ὁμως καί λίγες
καινούριες. Πλούσια εἶναι τ’ ἀφιε-
ρώματα, καί οἱ ἀσημένιες καντήλες
καίνε ἀκοίμητες, γιατί ἡ φροντίδα
τῶν εὐλαβικῶν χωριανῶν ποτέ
δέν ἀφήνει νά τοὺς λείψει τό λάδι.

1. α) Νά βρεῖς σέ ποιό γένος, ἀριθμό καί πτώση βρίσκεται τό καθένα ἀπό ὅλα τά ἐπίθετα τοῦ κειμένου.
β) Νά σχηματίζεις ἀπό κάθε ἐπίθετο τά τρία γένη στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ. Ἐπίσης στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ.
2. Νά κλίνεις στά τρία γένη ἓνα ἐπίθετο σέ -ος, -α, -ο μαζί μέ ἓνα οὐσιαστικό πού νά ταιριάζει.
3. Νά γράφεις τό θηλυκό τῶν παρακάτω ἐπιθέτων μαζί μέ ἓνα κατάλληλο οὐσιαστικό:
γνωστικός, θηλυκός, κακός, κρητικός, φτωχός, νηστικός, ζακυθινός.
Τό θηλυκό αὐτό σχηματίζεται μέ ἓνα μόνο τρόπο;

46. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ

Ντάν, ντάν, ντάν! Ἀπό τόν ψηλό βράχο ἡ καμπάνα τῆς ἐκκλησιᾶς καλεῖ στή λειτουργία τοὺς χριστιανοὺς μέ τή βαριά μά γλυκιά φωνή της. Πετάχτηκα ἀπό τό παχύ χωριάτικο στρῶμα μου καί ἀνοίξα τό παράθυρο. Ἀποβραδὶς ὁ οὐρανός ἦταν βαρὺς, μολυβῆς, μά ἔπειτα ἀπὸ τή βροχή τῆς νύχτας εἶχε καθαρίσει πέρα γιὰ πέρα καί προμηνούσε ωραία μέρα. Ὁ ἥλιος δέν εἶχε ἀκόμη βγεῖ, τοῦ ἀντικρινοῦ γυμνοῦ καί τραχιοῦ βουνοῦ οἱ κορυφές φωτίζονταν κιόλας, ἄλλου τριανταφυλλιές, ἄλλου χρυσαφιές, ἀλλὰ στοὺς πλατιοὺς κάμπους τὰ δέντρα ἦταν σκοτεινά καί τῆς πλατιᾶς θάλασσας τὰ νερά

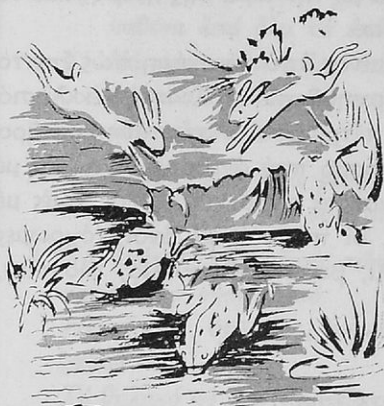
ἀπλώνονταν θαμπά· δέν εἶχαν πάρει ἀκόμη τό γελαστό τους χρῶμα, πού κάτω ἀπό τόν ἥλιο καί ἀνάλογα μέ τήν ὥρα τῆς ἡμέρας καί τό βυθό εἶναι μαβί ἢ ἀσημί ἢ πρασινωπό.

Ἔτοιμάστηκα γρήγορα, συγκινημένος ἀπό τή σκέψη πῶς ἔπειτα ἀπό τόσα χρόνια ξενιτιᾶς θά λειτουργηθῶ καί πάλι στήν ἐκκλησιά τοῦ χωριοῦ μου. Στά μισά τῆς ψηλῆς πέτρινης σκάλας στάθηκα, πῆρα μιᾶ ἀνάσα βαθιά καί κοίταξα τόν κόσμο πού ἀνέβαινε· οἱ γέροι μέ βαριά βήματα, ἀκουμπώντας στά μακριά ραβδιά τους, οἱ γριές μέ τίς μαῦρες παλαιϊκές μαντῆλες τους, οἱ πιό νέες μέ ἀνοιχτόχρωμες φορεσιές καί μέ φακιόλια στό κεφάλι, βυσσινιά, κανελιά, φιστικιά, μενεξεδιά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 176)

1. α) Στά ἐπίθετα μέ τό ἄρσενικό σέ -ύς καί -ῆς πῶς γράφεται ἡ κατάληξη τοῦ ἄρσενικοῦ καί τοῦ οὐδετέρου στήν ὀνομαστική, αἰτιατική καί κλητική; Πῶς γράφεται ἡ κατάληξη στίς ἄλλες πτώσεις;
β) Πῶς γράφεται ἡ κατάληξη τοῦ θηλυκοῦ στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ;
2. Νά βρεῖς τά ἐπίθετα πού σημαίνουν χρῶμα ὅμοιο μέ τό χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ, τῆς στάχτης, τοῦ λαδιοῦ, τοῦ χρυσαφιοῦ.
Γράψε τά τρία γένη τῶν ἐπιθέτων αὐτῶν στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ μαζί μέ ἓνα οὐσιαστικό κατάλληλο γιά τό καθένα.
3. Νά βρεῖς καί νά γράφεις στά τρία γένη στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ τά ἐπίθετα πού σημαίνουν :
ἐκείνον πού ἔχει βάθος, βάρος, πάχος, μάκρος, φάρδος.
4. Νά βρεῖς τρία κατάλληλα οὐσιαστικά, ἓνα σέ κάθε γένος, πού νά ταιριάζουν μέ τά ἐπίθετα:
ἄσπρος, μαῦρος, ἀνοιχτός, ἀκούραστος, ἴσιος, ἀσημένιος, ξανθός (παράδειγμα: ἄσπρος τοῖχος, ἄσπρη πέτρα, ἄσπρο χαρτί).

47. ΟΙ ΛΑΓΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΒΑΤΡΑΧΟΙ

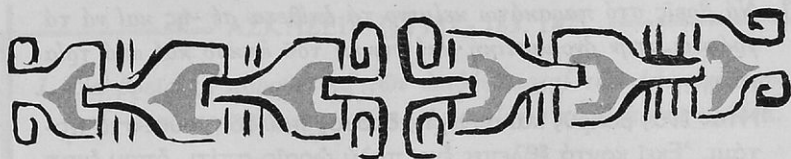
Μιά φορά οί λαγοί είχαν σύ-
ναξη. Βγήκε στή μέση ένας γερο-
λαγός, αρρωστιάρης καί γρινιά-
ρης, καί ρίχνοντας φοβισμένα βλέμ-
ματα δεξιά καί άριστερά είπε: «Δέν
ύποφέρεται πιά αύτή ή ζωή, άγα-
πητοί μου· μάς έξολοθρεύουν οί
σκληροί άνθρωποι κι οί σκύλοι οί
ακούραστοι στό τρέξιμο. Πώς νά
φυλαχτοῦμε από τά χέρια καί τά
νύχια αύτῶν τῶν πεισματάρηδων
έχθρῶν μας; Όλο μέ τό χτυποκάρ-

δι ζοῦμε· καλύτερα νά πεθάνουμε μιά καί καλή παρά νά τρέμουμε
όλη μας τή ζωή».

— Μά γιατί νά φοβούμαστε τόσο πολύ; είπε ένας λαγός νεαρός
καί νοστιμούλης, πού δέν είχε ὅμως πείρα τῆς ζωῆς, ἦταν λίγο καυχη-
σιάρης καί ἤθελε νά κάνει τόν παλικαρά· νά κοιτάξουμε νά άμυνόμα-
στε· ἔχουμε τόσες άρετές· είμαστε άνοιχτομάτηδες καί γοργοπόδηδες!

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 177)

1. Νά βρεῖς τά επίθετα σέ -ης -α -ικο καί νά γράφεις τή γενική
τοῦ ενικοῦ καί τόν πληθυντικό ὁλόκληρο.
2. Νά κλίνεις τό επίθετο πεισματάρης στά τρία γένη μαζί μέ ἕνα
οὐσιαστικό πού νά ταιριάζει στό κάθε γένος.
3. Πώς λέγεται ἐκεῖνος πού εἶναι 30, 40, 50, 60, 70 χρονῶ; Νά
βρεῖς τήν ὀνομαστική τοῦ ενικοῦ καί πληθυντικοῦ στό ἄρσε-
νικό καί τό θηλυκό.

48. ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΚΑΙ ΣΚΟΡΠΙΟΙ ΣΤΙΧΟΙ

1. Καί ρόδο μέσα μου·πολύ, κρίνος πολὺς ἀνθίζει.
2. Δῶρο τῆς καλοσύνης του καί τῆς πολλῆς του ἀγάπης.
3. Πολὺν καιρὸ περίμενα τῇ λευτεριά νά φτάσει.
4. Γεμάτη ἡ νύχτα ἀπ' τὴν πολλή τοῦ τραγουδιοῦ γλυκάδα.
5. Ὅπου λαλοῦν πολλοὶ κοκόροι ἀργεῖ νά ξημερώσει.
6. Οἱ πολλὲς γνώμες βουλιάζουν τό καράβι.
7. Τά πολλὰ λόγια εἶναι φτώχεια.
8. Πολλῶν χωρῶν καί μακρινῶν τά μονοπάτια πῆρα.
9. Ὅποιος κυνηγᾷ πολλοὺς λαγούς δέν πιάνει κανέναν.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 179)

1. *Κλίνει καί στοὺς δύο ἀριθμούς:*
ὁ πολὺς δρόμος, ἡ πολλή χαρά, τό πολὺ τραγούδι.
2. *Συμπλήρωσε τίς παρακάτω φράσεις, βάζοντας στή θέση τῆς παύλας ὅ,τι χρειάζεται κάθε φορά:*
Ἐγινε πολ— θόρυβος γιά τό τίποτε.
Ὅποιος γυρεύει τά πολ— χάνει καί τά λίγα.
Ἄκουε πολ— καί λέγε λίγα.
Σήμερα ἦρθαν πολ— ξένοι.
Ἀκούονται φωνές πολ— παιδιῶν.
Ἐπесе πολ— βροχή καί πολ— χαλάζι.
Σέ χαιρετῶ μέ πολ— ἀγάπη.
Ἐχω πολ— φίλους.
Αὐτός ἔχει πολ— ζῆλο καί πολ— ὀρεξη γιά τά γράμματα.

3. *Νά βρεῖς στό παρακάτω κείμενο τά ἐπίθετα σέ -ῆς καί νά τά γράφεις στήν ὀνομαστική καί γενική τοῦ ἐνικοῦ καί στά τρία γένη:*

Ἦταν ἕνας μακρύς καί συνεχῆς δρόμος πού ὡδηγοῦσε στό ποτάμι. Ἐκεῖ κοντά ἔβλεπες ἕνα πολύ ὠραῖο σπίτι, ὅπου ἔμενε ἕνας ἀπό τούς πιό ἐπιμελεῖς συμμαθητές μου. Πολλές φορές πήγαινα στό σπίτι του, ὀρισμένη ὥρα, γιατί ἦταν πολύ συνεπής στίς συναντήσεις μας, καί διαβάζαμε, ὕστερα παίζαμε στόν κῆπο, κάτω ἀπό τό διαυγή οὐρανό. Μετά ξαναγυρίζαμε στό διάβασμα καί πιό πολύ στήν ἀριθμητική, γιατί μᾶς βασιάνιζαν ἐκεῖνοι οἱ συμμιγεῖς. Τό βραδάκι γυρίζα στό σπίτι μου εὐτυχῆς, γιατί τήν ἄλλη ἡμέρα θά πήγαινα στό σχολεῖο διαβασμένος.

4. *Νά κλίνεις ἕνα ἐπίθετο μαζί μέ ἕνα οὐσιαστικό πού νά ταιριάζει.*

49. ΤΑ ΕΦΤΑΝΗΣΑ

Ἐχω μπρός μου ἕνα μεγάλο χάρτη τῆς Ἑλλάδας καί τά βλέμματά μου πέφτουν στό Ἴόνιο καί τά νησιά του. Πάνω, στό πιό βορινό μέρος, ἡ Κέρκυρα μέ κάτι μικροσκοπικά νησάκια, ἀκόμη πιό βορινά ἀπό αὐτή. Πιό χαμηλά, πιό νότια δηλαδή, ἀλλά καί λίγο πιό δεξιά, μέ ἄλλα λόγια πιό ἀνατολικά, οἱ Παξοί. Ἐπειτα ἡ Λευκάδα· εἶναι τό πιό κοντινό πρὸς τήν ἡπειρωτική Ἑλλάδα νησί τοῦ Ἰονίου· σχεδόν κολλημένη στήν Ἀκαρνανία, ἀπό τήν ὁποία τή χωρίζει ἕνα πολύ στενό καί πολύ ἄβαθο πέρασμα. Κάτω ἀπό τή Λευκάδα ἡ Κεφαλληνία καί ἡ Ἰθάκη. Τό δυτικό μέρος τῆς Κεφαλληνίας, πού εἶναι τό πιό μεγάλο ἀπό τά ἑπτὰ νησιά, βγαίνει λίγο πιό δυτικά ἀπό τή Λευκάδα, ἔπειτα ὅμως ἡ Ζάκυνθος, κάτω ἀπό τήν Κεφαλληνία, ἔρχεται πάλι λίγο πιό ἀνατολικά μέ μιάν ἄκρη της πού ἀντικρίζει τήν Πελοπόννησο. Τό ἑβδομο ἀπό τά ἑπτὰ νησιά εἶναι τά Κύθηρα, κάτω ἀπό τή Λακωνία.

1. *Νά βρεῖς τὰ παραθετικά τῶν ἐπιθέτων καί τῶν ἐπιρρημάτων πού εἶναι στό κείμενο καί νά ξεχωρίσεις τί εἶναι τό καθένα.*
2. *Γράψε τὰ παραθετικά:*
 - α) τῶν ἐπιθέτων **καλός, κακός, φτωχός, πλούσιος, πλατύς, ζηλιάρης** στά τρία γένη·
 - β) τῶν ἐπιρρημάτων **γρήγορα, καλά, ἥσυχα, δυνατά, ὠραία.**
3. *Κάμε γραμματική ἀνάλυση τῶν λέξεων πού ἀνήκουν στήν πρώτη πρόταση τοῦ κειμένου.*

50. ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΚΑΙ ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ

Πόσα νησιά στό Αἶγαῖο!

Τό καθένα ἔχει τίς ὁμορφιές καί τίς χάρες του, ἔχει καί τήν ἰστορία του. Νά ἡ μικροσκοπική Δῆλος, ἱερότατο στήν ἀρχαιότητα νησί, πολυσέβαστη πατρίδα τοῦ Ἀπόλλωνα καί τῆς Ἀρτεμης, νά τά ἐνδοξότατα Ψαρά, ἡ πατρίδα τοῦ Κανάρη, νά ἡ Σκιάθος, ἡ Σκιάθο, ὅπου γεννήθηκε στά νεώτερα χρόνια ὁ διηγηματογράφος Παπαδιαμάντης. Νά ἡ Λέσβος, νά ἡ Χίος, νά ἡ Νάξος...

Συχνά μοῦ ἀναφερώνει τό νοῦ ἓνα ὠραιότατο ὄνειρο: πώς εἶμαι σ' ἓνα ἀεροπλάνο καί πετώ γιά ὥρες πολλές πάνω ἀπό τὰ καθαρότατα γαλανά νερά τοῦ Αἰγαίου· χαίρομαι τίς ὁμορφιές τῶν νησιῶν του, τὰ βουνά τους, ἄλλα ψηλότερα, ἄλλα χαμηλότερα, γυμνά ἢ δασωμένα, τίς μικρές τους πεδιάδες, εὐφορες αὐτές, ἀγονότερες ἐκεῖνες, καί τίς ἀκρογιαλιές, στεφανωμένες ἀπό τοὺς λευκοτάτους ἀφρούς τῶν κυμάτων.

Πῶς νά ἔγιναν ὅλα αὐτά τὰ νησιά, αὐτό τό ἀμέτρητο πλῆθος; Κάποτε, λέει ἡ γεωλογία, σέ παλαιότατα χρόνια, ἡ Ἑλλάδα ἦταν

ένωμένη με τή Μικρασία. Ἐκεῖ πού εἶναι τώρα τό πέλαγος, ἦταν στεριά. Ἀλλά μέ τό πέρασμα τῶν αἰώνων ἡ στεριά χαμήλωνε, χαμήλωνε καί βούλιαξε. Τά χαμηλότερα καί βαθύτερα μέρη τά σκέπασαν τά νερά τῆς θάλασσας. Ἔμειναν ἔξω μόνο τά ψηλότερα μέρη καί τά βουνά. Αὐτά εἶναι τά νησιά τοῦ Αἰγαίου.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 180 - 182, 187)

1. Νά βρεῖς τά παραθετικά τῶν ἐπιθέτων πού εἶναι στό κείμενο καί νά ξεχωρίσεις τί εἶναι τό καθένα.
2. Χώρισε μέ τό χάρακα μιά σελίδα τοῦ τετραδίου σέ 4 στήλες σύμφωνα μέ τό παρακάτω ὑπόδειγμα:

Θετικό	Συγκριτικό	Ὑπερθετ. σχετικό	Ὑπερθετ. ἀπόλυτο
	σπῆδ	εὐφρο	ταῖος

Στή στήλη τοῦ θετικοῦ γράψε τά ἐπίθετα ἀθῶος, γενναῖος, ἥσυχος, νέος, βαρὺς, παχύς, πλατύς, φαρδύς. στίς ἄλλες στήλες γράψε τά ἀντίστοιχα μονολεκτικά παραθετικά τοῦ κάθε ἐπιθέτου.

51. ΤΟ ΠΑΡΑΔΟΣΟ ΚΑΝΤΗΛΕΡΙ

— Εὐάγγελε! Ἐσύ, πού εἶσαι ἄριστος φυσικός, δέ μᾶς κάνεις κανένα πείραμα, ἔτσι σάν παιχνίδι, νά ποῦμε, νά διασκεδάσει ἡ συντροφιά;

— Σοῦ ἀρέσει, φίλτατε, νά κάνεις ἀστεῖα. Ἐγώ τώρα μόλις ἀρχίζω νά μπαίνω στό νόημα τῆς φυσικῆς καί γιά τήν ὥρα ἐλάχιστα πράγματα ξέρω ἀπ' αὐτή· ἀκόμη καί στήν τάξη μου μέσα δέν εἶμαι βέβαια ὁ χειρότερος, ἀλλά ἀμφιβάλλω ἂν εἶμαι καί ὁ καλύτερος· μόνο πού ἔχω σ' αὐτό τό μάθημα περισσότερη ἀγάπη ἀπ' ὅση ἔχουν οἱ ἄλλοι καί ἐλπίζω νά πάω μπρός. Πάντως, ἂν καί νομίζω πώς θέλεις νά μέ πειράξεις, ἐμένα δέ μοῦ κακοφαίνεται, καί θά σᾶς κάμω ένα μικρό πείραμα.

Παίρνω αὐτό τό ποτήρι· κοινό γυάλινο ποτήρι, ὅπως βλέπετε. Τό γεμίζω νερό. Μέσα στό νερό στήνω αὐτό τό σπερματώετο ἔτσι

πού νά χωθεῖ ὁλόκληρο σχεδόν μέσα στό νερό ἐκτός ἀπό τό φητίλι· γιά νά τό καταφέρω αὐτό, μπήγω στή βάση τοῦ σπερμασέτου ἕνα καρφί. Τώρα ἀνάβω τό φητίλι. . . Τί νομίζετε πῶς θά γίνηι;

— Θά καεῖ λίγο κι ἔπειτα τό νερό θά τό σβήση.

— Θά γίνηι τό ἀντίθετο· ὁλόκληρο σχεδόν τό σπερμασέτο θά καεῖ σιγά σιγά.

Καί ἀλήθεια ἔτσι ἔγινε. Τά ἄλλα παιδιά ἀπόρησαν καί ζήτησαν τήν ἐξήγηση.

— Εἶναι ἀπλούστατο, εἶπε ὁ Εὐάγγελος. "Ὅσο καίγεται τό σπερμασέτο, τόσο τό βάρος του μικραίνει, καί σύμφωνα μέ τήν ἀρχή τοῦ Ἀρχιμήδη ἀνεβαίνει σιγά σιγά. Βοηθεῖ ἀκόμη καί κάτι ἄλλο: ἀπ' ἔξω τό κερί τοῦ σπερμασέτου λιώνει ἀργότερα ἀπό τό μέσα, γιατί τό νερό τό κρατᾷ κρύο, κι ἔτσι τό πάνω μέρος του βαθουλώνεται σάν ἕνα μικρό πηγαδάκι, ὅπως βλέπετε. Αὐτό λαφραίνει περισσότερο τό σπερμασέτο, κι ἔτσι τό φητίλι καίγεται ὥς τό τέλος.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 183)

1. Νά βρεῖς στό κείμενο:

α) ὅλα τά ἀνώμαλα παραθετικά καί νά σχηματίζεις τούς τρεῖς βαθμούς τοῦ καθενός μονολεκτικά·

β) τά ἔλλειπτικά παραθετικά.

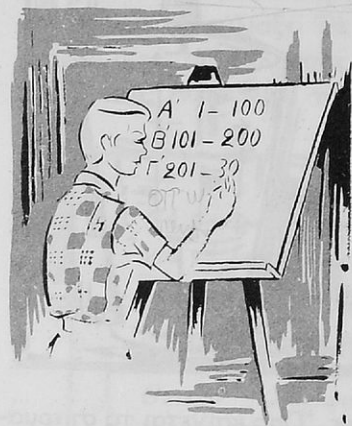
2. Γράψε τά τρία γένη στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ καί στοὺς τρεῖς βαθμούς τῶν ἐπιθέτων:

καλός, κακός, μεγάλος, ἅπλός, λίγος, μικρός, πολύς.

3. Γράψε τό μονολεκτικό συγκριτικό καί ἀπόλυτο ὑπερθετικό τῶν ἐπιθέτων:

ἄδοξος, ἔξοχος, εὐκολος, ζωηρός, στεγνός, στενός.

52. Η ΑΡΙΘΜΗΣΗ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

— Θεϊέ! Οί Τουῦρκοι τήν Πόλη
στά χίλια τετρακόσια πενήντα
τρία δέν τήν πῆραν;

— Ναί, βέβαια.

— Τότε γιατί σ' αὐτό ἐδῶ τό βι-
βλίο γράφει τό δέκατο πέμπτο αἰ-
ώνα; Δέν πρέπει νά πεῖ τό δέκατο
τέταρτο, ἀφοῦ τήν πῆραν στά χί-
λια τετρακόσια τόσα.

— Πολύ σωστά τό λέει τό βι-
βλίο, γιατί, βλέπεις, εἶναι στά χί-
λια τετρακόσια τόσα· δηλαδή ἔπει-
τα ἀπό τά χίλια τετρακόσια· ὥστε

αὐτός ὁ χρόνος πέφτει μέσα στό δέκατο πέμπτο αἰώνα.

— Δέν τό καταλαβαίνω.

— Εἶναι πολύ ἀπλό. Ὁ πρῶτος αἰώνας μ.Χ. εἶναι τά πρῶτα ἑκατό
χρόνια ὕστερα ἀπό τή γέννηση τοῦ Χριστοῦ. Ὡστε οἱ χρονιές ἔξι,
ἐννιά, δεκατέσσερα, εἴκοσι ἕνα, πενήντα ἔξι, ἑβδομήντα ὀχτώ, ὀγδόν-
τα, ἑνενήντα, καί γενικά ὅσες εἶναι πρίν ἀπό τό ἑκατό ἀνήκουν στόν
πρῶτο αἰώνα. Τό ἑκατόν ἕνα, ἑκατόν ἑντεκα, ἑκατό δεκαπέντε, ἑκατόν
ἑξήντα, ἑκατόν ἑνενήντα ἔξι ἀνήκουν στό δεύτερο αἰώνα. Τό διακό-
σια πενήντα στόν τρίτο, τό τριακόσια σαράντα στόν τέταρτο, τό
τετρακόσια ὀγδόντα τρία στόν πέμπτο, τό πεντακόσια δύο στόν
ἕκτο κτλ. Στά χίλια τελειώνει ὁ δέκατος αἰώνας, ὥστε τό χίλια εἴκοσι
πέντε, νά ποῦμε, ἀνήκει στόν ἑνδέκατο, τό χίλια διακόσια ἕνα στό
δέκατο τρίτο, τό χίλια τετρακόσια πενήντα τρία, πού σέ μπέρδεψε,
στό δέκατο πέμπτο, καί τό χίλια ὀχτακόσια εἴκοσι ἕνα στό δέκατο
ἕνατο.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 188 - 193)

1. Ἀπό τά ἀριθμητικά τοῦ κειμένου ξεχώρισε τά ἀπόλυτα καί
τά τακτικά.

2. Κλίνει στά τρία γένη τὰ ἀπόλυτα ἓνα, τρία, τέσσερα.
3. Κλίνει τὰ τακτικά ἀριθμητικά τρίτος, ἑβδομος καί στά τρία γένη.

53. ΠΑΙΔΙΑ ΣΤΟ ΨΑΡΕΜΑ

Ὁ Μιχάλης, ὁ πιό ἄξιος ἀπό τή συντροφιά τῶν παιδιῶν, κρατοῦσε τή βάρκα πλευρισμένη δίπλα στό μόλο. Οἱ ἄλλοι ἔντεκα ἤμαστε ἔτοιμοι νά πηδήσουμε μέσα.

— Παιδιά, μᾶς λέει ὁ Μιχάλης· ἡ δωδεκάδα μας σήμερα πρέπει νά χωριστεῖ σέ δύο ἑξάδες· ἡ βάρκα εἶναι μικρή· τοῦ μπαρμπα-Μαθιοῦ, πού εἶχαμε προχτές, ἦταν διπλάσια. Μπεῖτε ἐδῶ οἱ πέντε, καί οἱ ἄλλοι ἕξι ζητήστε ἀπό τόν καπετάν Φῶτη νά σᾶς δώσει τή φελούκα του. Ἐέρω πὼς σήμερα δέν τή χρειάζεται.

*Ετσι κι ἔγινε. Οἱ δύο βάρκες, ἡ μία πίσω ἀπό τήν ἄλλη, τράβηξαν κατὰ τό βορινό ἀκρωτήρι, καλὴ θέση γιὰ πετρόψαρα.

Πρὶν φτάσουν στό ἀκρωτήρι, ὁ Βαγγέλης παρακάλεσε τό Μιχάλη νά τόν βγάλει στή στεριά, πάνω σ' ἓνα βράχο, γιατί δέν εἶχε σκοπό, εἶπε, νά ψαρέψει, δέν εἶχε πάρει καί καμιὰ καθετὴ μαζί του.

— Καί δέ σοῦ δίνω μιάν ἀπό τίς δικές μου; Ἐγώ, ξέρεις, τὰ σύνεργά μου τὰ παίρνω πάντα διπλά καί τριπλά. Νά, πάρε τούτη ἐδῶ· εἶναι μεγάλη καί γερή· τό νῆμα της ἀπὸ ἀλογότριχες, ἐννιάδιπλο.

— Εὐχαριστῶ, Μιχάλη, ἀλλά προτιμῶ σήμερα νά περπατήσω στά βράχια τῆς ἀκρογιαλῆς.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 194 - 196)

1. Ποιά ἀριθμητικά ὑπάρχουν στό κείμενο;
2. Νά τὰ κατατάξεις στόν παρακάτω πίνακα:

Ἀπόλυτα	Πολλαπλασιαστικά	Ἀναλογικά	Περιληπτικά
	κατάληξη:	κατάληξη:	κατάληξη:

3. Στά ἐπίθετα νά βρεῖς καί τὰ τρία γένη (ὅταν ὑπάρχουν).

54. Ο ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ ΚΑΙ Η ΧΟΡΕΥΤΡΙΑ

‘Ο βασιλιάς ἄρχισε νά ἀνακρίνει τούς αἰχμαλώτους καί νά τούς ρωτᾷ πῶς λέγονται καί τί τέχνη ξέρουν.

— ‘Εγώ ὀνομάζομαι Ἀράχνη, εἶπε ὁ πρῶτος: ξέρω νά ὕφαινω· στήν τέχνη αὐτή δέ μέ φτάνει κανεῖς.

— Καλά, εἶπε ὁ βασιλιάς: θά μοῦ ὕφαινεις πανικά γιά τό παλάτι μου. Ἄν μείνω εὐχαριστημένος, θά σέ ἐλευθερώσω: ἂν ὄχι, θά προστάξω νά σοῦ κόψουν τό κεφάλι. Καί

γυρίζοντας στό δεύτερο αἰχμάλωτο τοῦ λέει: «μίλησε τώρα ἐσύ».

— ‘Εμένα μέ λένε Μέλισσα, εἶπε ἐκεῖνος: ξέρω καί κάνω περίφημα γλυκά.

— ‘Ωραῖα, εἶπε ὁ βασιλιάς: κι ἐμᾶς ἐδῶ μᾶς ἀρέσουν· πολύ τά γλυκά: θά σέ κρατήσω λοιπόν κι ἐσένα, κοίταξε ὅμως νά δουλεύεις καλά: ἂν μᾶς εὐχαριστήσεις μέ τήν τέχνη σου, θά σέ ἐλευθερώσω, ἀλλιῶς θά σέ θανατώσω κι ἐσένα. Κι ἔστειλε καί τούς δυό στή φυλακή, γιά νά πιᾶσουν δουλειά.

— ‘Εσεῖς τώρα, εἶπε στούς δυό ἄλλους: πῶς λέγεστε καί τί ξέρετε;

— ‘Εμένα μοῦ ἀρέσει νά τραγουδῶ, εἶπε ὁ τρίτος αἰχμάλωτος: τό ὄνομά μου εἶναι Τζιτζίκας.

— ‘Εγώ λέγομαι Ἀκρίδα, εἶπε ὁ τέταρτος, καί εἰμαι χορεύτρια.

— Εἴστε δηλαδή χασομέρηδες: ἐσᾶς δέ σᾶς χρειάζομαι. . . ἐσᾶς σᾶς πρέπει κόψιμο καί ἀμέσως μάλιστα.

— ‘Εμᾶς ὅλοι μᾶς ἀγαποῦν, εἶπε μέ θάρρος ὁ Τζιτζίκας. “Ὅλα τά ἐντομα καί τά φυτά ἐμεῖς τά διασκεδάζουμε καί κάνουμε νά περνοῦν μέ λιγότερη στενοχώρια τή ζωή. Ἄφησέ μας νά σοῦ δείξουμε τήν τέχνη μας καί κρίνε.

‘Ο βασιλιάς τόσο εὐχαριστήθηκε ἀπό τό τραγούδι καί τό χορό τους, ὥστε τούς ἄφησε ἀμέσως ἐλεύθερους.

1. Νά βρεις τίς προσωπικές αντωνυμίες πού εἶναι στό κείμενο καί νά τίς υπογραμμίσεις μέ μολύβι.

2. Συμπλήρωσε τίς παρακάτω προτάσεις μέ ὅ,τι λείπει:

Ἐγώ χτές πῆγα στή θεία μου. σου πού πῆγες;
σου ἀρέσουν τά γλυκά; Μοῦ ἀρέσουν.

Πῆγαινε καί σου νά παίξεις.
σου θά πᾶμε αὔριο ἐκδρομή, σου πού θά πᾶτε;

Ὁ διευθυντής τοῦ σχολείου μου εἶπε ὅτι ἡ γιορτή θά γίνει αὔριο.
Δέν μπορῶ νά σου καταλάβω.

Καθίστε κι σου σ' αὐτόν τόν πάγκο.

σου τιμωρῶ, γιατί εἶστε ἀδιάβαστοι.

55. ΑΛΕΠΟΥΔΕΣ ΣΤΟ ΚΟΤΕΤΣΙ

Ἡ ἄλεπού ἐτοιμάστηκε νά βγεῖ γιά ἐπιδρομή. Δέ θά πάει μόνη της. Θά τήν ἀκολουθήσουν τά ἑπτὰ ἄλεπουδάκια της. Καί θά πᾶνε στό ἀντικρινό βουνό, ὅπου ἔχουν κατασκηνώσει εἴκοσι πέντε γυμνασιόπαιδα κι ἔχουν καί τό κοτέτσι τους μέ δέκα κότες καί δύο κοκόρους.

«Ἐμπρός, παιδιά, ξεκινοῦμε», εἶπε ἡ ἄλεπού κατά τά μεσάνυχτα. «Καί φρόνιμα στό δρόμο. Πίσω ἀπό τήν οὐρά μου θά περπατᾶτε ὅλα μαζί».

Περπατοῦσαν μέ προφύλαξη, μέσα ἀπό χαμόκλαδα, κι ἔκαναν μεγάλους γύρους. Οἱ ἄνθρωποι ἔχουν τοὺς δρόμους τους καί ἡ ἄλεπού ἔχει τό δικό της.

Τρεῖς κότες κι ἓνας κόκορας ἦταν τά θύματα τῆς ἐπιδρομῆς.

— Ἄν εἶχαμε κλείσει γερά τό κοτέτσι, ἔλεγαν τά παιδιά, θά γλίτωναν οἱ κότες μας καί ὁ καημένος ὁ χωριάτης ὁ κόκοράς μας.

Ξαφνικά πρόβαλε ἀπό τοὺς θάμνους ὁ ἄλλος κόκορας πού τόν εἶχαν φέρεי μαζί τους ἀπό τήν πόλη.

«Έχετε κόκορα» σάν νά ἔλεγε καμαρωτός. Ὁλος ὁ κόσμος τοῦ φαινόταν δικός του. Σήκωσε ψηλά τό κεφάλι του κι ἔκαμε ἕνα σιγαλό κό κό κό. Γιά τόν ἑαυτό του βέβαια θά μιλοῦσε. Ἕνα παιδί θυμήθηκε τό «Τραγούδι τοῦ κόκορα καί τοῦ γερακιοῦ».

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 202 - 204)

1. Ποιές κτητικές, αὐτοπαθεῖς καί ὀριστικές ἀντωνυμίες ὑπάρχουν στό κείμενο;
2. Νά τίς κατατάξεις στόν παρακάτω πίνακα:

κτητικές	αὐτοπαθεῖς	ὀριστικές

3. Συμπλήρωσε τίς παρακάτω προτάσεις μέ ὅ,τι λείπει:
 Αὐτή ἡ μπάλα εἶναι δική —, ἐκείνη μήπως εἶναι δική —;
 Αὐτός εἶναι πολύ ἐγωιστής, σκέφτεται μόνο τόν — του.
 Θά κάμω τή δουλειά ἐγώ ὁ —.
 Μήπως τά βιβλία αὐτά εἶναι — σας;
 Αὐτός παίζει — του.
 Δέν πρέπει νά φροντίζεις μόνο τόν — σου, ἀλλά καί τόν ἀδερφό —
 Αὐτοί οἱ διαβήτες εἶναι δικ— —. Ἀλλά τά τρίγωνα εἶναι δικ— —.

56. Ο ΞΥΛΟΚΟΠΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΡΜΗΣ

Ἐνῶ ἕνας ξυλοκόπος ἔκοβε ξύλα κοντά σ' ἕναν ποταμό, τό τσεκούρι τοῦ ἔφευγε ἀπό τό χέρι κι ἔπεσε μέσα στό νερό. Ἡ κοίτη του ἦταν βαθιά, τό ρέμα ὀρμητικό, καί ὁ δύστυχος ὁ ἀνθρώπος ἦταν ἀδύνατο νά πιάσει τό ἐργαλεῖο. Κάθισε στήν ὄχθη ἀπελπισμένος.

— Τί θά κάμω τῶρα; ἔλεγε· πῶς θά δουλεύω χωρίς τσεκούρι; αὐτό ἦταν ἡ ζωή μου· καί εἶχα δώσει τόσα χρήματα γιά νά τό ἀγοράσω!

Ὁ θεός ὁ Ἑρμῆς ἄκουσε τούς θρήνους τοῦ φτωχοῦ ἀνθρώπου,

τόν λυπήθηκε, τόν πλησίασε, βού-
τηξε ἔπειτα στὸν ποταμό καὶ ἀνέ-
βασε ἓνα χρυσό τσεκούρι.

— Τοῦτο εἶναι τό τσεκούρι σου;

— Ὁχι, εἶπε ἐκεῖνος· τό δικό μου
δέν ἦταν τέτοιο· ἦταν ἓνα ἀπλό
σιδερένιο τσεκούρι.

Ξαναβούτηξε ὁ θεός στοῦ νερό
κι ἔφερε πάνω ἓνα τσεκούρι ἀση-
μένιο.

— Οὔτε αὐτό εἶναι τό δικό μου.

Ὁ Ἑρμῆς ξανακατέβηκε γιὰ
τρίτη φορά στοῦ βυθό κι ἔφερε ἐκεῖ-
νο πού εἶχε πέσει.

— Ναί, αὐτό εἶναι πού ἔχασα,
εἶπε ὁ ἄνθρωπος.

Ὁ Ἑρμῆς εὐχαριστήθηκε γιὰ τήν τιμιότητά του καὶ τοῦ ἔδωσε
καί τά τρία.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 205 - 208)

1. Νά βρεῖς στοῦ κείμενο τίς ἐρωτηματικές καί τίς δεικτικές ἀντωνυμίες. Σέ ποιοῦ γένος, ἀριθμοῦ καί πτώσεως εἶναι ἡ καθεμία;
2. Νά τίς κατατάξεις στοῦ παρακάτω πίνακα:

δεικτικές	ἐρωτηματικές	ἄλλες

3. Γράψε τρεῖς προτάσεις μέ καθεμία ἀπό τίς ἐρωτηματικές ἀντωνυμίες ποιός, πόσος στά τρία γένη, στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ.

Γράψε ἔπειτα ἄλλες τρεῖς προτάσεις πού νά ἀπαντοῦν μέ κα-
τάλληλη δεικτική ἀντωνυμία.

Παράδειγμα:

Ποιός πέταξε τήν πέτρα; — Ἐκεῖνος ὁ μικρός τήν πέταξε.

57. ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

Στή βορινή παραλία τῆς Μαύρης Θάλασσας, στή χερσόνησο πού σήμερα λέγεται Κριμαία, κατοικοῦσε σέ πολύ παλιά χρόνια ἓνας βάρβαρος καί ἀφιλόξενος λαός, οἱ Ταῦροι. Αὐτοί λάτρευαν τήν Ἀρτεμη καί τῆς εἶχαν χτισμένο ναό κοντά στήν ἀκρογιαλιά. Ὁ τρόπος ὅμως μέ τόν ὁποῖο τῆς ἐδειχναν τό σεβασμό τους ἦταν ἄγριος καί ἀπάνθρωπος· θυσίαζαν πάνω στό βωμό της ὅποιον ξένο ἐπιαναν.

Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἀπόφευγαν φυσικά νά πηγαίνουν σέ χώρα τόσο ἐπικίνδυνη, ἀλλά ὅσοι τύχαινε νά βρεθοῦν ἐκεῖ, ἤ ἐπειδὴ ἡ τρικυμία τοὺς ἀνάγκαζε νά καταφύγουν σέ κανέναν ὄρμο της ἢ ἐπειδὴ ἄλλη μεγάλη ἀνάγκη τοὺς ἐσπρωχνε νά πᾶνε, ἔκαναν ὅ,τι μπορούσαν, τό καθετί, γιά νά μὴ συναντηθοῦν μέ τοὺς ντόπιους.

Ἰέρεια στό ναό ἦταν μιά Ἑλληνοπούλα, ἡ Ἰφιγένεια, κόρη τοῦ Ἀγαμέμνονα, τοῦ βασιλιᾶ τῶν Μυκηναίων· ἡ ἴδια ἢ θεά τήν εἶχε μεταφέρει ἐκεῖ κάποτε ἀπὸ τήν Ἑλλάδα καί τήν ἔβαλε νά ὑπηρετεῖ στό ἱερό της. Ἐνα ἀπὸ τὰ καθήκοντά της ἦταν νά προετοιμάζει τοὺς ξένους γιά θυσία ραντίζοντάς τους μέ ἁγιασμένο νερό. Ἡ Ἰφιγένεια ἦταν τρυφερή καί πονετική, καί καταλαβαίνει κανέναν τί σπαραγμό ἔνιωθε στήν καρδιά της κάθε φορά πού βρισκόταν στήν ἀνάγκη νά κάμει αὐτό τό ἔργο.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 206 - 207)

1. Νά βρεῖς τίς ἀναφορικές ἀντωνυμίες τοῦ κειμένου.
2. Κλίνει στά τρία γένη τίς ἀντωνυμίες ὁ ὁποῖος, ὁποιοσδήποτε, ὅσοσδήποτε.

58. ΑΝΕΛΠΙΣΤΗ ΑΝΤΑΜΩΣΗ

Ἡ Ἰφιγένεια ἐτοιμάζεται νά βοηθήσει στή θυσία τοῦ ἀγαπημένου της ἀδερφοῦ κι ἐνός στενοῦ συγγενῆ της, χωρὶς νά ξέρει τίποτε. Πῶς νά τό μαντέψει; Δοκίμασε νά τοὺς ἀνακρίνει, μὰ ὁ Ὁρέστης δέ θέλησε νά φανερώσει οὔτε τό ὄνομά του οὔτε ἀπό ποιά οἰκογένεια εἶναι· εἶπε μόνο πῶς ἦταν ἀπό τίς Μυκῆνες.

— Κάτι μοῦ ἦρθε στό νοῦ, τοῦ εἶπε ἡ Ἰφιγένεια. Δέν μπορῶ νά σᾶς σώσω καί τοὺς δυό, τόν ἕναν ὅμως μπορῶ· θά πείσω τό βασιλιά νά τόν ἀφήσει. Ἀλλά θά κάμουμε μιά συμφωνία· σέ αὐτόν πού θά τόν ἀφήσουμε ἐλεύθερο θά δώσω ἕνα γράμμα, νά τό πάει στίς Μυκῆνες, σέ κάποιον δικό μου πρόσωπο· ἔτσι καί αὐτός θά γλιτώσει καί σ' ἐμένα θά κάμει καλό.

— Σύμφωνοι, λέει ὁ Ὁρέστης· θά πάει ὁ φίλος μου· ἦρθε γιά χάρη μου καί δέν εἶναι σωστό νά σωθῶ ἐγώ, κι ἐκεῖνος νά χαθεῖ.

— Νά ὀρκιστεῖ πῶς θά κάμει τήν παραγγελία μου.

— Ὁρκίζομαι, λέει ὁ Πυλάδης· ἂν ὅμως τό πλοῖο πού θά πηγαίνω ναυαγήσει καί τό γράμμα χαθεῖ ἀλλά ἐγώ σωθῶ, νά εἶμαι ἐλεύθερος ἀπό τόν ὄρκο.

— Θά σοῦ πῶ ὅ,τι γράφει τό γράμμα, ὥστε, ἂν αὐτό χαθεῖ, νά πεῖς προφορικά ἐκεῖνο πού θέλω. Νά βρεῖς τόν Ὁρέστη, τό γιό τοῦ Ἀγαμέμνονα. Εἶμαι ἡ ἀδερφή του ἡ Ἰφιγένεια, πού τή νομίζουν πεθαιμένη. Ζῶ, πές του, καί τόν παρακαλῶ νά προσπαθήσει νά μέ πάρει ἀπό δῶ, νά μέ πάει στήν πατρίδα.

Ἔτσι ἐγίνε ἡ ἀναγνώριση.

1. Ἀναζήτησε στό κείμενο ὅλες τίς ἀόριστες ἀντωνυμίες. Ποιές ἀπό αὐτές εἶναι κλιτές καί ποιές ἄκλιτες;
2. Γράψε δυό προτάσεις μέ καθεμιά ἀπό τίς ἀόριστες ἀντωνυμίες.
3. Μέ ποιές ἀντωνυμίες μποροῦμε νά ἀπαντήσουμε στίς παρακάτω ἐρωτήσεις;
Ποιός ἦρθε;
Τί θέλει;
Τί λογῆς ἄνθρωπος εἶναι;
Πόση ὥρα θέλεις νά διαβάσεις;
4. Νά βρεῖς τίς ἀντωνυμίες καί νά τίς κατατάξεις σέ πίνακα στό ἀκόλουθο κείμενο:

Ἕνας λέοντας κι ἓνας ἀγριόχοιρος πῆγαν σέ μιά πηγή νά ξεδιψάσουν. Ἐκεῖ ὅμως μάλωσαν ποιός νά πιεῖ πρῶτος. «Ἐγώ θά πιῶ πρῶτος», ἔλεγε τοῦτος. «Ὁχι, ἐγώ θά πρωτοπιῶ», ἔλεγε ὁ ἄλλος. Ἀρπτάχτηκαν καί κόντευαν νά σκοτωθοῦν. Τόση ἦταν ἡ μανία τους. Ἐξαφνα ὅμως βλέπουν ψηλά στόν οὐρανό κάτι ὄρνια πού περίμεναν νά δοῦν ποιός θά σκοτωθεῖ, γιά νά πέσουν νά τόν φᾶνε. Τότε κατάλαβαν καί οἱ ἴδιοι τί ἔκαναν κι ἦρθαν στόν ἑαυτό τους. «Καλύτερα νά ἴμαστε φίλοι, παρά νά σκοτωθοῦμε μόνοι μας καί νά μᾶς φᾶνε τά ὄρνια. Ὅσοι εἶναι ἀγαπημένοι δέ φοβοῦνται τοὺς ἐχθρούς».

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

Έπιθετα. Αριθμητικά. Άντωνυμίες

1. Νά βρείς στό κείμενο τής σελ. 73 τρία ουσιαστικά αρσενικά, τρία θηλυκά καί τρία ουδέτερα καί νά τά γράφεις στήν ονομαστική τοῦ ἐνικοῦ μαζί μέ ἓνα ἐπίθετο πού νά ταιριάζει στό καθένα.
2. Νά βρείς ὅλα τά ἐπίθετα πού ὑπάρχουν στίς δώδεκα πρῶτες γραμμές τοῦ κειμένου τής σελ. 28 καί νά τά γράφεις στόν πληθυντικό.
3. Γράψε ὅλα τά ἐπίθετα τοῦ κειμένου τής σελ. 94 καί δίπλα στό καθένα σημείωσε τό γένος, τόν ἀριθμό καί τήν πτώση του.
4. Κλίνει τά ὀνόματα:
ὁ καλός ἀδερφός, ἡ ἀκούραστη γιαγιά, τό μαγιάτικο λουλούδι.
5. Γράψε τά τρία γένη στήν ονομαστική τοῦ ἐνικοῦ καί στούς τρεῖς βαθμούς τῶν ἐπιθέτων:
καλός, κακός, μεγάλος, ἀπλός, λίγος, μικρός, πολύς.
6. Γράψε στά τρία γένη τά τακτικά ἀριθμητικά τῶν ἀριθμῶν 10 - 20.
Συλλάβισέ τα.
7. Νά βρείς ὅλες τίς ἀντωνυμίες πού εἶναι στό κείμενο τής σελ. 115 καί νά κάμεις γραμματική ἀνάλυση τής καθεμιᾶς.

59. ΔΥΟ ΑΔΕΡΦΑΚΙΑ

Πηγαίνουν πάνω κάτω στο περιβολάκι καί σπέρνουν καί αὐτά, ὅπως ὁ πατέρας τους κάτω στά μεγάλα χωράφια, μέ τό τραγούδι στά χεῖλη:

Νά σᾶς δείξω πῶς τό σπέρνει
τό σιτά— τό σιτάρι ὁ γεωργός!

Καί χώνουν τάχα τὰ χεράκια τους στό ταγαράκι τους καί σκορπίζουν τάχα ἐδῶ κι ἐκεῖ τόν εὐλογημένο σπόρο. Ἐπειτα χτυποῦν τά πόδια τους στή γῆ καί ξαναρχίζουν:

Νά σᾶς δείξω πῶς τό σπέ—

—Ὅχι! Πάλι τό ξεχάσατε; φωνάζει ἡ μητέρα.

Συλλογίζεται γιά λίγο ὁ Φώτης κι ἔπειτα χαμογελᾷ χαρούμενος:

Νά σᾶς πῶ πῶς τό ποτίζει...

Ἡ Φλωρίτσα τόν κοιτάζει κατάματα, κι ἔπειτα παίρνει τό τραγούδι καί λέει κι αὐτή μαζί του:

Νά σᾶς πῶ πῶς τό ποτίζει τό σιτά^{ρι} τό σιτάρι ὁ γεωργός!

Καί κουνοῦν μπρός πίσω τά χέρια τους, ὅλο καί μέ περισσότερη φόρα, κι ἔπειτα στέκουν λαχανιασμένα.

— Τώρα, μανούλα;

— Πῶς τό σκαλίζει. Πάρτε ὅμως κι ἓνα σκαλιστηράκι, γιά νά σκαλίσετε!

Καί γονατισμένα τά παιδιά σκαλίζουν τό χῶμα καί τραγουδοῦν.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 211 - 212)

1. Μέ πέντε ρήματα τοῦ κειμένου σχημάτισε πέντε δικές σου φράσεις.

2. Μεταχειρίσου ρήματα για να πεις τίς δουλειές που κάνει ο αστροναύτης, ο ηλεκτρολόγος, ο δήμαρχος της πόλης, ο γιατρός. Βάλε αυτά τα ρήματα στον πληθυντικό: τί κάνουν οι αστροναύτες, οι ηλεκτρολόγοι, οι δήμαρχοι, οι γιατροί;
3. Γράψε 5 ρήματα, για να δείξεις τί κάνει ένα παιδί από τη στιγμή που θα ξυπνήσει ώσπου να πάει στο σχολείο.
4. 'Ο Φώτης, ή Φλωρίτσα, τα παιδιά: να βρεῖς τά ουσιαστικά αυτά μέσα στο κείμενο και να βάλεις δίπλα τους τά ρήματα στά όποια είναι ύποκείμενα.

60. ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

1. Νηστικό ἀρκούδι δέ χορεύει.
2. Σκυλί πού γαβγίζει δέ δαγκάνει.
3. "Οποῖος δέ θέλει νά ζυμώσει πέντε μέρες κοσκινίζει.
4. Πέτρα πού κυλά μαλλί δέν πιάνει.
5. "Οποῖος κυνηγᾷ πολλοὺς λαγούς δέν πιάνει κανέναν.
6. "Οποῖος δέν παῖνᾷ τό σπίτι του, πέφτει καί τόν πλακώνει.
7. Ἡ δουλειά νικᾷ τή φτώχεια.
8. Ἀγαπᾷ ὁ Θεός τόν κλέφτη, μά ἀγαπᾷ καί τό νοικοκύρη.
9. Καθαρός οὐρανός ἀστραπές δέ φοβᾶται.
10. Ἡ βιάση ψήνει τό ψωμί, μά δέν τό καλοψήνει.
11. Ἡ σκύλα ἀπό τή βιάση της γεννᾷ στραβά κουτάβια.
12. Ἡ κότα πίνει τό νερό, κοιτάζει καί τόν οὐρανό.
13. Τό μάτι τοῦ ἀφέντη παχαίνει τ' ἄλογο.
14. Στόν κατήφορο κυλιέται κι ἡ χελώνα.
15. "Οποῖος ἀνακατώνεται μέ τά πίτυρα, τόν τρῶν οἱ κότες.
16. Ἡ γίδα, ὅταν θέλει νά φάει ξύλο, τρίβεται στή μαγκούρα τοῦ τσοπάνη.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 213 - 215)

1. Ἀπό τά ρήματα τοῦ κειμένου ποιά εἶναι ἐνεργητικά καί ποιά μέσα; Νά τά γράφεις σέ δύο στήλες.
2. Σχημάτισε τέσσερις προτάσεις, δύο μέ ἐνεργητικά ρήματα καί δύο μέ μέσα.
3. Στίς παρακάτω φράσεις τά ρήματα εἶναι ἀμετάβητα· σχημάτισε ἄλλες στίς ὁποῖες τά ἴδια ρήματα νά εἶναι μεταβητικά (Παράδειγμα: Ἡ λάμπα δέν ἀνάβει. Ἀνάβω τή φωτιά):
 - α) Ἀλλάζει ὁ καιρός.
 - β) Ἐκλείσει ὁ λογαριασμός.

γ) Ἡ δουλειά ἀρχίζει στίς ὀχτώ.

δ) Ἀπλώνει ἡ ἡμέρα.

ε) Ἡ αὐλή γεμίζει νερά.

στ) Τό κορμί μου δέ λυγίζει.

ζ) Στό στήθος μου ἡ πληγή ἀνοίγει πάλι.

4. Ἡ μητέρα ..., ὁ σκύλος ..., ἡ γάτα ..., ὁ ἥλιος ..., τὸ νερό ..., ὁ ράφτης ..., τὰ παιδιά ..., ὁ δάσκαλος ..., τὰ δέντρα ..., οἱ ἐργάτες ...

Στά πέντε πρῶτα ἀπὸ τὰ παραπάνω ὀνόματα βάλε ἓνα ρῆμα ἀμετάβατο· στά ἄλλα πέντε βάλε ἓνα ρῆμα μεταβατικό καί ἓνα ἀντικείμενο.

5. Κυλιέται, ἀνακατώνεται, τρίβεται: Τὰ ρήματα αὐτὰ εἶναι μέσα· νά τὰ κάνεις ἐνεργητικά μέ ὑποκείμενο καί ἀντικείμενο.

6. Συμπλήρωσε τίς παρακάτω προτάσεις μέ τὰ ἀντικείμενα:

Ὁ Νίκος χτυπά τὴν πόρτα. Ἡ βροχή λιώνει τὰ χιόνια.
Ὁ γεωργὸς ποτίζει τὸ χωράφι. Ἡ θάλασσα δέρνει τὸ παραβλί.
Ἡ μητέρα ντύνει τὸ παιδί. Ὁ ἄνεμος παγώνει τὸν αἶρα.
Ὁ ἥλιος ζεσταίνει τὸ φῶς. Ὁ κυνηγὸς πληγώνει τὸ ἐλάφι.

7. Συμπλήρωσε τίς παρακάτω προτάσεις μέ τὰ ρήματα:

Ἡ φωτιά καίει τὰ ξύλα.
Ὁ θηριοδασκὴς τρέφει τὰ θηρία.
Ὁ ἄερας σπέρνει τὰ ροῦχα.
Ὁ τεχνίτης φτιάχνει τὰ ἐπιπλα.
Ὁ Κώστας ανοίγει τὴν πόρτα.
Τό κερί φωτίζει τὸ δωμάτιο.
Ὁ μαραγκὸς κορδεύει τὸ ξύλο.

8. Συμπλήρωσε τίς προτάσεις παίρνοντας γιὰ τὴν καθεμίὰ τὸ κατάλληλο ρῆμα ἀπὸ τὴν πλαϊνὴ στήλη:

- 1 Ὁ λύκος τρώει τὸ ἀρνί
2 Τὸ νερό πλημμυρίζει τὸ χωράφι
3 Τὸ ἀεροπλάνο περνοῦν τὸν αἶρα
4 Ὁ ψαράς κολοῦν τὸ χταπόδι
5 Ὁ βαρκάρης περνοῦν τὴ βάρκα
6 Τὸ φεγγάρι φέγγει τὴ θάλασσα

- 4 καμακώνω
3 διασχίζω
1 τρώ(γ)ω
2 πλημμυρίζω
6 ἀσημώνω
4 δένω

61. ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

1. 'Η ἀλήθεια δέν κρύβεται.
2. Τό πονηρό πουλί πιάνεται ἀπ' τὰ δυό πόδια.
3. Γιά χάρη τοῦ βασιλικοῦ ποτίζεται κι ἡ γλάστρα.
4. Μαζί μέ τὰ ξερά καίγονται καί τὰ χλωρά.
5. Πιότερο ψωμί τρώγεται μέ τό μέλι παρά μέ τό ξίδι.
6. 'Ο κόσμος ποντίζεται κι ἡ γριά χτενίζεται.
7. Τί γίνεται καί δέν ἀκούγεται;
8. Γλυκάθηκε ἡ γριά στά σύκα κι ἔφαγε καί τὰ συκόφυλλα.
9. Φασούλι τό φασούλι γεμίζει τό σακούλι.
10. "Όταν κοιμᾶται ὁ γιόκας μας, ψωμί δέ μᾶς γυρεύει.
11. "Ας γελοῦμε κι ἄς πηδοῦμε, γιά νά λέν πῶς δέν πεινοῦμε.
12. Λείπει ὁ γάτος καί χορεύουν τὰ ποντίκια.
13. "Όποιος πεινᾷ, στόν ὕπνο του πολλά καρβέλια βλέπει.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 213 - 216)

1. 'Από τὰ ρήματα τοῦ κειμένου ποιά εἶναι παθητικά καί ποιά οὐδέτερα;
2. 'Από τή μορφή τους τὰ ρήματα χωρίζονται σέ δύο εἶδη πού ὀνομάζονται φωνές. Ποιές εἶναι οἱ φωνές; Πῶς τελειώνουν τὰ ρήματα σέ κάθε φωνή;
3. Σχημάτισε πέντε προτάσεις μέ ρῆμα ἐνεργητικό μεταβατικό· ἄλλαξε ἔπειτα τήν ἐνεργητική σύνταξη σέ παθητική (Παράδειγμα: ἡ βροχή δροσίζει τὰ δέντρα — τὰ δέντρα δροσίζονται ἀπό τή βροχή).
4. Στίς παρακάτω φράσεις ποιά ρήματα εἶναι παθητικά καί ποιά οὐδέτερα;
 - α) 'Η ἀποθήκη γέμισε σανό.
 - β) Τό παιδί κάθεται.
 - γ) 'Ο Νίκος διψᾷ.
 - δ) Τὰ δέντρα ξεριζώνονται ἀπό τόν ἄνεμο.
 - ε) Αὐτή ἡ ἐπιστολή γράφτηκε ἀπό μένα.
 - στ) Τὰ δέντρα καταστράφηκαν ἀπό τήν παγωνιά.

- ζ) Ἐδῶ χτίζεται ἓνα σπίτι.
 η) Τά ὄριμα φρούτα τρώγονται εὐχάριστα.
 θ) Ὁ ἔξυπνος δέ γελιέται εὐκολα.
 ι) Ὅταν εὐτυχεῖ ἡ πατρίδα μας, ὅλοι εὐτυχοῦμε.
5. Συμπλήρωσε τίς παρακάτω προτάσεις, ὅπως στό παράδειγμα:
 Ὁ ἀθλητής στεφανώθηκε ἀπό τόν ἑλλανοδίκη.
 Τό σπίτι χτίστηκε ἀπό τὸ χεῖμα.
 Τά λουλούδια ποτίστηκαν ἀπὸ τὸ ὕδωρ.
 Ὁ Γιώργος τιμωρήθηκε ἀπὸ τὸ δασκάλο.
 Ἡ γῆ θερμαίνεται ἀπὸ τὸ ἥλιο.
 Τό γράμμα αὐτό γράφτηκε ἀπὸ τὸν πατέρα.
 Τά ἀμπέλια κήκταν ἀπὸ τὸν ἥλιο.
6. Στίς παραπάνω προτάσεις νά ἀλλάξεις τὸ παθητικὸ ρῆμα μέ ἐνεργητικόν, ὅπως στό παράδειγμα:
 Ὁ ἀθλητής στεφανώθηκε ἀπὸ τόν ἑλλανοδίκη
 — Ὁ ἑλλανοδίκης στεφάνωσε τόν ἀθλητή.

62. ΣΤΙΧΟΙ

- Ἐρίξα κάτω τὸ σπαθὶ καὶ τὴν ἀσπίδα.
- Ὅλονυχτὶς κουρσεύουνε καὶ τίς αὐγὲς κοιμοῦνται.
- Πέτα, ροβόλα, κράξε με.
- Ὁ ἥλιος ἐβράσιλε κι ὁ Δῆμος παραγγέλλει:
 Σύρτε, παιδιὰ μου, στό νερό, ψωμί νά φᾶτ' ἀπόψε,
 καὶ σύ Λαμπράκη μ' ἀνιψιέ, ἔλα κάτσε κοντά μου,
 νά σοῦ χαρίσω τ' ἄρματα νά γένεις καπετάνιος.
 Παιδιὰ μου, μή μ' ἀφήνετε στὸν ἔρημο τὸν τόπο·
 γιὰ πάρτε με καὶ σύρτε με ψηλά στήν κρύα βρύση,
 πού 'ναι τὰ δέντρα τὰ δασιά, τὰ πυκναραδιασμένα.
- Πηδᾶνε, παίζουν καὶ γλεντᾶν καὶ ρίχνουν στό σημάδι.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 217)

- Ι. Στούς παραπάνω στίχους νά ὑπογραμμίσεις τίς ἐγκλίσεις καὶ νά πεῖς τί σημαίνουν.

2. Γράψε ἔξι προτάσεις: οἱ δύο νά φανερώουν τό βέβαιο, οἱ δύο αὐτό πού περιμένουμε νά γίνει καί οἱ δύο νά δηλώνουν προσταγή.
3. Ποιές ἐγκλίσεις λέγονται ἀπρόσωπες, ποιές προσωπικές καί γιατί;

63. ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

A

Τό πρωί φεύγαμε ὅλοι, μικροί μεγάλοι, γιά τό σκολειό μας. Τό σπίτι ἄδειαζε. Ἀπόμενε ἀνάστατο μέ βιβλία πεταμένα ἐδῶ κι ἐκεῖ, πετσέτες ριγμένες, κρεβάτια ξέστρωτα. Τό μεσημέρι, σάν γυρίζαμε πάλι, τά βρίσκαμε ὅλα ἐντάξει. Τά πράγματα συγυρισμένα ὁμορφα, τό τραπέζι στρωμένο κι ἡ μάνα μας νά μᾶς περιμένει καλοχτενισμένη καί γελαστή. Ἡ μαρμαρένια αὐλή μας ἔλαμπε πεντακάθαρη. Ἔλεγε πῶς ἀντί μάρμαρο τήν εἶχανε στρωμένη μέ κατάσπρο χαρτί.

B

Ὅλη τή Μεγάλη Ἑβδομάδα τήν εἶχα περάσει μέ τό πένθος, μέ τή λύπη τῶν Παθῶν. Εἶχα παρακολουθήσει τό Χριστό στό μαρτύριό του, εἶχα ἀκούσει καί τή Διαθήκη του, εἶχα παρακαθήσει καί στό Μυστικό Δείπνο, εἶχα ἀκολουθήσει καί τήν ἐκφορά του, κλαίγοντας μαζί μέ τή θλιμμένη μητέρα.

Τρίτη 24

ΑΣΚΗΣΗ (§ 217)

Στά παραπάνω κείμενα νά ὑπογραμμίσεις τίς ἀπρόσωπες ἐγκλίσεις, δηλαδή τό ἀπαρέμφατο καί τή μετοχή.

64. Η ΣΥΛΛΗΨΗ ΤΟΥ ΡΗΓΑ

Σάν έκλεισε ή θύρα πίσω από τούς άστυνομικούς, ό Ρήγας κι ό Περραιβός κοιταχτήκανε βουβοί. Στο τέλος, είπε ό Ρήγας μονολεκτικά:

— Προδοσία!

‘Ο Περραιβός ρώτησε χαμηλόφωνα:

— Τί θά κάνουμε;

‘Ο Ρήγας δέν άπάντησε· άναμετράει τά γεγονότα, άναλογίζεται ή σημασία τους, τίς συνέπειες. Στο πρόσωπό του χάραξε ή ταραχή καί ή θλίψη μαχαιριές βαθιές. Στα μάτια του χύθηκε ή άπελπισία. Μασουλάει κάτι λόγια.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 219 - 225)

1. Σημείωσε στό παραπάνω κείμενο τούς χρόνους καί ή σημασία τους.

2. Νά γράφεις στήν οριστική τών μονολεκτικών χρόνων τά παρακάτω ρήματα:

καίω, άκούω, άλέθω, άνασταίνω.

3. Μέ καθένα από τά ρήματα ταιριάζω, άσπρίζω καί δανείζω νά γράφεις δύο φράσεις (έξι συνολικά), βάζοντας τά ρήματα σέ χρόνο περιφραστικό.

4. Γράψε τό παρακάτω κομμάτι βάζοντας τά ρήματα στόν έξακολουθητικό μέλλοντα:

‘Ο ‘Αλής όλο γυρίζει. Μόλις ξεμερώσει, μπαίνει στό μεγάλο δρόμο καί κοιμάται όπου βραδιαστεί. Τό γαϊδουράκι του πορεύεται ύπομονετικά καί πίσω του δεμένη, έρημη καί μόνη, ακολουθεί ή καμήλα του, ταραζοντας μέ τόν ήχο τοῦ κουδουνιού της ή ζεστή σιωπή της γής.

5. Γράψε τά ρήματα τών παρακάτω προτάσεων σέ τρεις στήλες: στήν πρώτη νά συγκεντρώσεις όσα βρίσκονται σέ χρόνο παροντικό, στή δεύτερη όσα βρίσκονται σέ χρόνο μελλοντικό καί στήν τρίτη όσα βρίσκονται σέ χρόνο παρελθοντικό:

α) Στάθηκε όλόρθος καί κοίταζε τό όραμα πού έφευγε μέ

γρήγορο πηδηχτό βάδισμα ζαρκαδιοῦ ἴσαμε πού χάθηκε ἀπ' τὰ μάτια του.

β) Ἔχουν καί οἱ Ἕλληνες ἕναν ἀφέντη πού τόν σέβονται, μόνο πού δέν εἶναι ἄνθρωπος. Ἀφέντης τους εἶναι ὁ νόμος. Κι ὅταν ὁ νόμος τοὺς προστάζει, ὅσος καί νά ᾖ ναί ὁ ἐχθρός, χιμοῦν μπροστά καί ἡ νικοῦν ἡ πεθαίνουν.

γ) Κάποτε, πού εἶπε ὁ Κύριος στοὺς ὁπαδοὺς του: «Εὐλογημένη καί τρισευλογημένη ἡ ψυχὴ ἐκείνου πού θά τὰ ἀφήσει ὅλα καί θά μέ ἀκολουθήσει ἐμένα μέ τό Σταυρό στον ὦμο, στή στράτα πού πάω ἐγώ», τ' ἀπολογήθηκε τῆς συντροφιάς ὁ ζωηρός, ὁ Πέτρος: «Νά, Κύριε, ἐμεῖς τ' ἀφήσαμε γιά τή δική σου ἀγάπη».

65. Η ΚΑΛΙΑΚΟΥΔΑ, Ο ΚΟΥΚΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΑ

— Γιατί εἶσαι ἀμίλητη, ξαδέρφη; Τί ἔχεις; ρωτοῦσε μιά μέρα ὁ κοῦκος τήν καλιακούδα.

— Τί ἔχω; Τί θέλεις νά ἔχει ἕνα φτωχό καί πεινασμένο πουλί σάν ἐμένα; Δέ ρίχνεις μιά ματιά σ' ἐκείνον ἐκεῖ τόν περιστεριῶνα; Αὐτά τὰ περιστέρια εἶναι εὐτυχισμένα· ὅσο φαί θέλουν τό ἔχουν· ὅλο τὰ ταΐζουν οἱ ἄνθρωποι. Ἐμεῖς εἴμαστε ἄμοιροι· δέν ἔχουμε κανέναν νά μᾶς φροντίσει. Ἄν εἶχαμε τὰ μισά ἀπ' ὅσα ρίχνουν στά περιστέρια, θά ἦμαστε καλά. Ἀλλά πῶς νά τὰ ἔχουμε;

— Ζηλιάρα! Ἄλλος ἔχει ἕνα καλό, ἄλλος ἄλλο. Ἐγώ δέν εἶμαι παραπονιάρης. Κούκου!

— Δέ θά σοῦ ἄρεσε δηλαδή νά ἦσουν κι ἐσύ πάντα χορτάτος, νά εἶχες τήν τύχη τῶν περιστεριῶν; Ἐγώ ὁμολογῶ πῶς θά ἤθελα νά ἦμουν σάν αὐτά.

— Ἄν ἔχεις τόση ἐπιθυμία νά τοὺς μοιάσεις, λούσου στό αὐλάκι τοῦ μύλου· ἔπειτα, βρεμένη ἀκόμα, κυλήσου στό ἀλεύρι καί θά εἶσαι σάν τὰ περιστέρια· θά ἔχεις ἔτσι τὰ πλούτη τους. Κούκου!

— Εὐχαριστῶ γιά τή συμβουλή. Ἔχε γειά. Ἔχετε γειά κι ἐσεῖς, τ' ἄλλα φτωχοπούλια. Φεύγω. Ἀφοῦ εἴστε εὐχαριστημένα μέ τή

μοίρα σας, μένετε. "Αν ήσαστε πτιό φιλόδοξα, θά είχατε κι έσεϊς όσα από τώρα κι έμπρός θά έχω έγω.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 235 - 236)

1. Νά βρεϊς στό κείμενο όλους τούς τύπους τής ύποτακτικής καί τής προστακτικής τοῦ ρήματος έχω.
2. Τί όμοιότητες καί τί διαφορές παρουσιάζουν ό ένεστώτας καί ό παρατατικός τοῦ ρήματος είμαι;
3. Γράψε τήν ακόλουθη φράση βάζοντας τά ρήματα σέ όλα τά πρόσωπα ένικοῦ καί πληθυντικοῦ: "Αν είχα τά μισά, θά ήμουν καλά. (Ο χρόνος δέ θά αλλάξει.)
4. Σχημάτισε τέσσερις φράσεις: στίς δύο νά χρησιμοποιήσεις τό ρήμα έχω καί στίς άλλες δύο τό ρήμα είμαι.
5. Κάμε δύο διαγράμματα μέ τίς έγκλίσεις τοῦ ένεστώτα καί τόν παρατατικό. Στό πρώτο διάγραμμα ταξιόνησε τούς τύπους τοῦ έχω πού βρίσκονται στό κείμενο· στό δεύτερο τούς τύπους τοῦ είμαι. Συμπλήρωσε τά πρόσωπα πού λείπουν μέ άλλο χρῶμα.
6. 'Εφέτος ... 12 χρόνων, πέρυσι ... 11 χρόνων.
'Εφέτος ... 11 βιβλία, πέρυσι ... 8 βιβλία.
Βάλε τόν άτάλογο χρόνο τῶν ρημάτων είμαι καί έχω κλείνον-
τας σέ κύκλο τήν αύξηση.
7. Γράψε τό ίδιο πρόσωπο τοῦ ρήματος στόν άλλο αριθμό.
είχα δίκαιο — έχουμε βαρεθεϊ —
είχες κουραστεϊ — έχετε δοξαστεϊ —
είχε πολεμήσει τό 1912 — έχουν άδιαφορήσει —
Στίς 8 τό πρωϊ θά έχεις άνεβεϊ στό βουνό —
Είχες, έχεις καί θά έχεις άγάπη γιά τά ώραϊα έργα —
Είχε, έχει καί θά έχει άγάπη γιά τά μαθηματικά —
Είχατε, έχετε καί θά έχετε ενδιαφέρον γιά τήν τέχνη —

66. ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑΣ

— Κατίνα!

Τρία κορίτσια φωνάζουν, και τά τρία μαζί, μέ τίς καθάριες τραγουδιστές φωνές τους. Ἡ Κατίνα ἀφήνει τή δουλειά της και τρέχει στήν πόρτα. Τρεῖς συμμαθήτριές της, ἡ Ἄννα, ἡ Λιλή και ἡ Φρόσω, γυρίζουν ἀπό τόν περίπατό τους χαρούμενες.

— Μά τί, δουλεύεις; Ἐσύ δέ γιορτάζεις τό Μάη;

— Κάτι σιδερώνω, ἀλλά σέ πέντε λεπτά τελειώνω. Καί τό Μάη τόν

γιορτάζω — ὅλοι στό σπίτι μας τόν γιορτάζουμε —, αὔριο ὅμως τό πρωί. Ἐτσι μᾶς συμβουλεύει ἡ γιαγιά μου. Δέν κοπιάζετε μέσα;

Τά τρία κορίτσια τρέχουν και καλησπερίζουν τή γιαγιά τῆς Κατίνας.

— Πάντα δουλεύετε, κυρα-Κατερίνα. Δέ σᾶς κουράζει ἡ δουλειά.

— Δέν κάνω πιά μεγάλα πράματα, Λιλή. Πλέκω καμιά κάλτσα, μαγειρεύω ποῦ και ποῦ. Στά νιάτα μου βέβαια δούλευα πολύ· ζύμωνα, ἐπλαθα τά ψωμιά, φούρνιζα, ὕφαινα. . .

— Καί φρόντιζες και τόν κῆπο σου, γιαγιάκα μου.

— Πῶς γιορτάζατε τήν Πρωτομαγιά στό νησί σας, κυρα-Κατερίνα;

— Πῶς γιορτάζαμε, Φρόσω; Λεῖπω τόσα χρόνια, μά ὁ νοῦς μου πάντα γυρίζει στά περασμένα. Ἀνήμερα τήν Πρωτομαγιά μικροί μεγάλοι ἔτρεχαν πρωί πρωί στά χωράφια. Ἐκοβαν κλαδιά, φύλλα και λουλουδία και στόλιζαν μ' αὐτά τίς πόρτες και τά παράθυρά τους· ἐπλεκαν και στεφάνια. Ἐμεῖς οἱ γυναῖκες δέναμε τή μέση μας μέ κλώνους μολόχας· ἀλλιῶς, πιστεύαμε, θά μᾶς ἐπιανε πονόμεσος τήν ὥρα πού θά θερίζαμε.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 233, 238)

1. *Νά βρεῖς ὅλα τά ρήματα πού ὑπάρχουν στό κείμενο και νά*

ξεχωρίζεις τή φωνή, τό χρόνο, τήν ἔγκλιση, τό πρόσωπο καί τόν ἀριθμό τοῦ καθενός.

2. Στό παρακάτω κείμενο βάλε τά ρήματα στόν παρατατικό χωρίς νά ἀλλάξεις τό πρόσωπο καί τόν ἀριθμό:

Τό πρωί φεύγω ἀπό τό σπίτι μου τρεχάτος καί πηγαίνω στό σχολεῖο. Βλέπω στό δρόμο κι ἄλλα παιδιά. Μαζί μ' αὐτά φτάνω γρήγορα στή μεγάλη πόρτα τοῦ σχολείου. Μπαίνω στήν αὐλή κι ἔπειτα ἀνεβαίνω στήν αἴθουσα. Ἀνοίγω τή σάκα μου κι ἐτοιμάζω τά βιβλία. Σηκώνω τό κεφάλι καί κοιτάζω τό δάσκαλο, πού ἀρχίζει τό μάθημα. Στό μάθημα προσέχω ἀπό τήν ἀρχή ὡς τό τέλος.

3. Ποιά ρήματα τοῦ κειμένου ἔχουν αὐξηση στόν παρατατικό καί ποιά δέν ἔχουν;
4. Νά βρεῖς στό κείμενο τρία δυσύλλαβα ρήματα καί νά γράφεις τό τρίτο ἐνικό καί τό πρῶτο πληθυντικό πρόσωπο τοῦ παρατατικοῦ. Τή διαφορά πού παρατηρεῖς στήν αὐξηση διατύπωσέ τη μέ τό γνωστό σου κανόνα.
5. Νά γράφεις τό δεύτερο ἐνικό καί δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο τοῦ παρατατικοῦ καί τοῦ ἀορίστου τῶν παρακάτω ρημάτων, ἀκολουθώντας τό ὑπόδειγμα:

Τά ρήματα	Παρατατικός β' ἐνικό πρόσωπο	Ἀόριστος β' ἐνικό πρόσωπο	Παρατατικός β' πληθυντ. πρόσωπο	Ἀόριστος β' πληθυντ. πρόσωπο
παίζω	ἔ-παίζεις	ἔ-παίξεις	παίζατε	παίξατε
γράφω	ἔ-γράφεις	ἔ-γράψεις	γράφατε	γράφατε
στέλνω	ἔ-στελνεις	ἔ-στείλεις	στέλνατε	στείλατε
βάζω	ἔ-βάζεις	ἔ-βάλεις	βάζατε	βάλατε
πλέκω	ἔ-πλέκεις	ἔ-πλέξεις	πλέκατε	πλέκατε
σπάζω	ἔ-σπάζεις	ἔ-σπάξεις	σπάzaτε	σπάzaτε

Τί παρατηρεῖς σχετικά μέ τήν αὐξηση;

6. Γράψε τά ρήματα στό ἴδιο πρόσωπο τοῦ ἄλλου ἀριθμοῦ:

θερίζαμε — κόντευαν — ἔβαφες —
σιμώνατε — ζέσταινα — ἀγνάντευε —

67. ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ, ΓΝΩΜΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΙΚΑ

1. Τό Νοέμβρη καί Δεκέμβρη φύτευε καταβολάδες.
2. Ράβε, ξήλωνε, δουλειά νά μή σοῦ λείπει.
3. Τό μυστικό τῆς ζωῆς δέν εἶναι νά κάνουμε αὐτό πού μᾶς ἀρέσει· εἶναι νά μᾶς ἀρέσει αὐτό πού κάνουμε.

ΣΚΟΡΠΙΟΙ ΣΤΙΧΟΙ ΑΠΟ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

4. Ἔχετε γειά, ψηλά βουνά καί κάμποι μέ τά ρόδα.
5. Ἀφέντη μου, τ' ἀλέτρι σου Θεός νά τό πλουταίνει, γιά νά θερίζεις σταυρωτά, νά δένεις ἀντρειωμένα, νά κοσκινίζεις μάλαμα, νά πέφτει τό χρυσάφι, τά ψιλοκοσκινίσματα νά δίνεις στίς βαίστρες.
6. Ἐμεῖς θά λημεριάζουμε κεῖ πού φωλιάζουν λύκοι.
7. Παιδιά μου, μή μ' ἀφήνετε στόν ἔρημο τόν τόπο.

ΑΛΛΟΙ ΣΚΟΡΠΙΟΙ ΣΤΙΧΟΙ

8. Πάντα τό φῶς σου, Ἑλλάδα μου, θά λάμπει στήν ψυχή μου.
9. Θ' ἀνάβουμε τό λύχνο μας, γιά νά φωτίζει κι ἄλλους.
10. Ὅργωνοντας καί σπέρνοντας στόν πλούσιο θέρο ἐλπίζω.
11. Τά βέλη ρίχνοντας βροχή τόν οὐρανό θά ἱσκιώνουν.
12. Θερίζετε πιό γρήγορα καί δέ μᾶς παίρνει ἡ ὥρα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 229 - 231, 238)

1. Χώρισε μιά σελίδα τοῦ τετραδίου σου σέ τέσσερις στήλες γιά τήν ὑποτακτική τοῦ ἐνεστώτα, τήν προστακτική, τή μετοχή καί τόν ἐξακολουθητικό μέλλοντα. Στίς στήλες αὐτές ταξιόνησε τά ῥήματα τοῦ κειμένου.
2. Ὄταν προστάζω ἢ παρακαλῶ ἕνα πρόσωπο νά γράφει, τοῦ λέω· γράφε· ὅταν τοῦ τό ἀπαγορεύω, τοῦ λέω μή γράφεις. Πῶς τοῦ

λέω, όταν τό προστάζω ἢ τό παρακαλῶ, καί πῶς, όταν τοῦ ἀπαγορεύω, νά ψήνει, νά δείχνει, νά παίζει, νά ψαρεύει, νά ἐλπίζει; Πῶς δίνω αὐτές τίς προσταγές ἢ κάνω αὐτές τίς παρακλήσεις σέ δύο ἢ περισσότερα πρόσωπα; Πῶς τοὺς λέω, όταν τοὺς τό ἀπαγορεύω;

3. Γράψε τό θέμα, τό χαρακτήρα καί τήν κατάληξη τῶν παρακάτω ρημάτων, ἀκολουθώντας τό ὑπόδειγμα:

Τά ρήματα	Θέμα	χαρακτήρας	κατάληξη
θέλω	θέλ-	-λ-	-ω
φέρνω	φέρ-	-ν-	-ω
ἀλέθω	ἀλ-	-θ-	-ω
ὕγραίνω	ὕγραίν-	-ν-	-ω
δυναμώνω	δυναμίνω	-ν-	-ω
κρίνω			
ὀνομάζω			
φωτίζω			
στενοχωρῶ			
τρίβω			

4. Γράψε τά παρακάτω ρήματα στόν παρακείμενο (παράδειγμα: τρέχω - ἔχω τρέξει):

διδάσκω —	ανοίγω —	γράφω —
διώχνω —	βήχω —	ἀλλάζω —
πλέκω —	βρέχω —	μαγεύω —
βγαίνω —	διαβαίνω —	ἐρχομαι —
μπαίνω —	βρίσκω —	τρώγω —
ἀνεβαίνω —	λέγω —	παίρνω —
κατεβαίνω —	βλέπω —	πίνω —

5. Γράψε τόν ἐνεστώτα τῶν παρακάτω ρημάτων:

ἔχω φροντίζει	ἔχω κρυφτεῖ
ἔχω τρίψει	ἔχω κοιταχτεῖ
ἔχω λάμψει	ἔχω διωχτεῖ
ἔχω καλύψει	ἔχω ριχτεῖ.

68. Η ΔΕΣΠΩ Η ΣΟΥΛΙΩΤΙΣΣΑ

Στοῦ Δημοῦλᾶ τόν Πύργο ἄ-
ναψε ὁ πόλεμος. Τόν Πύργο τόν
ἔχει ζώσει ἀπό ὥρες ἡ Ἀρβανιτιά.
Μέσα κλεισμένες ἔχουν ὀργανώσει
τὴν ἄμυνα ἡ Δέσπω, οἱ κόρες της,
οἱ νύφες της καὶ οἱ ἐγγονές της.
Ἄντρας κανένας.

Ὅταν ἄκουσε ἡ Σουλιώτισσα
πὼς οἱ Ἀρβανίτες εἶχαν φτάσει στό
χωριό καὶ ἄρχισαν τίς σφαγές,
φώναξε τίς δικές της καὶ πρόσταξε:
«Κλείστε τὴν πόρτα, ἀμπαρῶστε
τὴν καλά, πιάστε τ' ἄρματα καὶ
τρέξτε στὶς πολεμίστρες· θὰ τὸ δείξουμε καὶ σήμερα πὼς εἴμαστε Σου-
λιώτισσες· καμιὰ δέ θὰ δειλιάσει. Καμιὰ νὰ μὴν ξεχάσει τὴ γενιά της
καὶ τὸ χρέος της».

— Ρίξε τ' ἄρματα, Γιώργαινα, τῆς φώναξαν οἱ Ἀρβανίτες ἀπ' ἔξω,
κι ἄνοιξε τόν Πύργο. Δέν εἶναι ἐδῶ τὸ Σούλι, ἐδῶ εἶσαι σκλάβα τοῦ
πασᾶ καὶ τῶν Ἀρβανιτᾶδων. Ἄμα ρίξεις τ' ἄρματα, θὰ γλιτώσεις.

— Κι ἂν ἔπεσε τὸ Σούλι, κι ἂν τούρκεψε ἡ Κιάφα, ἡ Δέσπω ἀφέντες
Λιάπηδες δέν κάνει· καὶ τόν Πύργο δέ θὰ τὸν ἀνοίξω· κανένας δέ θὰ
τόν ἀνοίξει.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 229 - 231, 238)

1. Νά ἀντιγράψεις τίς παρακάτω φράσεις βάζοντας στά ρήματα
τίς καταλήξεις πού λείπουν:

Ἐσύ χωρίς λόγο μαλὼν- τὸ παιδί καὶ τὸ ἐμποδίζ- νά παίξ-
ἄφηνέ το καὶ ἄς παίξ- ὅσο θέλει. Μὴ θέλ- νά τὰ ἔχ- ὅλα ἐσύ.

2. Λέγε ἀπαγορευτικά (μὴ καὶ ὑποτακτική) ὅσα ρήματα ἀκοῦς
στήν προστακτική

(Παράδειγμα: ζῶσε — μὴ ζώσεις, κρύψτε — μὴν κρύψετε):

Ἄκουσε, δεῖξε, ξέχασε, φώναξε, ψῆστε, ἀνοίξτε, μαζέψτε,
ἀποφασίστε, τρέξτε.

3. 'Ανάλυσε γραμματικά τὰ ἐνεργητικά ρήματα πού βρίσκονται στίς πέντε πρώτες γραμμές τοῦ κειμένου (παράδειγμα: **ἔτρεξαν**, γ' πληθυντικό πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἀορίστου).

4. Γράψε τό παρακάτω κείμενο βάζοντας τὰ ρήματα στόν ἐνεστώτα:

Ἔτρεξαν ὅλες καί μάζεψαν τό μπαρούτι καί ὅλα τὰ ἄρματα τὰ ἔριξαν πάνω στό σωρό. Ἡ Δέσπω ἄρπαξε ἕναν ἀναμμένο δαυλό. Ἄναψαν τὰ φυσέκια. Σέ μιά στιγμή πυκνός καπνός τύλιξε τίς λεβέντισσες, καί οἱ φλόγες τίς ἔζωσαν λυτρωτικές.

5. Γράψε τό παραπάνω κείμενο βάζοντας τώρα τό ρήμα στόν ὑπερσυντέλικο.

6. Χώρισε μέ μιά γραμμούλα τό θέμα ἀπό τήν κατάληξη στά ρήματα τῆς τέταρτης ἄσκησης καί βάλε μέσα σέ κύκλο τόν ἀοριστικό τους χαρακτήρα· τό ἴδιο νά κάνεις καί ὕστερα, ἀφοῦ δηλαδή θά ἔχεις μεταφέρει τὰ ρήματα στόν ἐνεστώτα.

69. ΣΤΗ ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΛΕΩΦΟΡΕΙΟΥ

Στή στάση τοῦ λεωφορείου σχηματίζεται οὐρά. Μαζευόμαστε λίγοι λίγοι καί στεκόμαστε δύο δύο. Ὁ Διονύσης καί ὁ Γεράσιμος στέκονται καί περιμένουν κι αὐτοί.

— Καθυστέρηση, φαίνεται, λέει ἕνας κύριος στό διπλανό του.

— Καί δέ φαντάζεσαι πόσο βιάζομαι, λέει ὁ Γεράσιμος στό Διονύση.

— Γιατί βιάζεσαι;

— Πεινώ, καμμένο. Κι ἔχει γοῦστο νά μή μᾶς πάρει τό πρῶτο λεωφορεῖο πού θά ῥθει. Εἴμαστε, βλέπεις, λίγο πίσω στήν οὐρά. Κι αὐτές οἱ οὐρές!.. Πέρσι, πού δέ σχηματίζονταν οὐρές, χωνόμουν ἀνάμεσα στούς μεγάλους, πιανόμουν ἀπό τό σίδερο τῆς πόρτας καί βρισκόμουν μέσα μέ τούς πρώτους. Τώρα πρέπει, λέει, νά περιμένεις τή σειρά σου.

— Καί σοῦ φαίνεται σωστό αὐτό πού ἔκανες; Ἐσύ χωνόσουν καί πιανόσουν ἀπό τήν πόρτα, δέ συλλογιζόσουν ὅμως πῶς ἀδικοῦσες ἄλλους παίρνοντάς τους τή σειρά; Ἐκεῖνοι δέ βιάζονταν;

1. Νά συμπληρώσεις τίς καταλήξεις τοῦ ἐνεστώτα:

Ἑνεστώτας

Ἑνικός ἀριθμός	Πληθυντικός ἀριθμός
ἐγώ στέκ —	ἐμεῖς στέκ —
ἐσύ στέκ —	ἐσεῖς στέκ —
αὐτός στέκ —	αὐτοί στέκ —

2. Γράψε τήν ἀκόλουθη φράση βάζοντας τά ῥήματα σέ ὅλα τά πρόσωπα τοῦ ἐνικοῦ καί τοῦ πληθυντικοῦ, χωρίς νά ἀλλάξεις τό χρόνο, τή φωνή καί τήν ἑγκλίση:

Στεκόταν καί περίμενε τό λεωφορεῖο.

3. Ἀντικατάστησε τίς γραμμοῦλες μέ ε ἢ αἰ, ὅπου ταιριάζει τό καθένα:

Ὁ ἕνας φεύγει καί ὁ ἄλλος ἔρχετ—. Τί θέλετ—; Ὁ,τι γράφετ—, δέν ξεγράφετ—. Τί γράφετ— αὐτοῦ, παιδιά; Ἐγώ ἔρχομ— κι ἐσεῖς φεύγετ—. Συνήθισα ἀπό μικρός καί πλένομ— τακτικά. Πάντα πλένομ— τά χέρια μας πρὶν ἀπό τό φαγητό. Παιδιά, γράφετ— στό τετράδιο ὅ,τι γράφετ— στὸν κανόνα.

70. ΒΟΥΝΟ Ἡ ΘΑΛΑΣΣΑ

Θ α ν ά σ η ς. Δέ μᾶς μιλάς, Βάσο; Ποῦ τρέχει ὁ λογισμός σου; Σάν νά ὀνειρεύσαι μέ ἀνοιχτά μάτια.

Β ά σ ο ς. Σάν νά ὀνειρεύομαι Ἀλήθεια, ὀνειρεύομαι Θανάση. Σέ μιά βδομάδα τελειώνουμε τίς ἐξετάσεις. Καί σέ δέκα μέρες θά εἶμαι στό χωριό μου, στά ψηλά βουνά. Ἐκεῖ τρέχει ὁ λογισμός μου.

Θ α ν ά σ η ς. Κι ἐγώ σέ δέκα μέρες θά βρίσκομαι στό δικό μου τό χωριό, πλάι στή θάλασσα, στή μεγάλη ξανθή ἀμμουδιά.

Β ά σ ο ς. Πού θά φλογίζεται δηλαδή ἀπό τόν ἥλιο καί θά φλογίζεσαι κι ἐσύ.

Θ α ν ά σ η ς. Ἔτσι λές; Δέν ξέρεις, Βάσο, ἀπό θάλασσά, ὅπως

δέν ξέρω κι ἐγώ ἀπό ψηλά βουνά.
Κάθε μέρα, πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι,
θὰ βουτῶ στὰ δροσερά νερά τοῦ
γιαλοῦ μας, θὰ κολυμπῶ, θὰ δρο-
σίζομαι καὶ ὕστερα θὰ ξαπλώνο-
μαι στὴν ἄμμουδιά. Ἄς πάει τότε
νά καίει ὁ ἥλιος ὅσο θέλει· τίς φλό-
γες του θὰ τίς νικᾷ πότε ὁ μπά-
της, πότε τὸ μελτέμι.

Βάσος. Δροσίζουν λοιπόν καὶ ἄς δροσίζονται καὶ οἱ καημένες
οἱ ἀκρογιαλιές σου μὲ τὸ ἀεράκι.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 239)

1. Ἀνάλυσε γραμματικά ὅσα ρήματα τοῦ κειμένου εἶναι στήν παθητική φωνή (παράδειγμα: **νά ὀνειρεύεσαι**, δεύτερο ἐνικό πρόσωπο τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ ἐνεστώτα).
2. Ἀπὸ τὸ διπλανὸ τετράγωνο πάρε καὶ βάλε στίς παῦλες, μὲ τὸ κατάλληλο πρόσωπο, ὅσες λέξεις χρειάζονται γιὰ νά δώσουν νόημα στοῦ κείμενο:

βγαίνω, μπαίνω
χρυσώνομαι, δένω
ὕψώνομαι, χτενίζω
τυλίγομαι, λύνω

Οἱ βοσκοί — στίς κάπες τους, ἀκόμη
κι ὅταν — ὁ ἥλιος, ὅταν — ἀπὸ τίς
ἀκτίνες του οἱ κορυφές. Βουνά, ψηλά
βουνά! Πότε θὰ δῶ τὰ ἑλατά σας νά
— περήφανα καὶ πυκνά.

3. Γράψε τίς ἀκόλουθες φράσεις βάζοντας τὰ ρήματα στοῦ τρίτου πληθυντικό πρόσωπο (ὑποκείμενο: **τά παιδιά**), χωρὶς νά ἀλλάξεις τὴν φωνή, τὸ χρόνο, τὴν ἔγκλιση:

Ἐσύ, ὅταν σηκώνεσαι τὸ πρωί, ἀρχίζεις νά ἐτοιμάζεσαι γιὰ τὸ σχολεῖο. Πρέπει νά πλένεσαι, νά χτενίζεσαι καὶ νά ντύνεσαι μὲ τάξη καὶ χωρὶς νά χάνεις καιρό. Ἄν δέ συλλογίζεσαι τὴν ὥρα, θὰ βρίσκεσαι ἀργά στοῦ σχολεῖο καὶ θὰ θλίβεσαι γιὰ τίς παρατηρήσεις τοῦ δασκάλου.

— Εἶχαμε ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τό νησί τῆς Κίρκης καί σύμφωνα μέ τίς ὁδηγίες τῆς φοβερῆς αὐτῆς θεᾶς τ' αὐτιά τῶν συντρόφων μου εἶχαν βουλωθεῖ καλά — τοὺς τὰ εἶχα φράξει μέ κερί — κι ἐγώ εἶχα δεθεῖ στό κατάρτι χεροπόδαρα. Οἱ σύντροφοί μου μέ εἶχαν δέσει μέ σκοινιά, καί τῶν σκοινιῶν οἱ ἄκριες εἶχαν σφιχτεῖ γερά στό κατάρτι. Τότε μέσα στή γαλήνη καί τή σιγαλιά ἀκούσαμε ἄξαφνα τό τρα-

γούδι τῶν Σειρήνων. Μέ τή γλυκιά καί μελωδική φωνή τους μέ καλοῦσαν νά πάω κοντά τους νά τίς ἀκούσω. Ἐπειδὴ τ' αὐτιά τῶν φίλων μου ἦταν βουλωμένα καί δέ θά μέ ἄκουαν, ἄρχισα νά τοὺς παρακαλῶ μέ γνεψίματα νά μέ λύσουν. Γιατί εἶχα μαγευτεῖ ἀπό τή γλύκα τοῦ τραγουδιοῦ. Μά οἱ σύντροφοί μου, ὅπως τοὺς εἶχα πει ἀπό πρίν, μ' ἔδεσαν ἀκόμη πιό σφιχτά. Ἦξεραν πῶς τό νησί τῶν Σειρήνων θά ἦταν ἡ καταστροφή μας. Δεμένος λοιπόν στό κατάρτι, ἐξακολουθοῦσα ν' ἀκούω τό μαγευτικό τραγούδι, ὥσπου, μέ δυνατὸ τράβηγμα τῶν κουπιῶν, φτάσαμε μακριά, ἐκεῖ πού ἡ φωνή δέν ἀκουόταν πιά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 239)

1. Σημείωσε τοὺς παθητικούς τύπους τοῦ κειμένου πού εἶναι σχηματισμένοι ἀπὸ παθητικό ἀπαρέμφατο ἢ ἀπὸ παθητικὴ μετοχή.
2. Στό παρακάτω κείμενο βάλε τὰ ῥήματα στὸν ἐνεστώτα χωρὶς νά ἀλλάξεις τὴ φωνή, τὴν ἔγκλιση, τὸ πρόσωπο καί τὸν ἀριθμό:

Εἶχαμε ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τό νησί τῆς Κίρκης καί σύμφωνα μέ τίς ὁδηγίες τῆς φοβερῆς αὐτῆς θεᾶς τ' αὐτιά τῶν συντρόφων μου εἶχαν βουλωθεῖ καλά — τοὺς τὰ εἶχα φράξει ἐγώ μέ κερί — κι ἐγώ εἶχα δεθεῖ στό κατάρτι χεροπόδαρα. Οἱ

σύντροφοί μου μέ είχαν δέσει μέ σκοινιά, καί τῶν σκοινιῶν οἱ ἄκριες είχαν σφιχτεῖ γερά στό κατάρτι.

3. Γράψε τό ἴδιο πρόσωπο τοῦ ἄλλου ἀριθμοῦ:

Θά δοκιμάζονται ὅλη τους τή ζωή. *Θά δοκιμάζεται σέ ὅλη ζωή σου*

Θά θαυμάζεσαι ἀπό τοὺς ἀπογόνους. *Θά θαυμάζεται ἀπὸ τῶν ἀπογόνων*

Θά μορφώνομαι μέ τή μελέτη. *Θά μορφώνονται μέ τή μελέτη*

Θά ἐργάζεστε ἐντατικά. *Θά ἐργάζεται ἐντατικά*

Θά κρύβεται στοὺς θάμνους. *Θά κρύβονται στὸν θάμνο*

Θά πνιγόμαστε ἀπὸ τὸν καπνό. *Θά πνιγόμεν ἀπὸ τὸν καπνὸ*

4. Σχημάτισε τήν ὀριστική τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου ὅπως στο παράδειγμα:

ἐλευθερώνομαι — ἐλευθερώθηκα σαγηνεύομαι —

ἀνταμώνομαι — κυριεύομαι —

ξηλώνομαι — δαμάζομαι —

ἐρημώνομαι — ἐξουσιάζομαι — Υ

72. ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ

Μιά νέα γυναίκα εἶχε κακή πεθερά, πού τή βασάνιζε πολὺ. "Ὅλο τή μάλωνε.

— Πάλι, βλέπω ἐτοιμάστηκες νά λουστεῖς καί νά χτενιστεῖς καί νά συγυριστεῖς. Ὁ νοῦς σου ὅλο στά λοῦσα εἶναι. Τήν περασμένη βδομάδα δέ λούστηκες; Ἐγὼ ἔχω νά λουστῶ δυὸ μῆνες. Ἀνασκουμπώσου, κι ἔχουμε δουλειές. Ἐχτές δέν ἀνοίχτηκε καί δέν καθαρίστηκε ὁ στάβλος. Νά καθαριστεῖ σήμερα. Νά ποτιστεῖ τό ἄλογο. Ν' ἄρμεχτοῦν οἱ κασίκες. Νά πλυθοῦν τά ρούχα καί ν' ἀπλωθοῦν. Νά σκιστοῦν ξύλα καί νά μαγειρευτεῖ τό φαί.

Μιάν αὐγή τῆς λέει: «Ζυμώθηκε τό ἀλεύρι;»

— Ζυμώθηκε.

— Γρήγορα νά πλαστοῦν τά ψωμιά καί νά ψηθοῦν.

Πλάστηκαν τά ψωμιά. Ἐγιναν δεκαοχτώ. Ὅταν ὅμως ἀνάφτηκε ὁ φοῦρνος καί ἔμπαιναν τά ψωμιά μέσα, ἡ γριά τοὺς ἔριξε μιὰ γρήγορη ματιά καί τῆς φάνηκαν δεκαεννιά. Ἀφοῦ ψήθηκαν, τά μέτρησε καί τά ἔβγαλε δεκαοχτώ.

- Γιατί είναι δεκαοχτώ;
- Δεκαοχτώ ήταν, άποκρίθηκε ή νέα.
- Όχι, δεκαεννιά.
- Δεκαοχτώ.

Ή γριά μέ τόση έπιμονή καί κακία άπαιτούσε άπό τή νύφη της νά βρεΐ τό δέκατο ένατο ψωμί, πού ή δύστυχη νέα, άπελπισμένη, παρακάλεσε τό Θεό νά τήν κάμει πουλί, γιά νά γλιτώσει.

Ό Θεός τή σπλαχνίστηκε καί τή μεταμόρφωσε σέ πουλί. Μά καί πουλί άκόμη, εκείνη έξακολουθεΐ νά φωνάζει τό δίκιο της: δεκοχτώ, δεκοχτώ!

Εΐναι ή δεκοχτούρα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 239)

1. Γράψε τήν παρακάτω φράση βάζοντας τά ρήματα σέ όλα τά πρόσωπα τοῦ ένικοῦ καί τοῦ πληθυντικοῦ αριθμοῦ:
έτοιμάστηκες νά λουστεΐς καί νά χτενιστεΐς καί νά συγυριστεΐς
(Παράδειγμα: έτοιμάστηκα νά λουστῶ καί νά χτενιστῶ καί νά συγυριστῶ. Ἡ φωνή, ὁ χρόνος, ή έγκλιση δέ θά αλλάξουν).
2. Λέγε στήν παθητική φωνή τίς προστακτικές πού άκούς στήν ενεργητική, στόν ίδιο χρόνο καί αριθμό (Παράδειγμα: λύσε — λύσου, λύστε — λυθεΐτε).
Ντύσε — ντύστε, άπλωσε — άπλῶστε, έτοιμάσε — έτοιμάστε, όπλισε — όπλίστε, κλείσε — κλείστε, δάνεισε — δανείστε, τύλιξε — τυλίξτε, κοίταξε — κοιτάξτε, βάψε — βάψτε.
3. Αντίγραψε τά παρακάτω ρήματα βάζοντας στή θέση τής γραμμούλας ένα φ ή ένα υ, ὅπου πρέπει τό καθένα:
ρά φτηκε, θά όνειρε υτεΐ, είχε φυτε υτεΐ, όταν σκα υτεΐ, σκε υτήκαμε, μαζε υτήκαμε, βολε υτηκαν, μπερδε υτηκες, θ' άνα υτούν, κλέ υτηκε, πα υτηκε. Βάλε καί τούς τόνους ὅπου λείπουν.
4. Παραδεχτεΐτε, διδαχτοῦμε: σχημάτισε τό δεύτερο ένικό καί πληθυντικό πρόσωπο τῶν ρημάτων σέ όλες τίς έγκλίσεις τοῦ άορίστου.

73. ΠΕΘΑΙΝΕΙ ΤΟ ΔΑΣΟΣ ;

—“Ε Γιάννη! Σοῦ μιλῶ· σέ ρωτῶ· γιά σταμάτα μία στιγμή καί ἀπάντησέ μου. Δέν ἐννοεῖς ν’ ἀφήσεις τήν παλιά σου τέχνη, κουμπάρε, καί αὐτό μέ στενοχωρεῖ. Δέν τόν ἀγαπᾷς, θαρρῶ, τό λόγκο· κι ἐσύ καί οἱ ἄλλοι ἐδῶ στό χωριό δέν τόν ἀγαπᾶτε, ἐνῶ ἐκεῖνος σᾶς εὐεργετεῖ. Γι’ αὐτό τόν χαλᾶτε καί ἀδιαφορεῖτε γιά τίς καταστροφές πού θά σᾶς βροῦν, ὅταν τόν ἀποχαλάσετε.

— Μᾶς ἀδικεῖς, ἄν σοῦ περνᾷ τέτοια ἰδέα. “Οἱ ἐδῶ τόν ἀγαποῦμε τό λόγκο καί δέν ἀγνοοῦμε τά καλὰ πού τοῦ χρωστοῦμε. Ἀφοῦ δέν τ’ ἀγνοεῖτε ἐσεῖς πού ζεῖτε στήν πόλη, δέ θά τά καταλαβαῖνουμε ἐμεῖς πού ζοῦμε πάντα κοντά του; Ἀλλά μποροῦμε καί νά μήν ὑλοτομοῦμε;

— Νά ὑλοτομεῖτε, ἀλλά ὅπως σᾶς ὁδηγοῦν οἱ δασονόμοι· ἀλλιῶς τό δάσος θά τό χαλάσετε γιά καλὰ. Σέ βλέπω καί χαμογελᾷς εἰρωνικά· στ’ ἀλήθεια ὅμως τό δάσος μπορεῖ νά πεθάνει. Ἐπειδή ἡ καταστροφή προχωρεῖ σιγά σιγά, δέν τήν καταλαβαῖνουμε. Ἄν ὅμως ἐξακολουθεῖτε νά κόβετε τό δάσος ἀσυλλόγιστα, τά παιδιά σας θά τό κληρονομήσουν πιά φτωχό ἀπ’ ὅ,τι τό κληρονομήσατε ἐσεῖς.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 248 - 249, 251)

1. Ἀνάλυνσε γραμματικά ~~ὅλα~~ ^{τά ρήματα} τῆς δεύτερης συζυγίας πού βρίσκονται στό κείμενο. ^{ὅλα}
2. Ξεχώρισε ἀπό τά ρήματα τῆς δεύτερης συζυγίας πού βρίσκονται στό κείμενο ποιά κλίνονται κατά τήν πρώτη τάξη καί ποιά κατά τή δεύτερη.
3. Γράψε τήν παρακάτω φράση σέ ὅλα τά πρόσωπα τοῦ ἐνικοῦ καί τοῦ πληθυντικοῦ τῆς ὁριστικῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτα: **μποροῦμε νά μήν ὑλοτομοῦμε.**
4. Νά γραφεῖ στό πρῶτο πρόσωπο τῆς ὁριστικῆς ὅλων τῶν χρόνων τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς ἡ φράση: **Σοῦ μιλῶ· σέ ρωτῶ.**
5. «Δέν ἐννοεῖς . . . ἀποχαλάσετε»: Τό κείμενο αὐτοῦ τοῦ παραγράφου λέει τί γίνεται τώρα· διατύπωσέ το ἔτσι ὥστε νά λέει τί γινόταν ὡς τώρα: «Ὡς τώρα δέν ἐννοοῦσες. . .».

74. ΣΚΟΡΠΙΟΙ ΣΤΙΧΟΙ

1. Περνᾶ τό ἐλάφι, καί γοργά πετιέμαι ἀπό τό θάμνο.
2. Γλυκοχαράζουν τά βουνά, κι ὁ αὐγερινός τραβιέται.
3. Κύματα, στὸν ξανθὸ γιαλὸ σᾶς βλέπω νά κυλιέστε.
4. Μετριοῦνται τά κλεφτόπουλα, καί λείπουν τρεῖς λεβέντες.
5. Πίσω νά στρέψω ντρέπομαι, μπροστά νά πάω φοβοῦμαι.
6. "Όταν κοιμᾶται ὁ γιόκας μας, ψωμί δέ μᾶς γυρεύει.
7. Θυμάστε πού ἐκαθόμαστε στὸν ἴσκιο τοῦ πλατάνου;
8. Κοιμοῦνται στά ψηλά βουνά καί στοὺς παχιούς τοὺς ἴσκιους.
9. Κρατιόμουν ἀπ' τό ξώκλαδο καί πήδησα στή χλόη.
10. "Ω, πῶς κουνιόσουν μέσ στό φῶς, κλαρί ἀσημί τῆς λεύκας!
11. Ἀκόμα ὁ λόγος ἔστεκε κι ἡ συντυχία κρατιόταν.
12. Ἀλλη φορὰ μιλιόσαστε, πῶς τώρα δέ μιλιέστε;
13. Ἐτρωγαν κι ἔπιναν κρασί καί γλυκοχαιρετιόνταν.
14. Θυμόμουν τῇ μανούλα μου καί δάκρυζα στά ξένα.
15. Κοιμόταν καί τὸν ξύπνησα, γιατί εἶχε ξημερώσει.
16. Κοιμόσαστε, ὅταν ἔπεσε τό πρῶτο τουφεκίδι;
17. Στέκονταν πάντ' ἀσάλευτοι καί Χάρο δέ φοβόνταν.
18. Στερεῖται ἀπ' ὅλα, μοναχά ἡ ἐλπίδα τοῦ ἀπομένει.
19. Καρδιά, παιδιὰ μου, φώναξε, παιδιὰ, μή φοβηθεῖτε.
20. Τουφέκι μου περήφανο, σπαθί μου παινεμένο.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 250, 252 - 253)

1. Πίσω νά στρέψω ντρέπομαι, μπροστά νά πάω φοβοῦμαι.
*Πῶς θά γίνει ἡ φράση, ὅταν τό ὑποκείμενο τῶν ρημάτων
εἶναι τό ἐσύ, αὐτός, ἐμεῖς, ἐσεῖς, αὐτοί; Τά ῥήματα νά παρα-
μείνουν στήν ἴδια ἑγκλίση, στὸν ἴδιο χρόνο καί στήν ἴδια φωνή.*

2. Νά συμπληρώσεις τά κενά βάζοντας τό ρήμα στόν παρατατικό.
- α) 'Ο 'Ανδρέας θυμ^{αι} τά παλιά.
 - β) 'Εσύ τό φοβ^{αι} τό κρύο.
 - γ) 'Όλοι μας λυπ^{αι} γιά ὅσα γίνονταν.
 - δ) 'Εσεῖς τί ὥρα κοιμ^{αι} στήν κατασκήνωσή σας ;
 - ε) Οἱ γέροντες θυμ^{αι} παλιές ἱστορίες.
 - ς) Συχνά καθόμουν καί θυμ^{αι} τήν ὁμορφη ζωή κοντά στή θάλασσα.
3. Μέ τό ρήμα στεροῦμαι σχημάτισε ἔξι φράσεις βάζοντάς το σέ ὅλα τά πρόσωπα τοῦ ἐνικοῦ καί τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ ἐνεστώτα.
4. Νά βρεῖς τήν προστακτική τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου, καθὼς καί τή μετοχή τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τῶν ρημάτων:
γελιέμαι, πετιέμαι, κρατιέμαι, στεροῦμαι, θυμοῦμαι. γ

75. Ο ΓΑΜΟΣ ΤΗΣ ΑΦΡΟΔΩΣ

— Φάνη, Κωστάκη! φώναξε ὁ 'Αντρέας. Δέν ἀκοῦτε; Σήμερα τό ἀπόγεμα παντρεύεται ἡ 'Αφρόδω ἢ βλαχοπούλα.

— Τί λές; Ποιός σοῦ τό εἶπε;

— 'Ο μικρός ὁ ἀδερφός της. «Δέ φυλάς, Λάμπρο, σήμερα τά γίδια σας;» τοῦ εἶπα. «'Όχι», μοῦ λέει: «σήμερα τά φυλάει ἄλλος· σήμερα παντρεύουμε τήν 'Αφρόδω μας».

— Καί θά πᾶς στό γάμο, 'Αντρέα;

— Μόνο ἐγώ θά πάω; 'Όλοι μας θά πᾶμε· ὅλοι μας εἴμαστε καλεσμένοι· ὅλα τά παιδιά πού μένουμε στήν κατασκήνωση.

*Έρχονται οἱ συμπεθέροι. *Έρχονται στ' ἄλογα μέ τά κόκκινα καί μέ τά πράσινα κιλίμια. Μπροστά εἶναι ὁ παπάς μέ τά ἄσπρα γένια. Εἶναι καί τό φλάμπουρο μέ μῆλο κόκκινο στήν κορυφή. 'Ακολουθεῖ ὁ κουμπάρος, ὁ γαμπρός καί οἱ συμπεθέροι· οἱ ἄντρες μέ τήν κάτασπρη φουστανέλα· οἱ γυναῖκες. Ξεκίνησαν καί τά γυμνασιόπαιδα, πού εἶναι καλεσμένα, νά πᾶνε στίς βλάχικες καλύβες.

Μέσα σέ μιά καλύβα οί γυναίκες καί τά κορίτσια στολίζουν τή νύφη. Όλη τήν ὥρα πού τή στολίζουν τά βιολιά παίζουν λυπητερό σκοπό. Λές καί κλαίνε τά βιολιά. Τό ἀπόγεμα ἔγιναν τά στεφανώματα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 254)

1. *Νά βρεῖς τά συνηρημένα ῥήματα τοῦ κειμένου. Σημείωσε τό πρόσωπο, τόν ἀριθμό, τό χρόνο καί τήν ἔγκλιση τοῦ καθενός.*
2. *Νά βρεῖς τά συνηρημένα ῥήματα τῶν παρακάτω φράσεων καί νά τά ἀναγνωρίσεις:*
"Αν θές καλά ν' ἀκούς, μάθε καλά νά λές.
"Όσα σοῦ λένε ἄκου τα κι ὅσα συμφέρει κάνε.
Ποῦ πᾶς, караβάκι, μέ τέτοιον καιρό;
"Όσοι θέλετε ἐλᾶτε νά φᾶτε.
3. *Φυλᾶς, τρῶνε: συμπλήρωσε τά πρόσωπα τῶν ῥημάτων στόν ἐνικό καί πληθυντικό τοῦ ἴδιου χρόνου.*
4. *Νά γράφεις τά συνηρημένα ῥήματα πού δέν ὑπάρχουν στό κείμενο.*

76. ΣΤΙΧΟΙ ΑΠΟ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

1. Ἀκούω τά δέντρα πού βογκοῦν καί τίς ὀξίες πού τρίζουν.
2. Βλέπεις ἐκείνη τή φωτιά, μαῦρο καπνό πού βγάζει!
3. Λάμπουν τά χιόνια στά βουνά κι ὁ ἥλιος στά λαγκάδια.
4. Φέτο μᾶς ἦρθε ἡ Ἀραπιά καί κόβει καί σκλαβώνει.
5. Στρώνει γοργά τό μαῦρο του, γοργά καρβαλκεύει.
6. Χρόνους τῆς γράφουν τά προικιά, χρόνους τ' ἀπανωπροίκια.
7. Πέφτουν τά βόλια σά βροχή, κανόνια σά χαλάζι.
8. Σοῦ φέγγει τίς γλυκές αὐγές καί τά καλά σου βάζεις.
9. Ὁ ζωντανός ὁ χωρισμός παρηγοριά δέν ἔχει.
10. Ὁ Κίσαβος ρίχνει βροχή κι ὁ Ὀλυμπος τό χιόνι.
11. Τοῦ Κίτσου ἡ μάνα κάθεται στήν ἄκρη στό ποτάμι.
12. Χρυσό θρονί νά κάθεται, μῆλο χρυσό νά παίζει.

13. Στέλνει τρακόσιους ἄρχοντες καὶ μητροπολιτάδες.
14. Εἶναι μικρός γιὰ φαμελιά κι ἀπ' ἄρματα δέν ξέρει.
15. Ὡς τρέμει τό καρυόφυλλο, νά τρέμει τό γεφύρι.
16. Ἡ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δέν ἔκαμε, δέν κάνει.
17. Φιλοῦν τίς πέτρες καὶ τή γῇ κι ἀσπάζονται τό χῶμα.
18. Σειέται, λυγιέται ἡ λυγερή, γεμίζει ἡ γῇ λουλούδια.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 257 - 258)

1. *Ξεχώρισε τὰ ρήματα τοῦ κειμένου σύμφωνα μέ τό ἐνεστωτικό τους θέμα σέ: α) φωνηεντόληκτα, β) χειλικόληκτα, γ) λαρυγγικόληκτα, δ) ὀδοντικόληκτα καί συριστικόληκτα, ε) ὑγράληκτα καί ρινικόληκτα, στ) ρήματα τῆς δεύτερης συζυγίας.*
2. *Γράψε τό παρακάτω κείμενο, ἀλλάζοντας τὰ ρήματα ἀπό τόν ἀόριστο στόν ἐνεστώτα· κατάταξέ τα ὕστερα μέ βάση τό ἐνεστωτικό τους θέμα:*
 Ὁ ἥλιος ἀνάτειλε. Πρόβαλε τώρα λαμπρός καί φώτισε τὰ πάντα. Τά παιδιά ξύπνησαν χαρούμενα. Ἐπλυναν καλὰ τό σῶμα τους καί ἔπειτα ἔκαμαν τήν προσευχή τους. Ἐβαλαν τὰ βιβλία στή σάκα τους καί ἐτοίμασαν τὰ πράματά τους γιά τό σχολεῖο. Ὑστερα ἔφαγαν τό πρωινό τους. Ἡ ὥρα ὅμως κύλησε καί βιαστικά χαιρέτισαν τοὺς γονεῖς τους καί ἔφυγαν. Πρόλαβαν καί ἔφτασαν στό σχολεῖο στήν ὥρα τους. Μπήκαν στήν αὐλή, μίλησαν, γέλασαν καί ἔπαιξαν. Μόλις χτύπησε τό κουδούνι, ἀνέβηκαν φρόνιμα καί κάθισαν στή θέση τους.
3. *Νά βρεῖς καί νά γράφεις τό θέμα τῶν ρημάτων **κουβαλοῦν, σειέται, λυγιέται, φιλοῦν, λάμπουν, ρίχνει** κατάταξέ τα σύμφωνα μέ τή συζυγία τους.*
4. *Χώρε σέ φωνηεντόληκτα καί συμφωνόληκτα τὰ παρακάτω ρήματα:*

τρέφω	σέβομαι	ἐνισχύω	διδάσκω
ἐμπνέω	ἀνασαίνω	διανύω	ἐδκολύνω
κάνω	προσμένω	βλάπτω	καμαρώνω.

77. ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

1. *Αναβε τό λυχνάρι σου, προτοῦ νά σέ ἔβρει ἡ νύχτα.
2. Ράβε, ξήλωνε, δουλειά νά μή σοῦ λείπει.
3. Γυρεύει μέ τό βελόνι ν' ἀνοίξει πηγάδι.
4. Μέ τό νοῦ πλουταίνει ἡ κόρη, μέ τόν ὕπνο ἡ ἀκαμάτρα.
5. Τοῦ Σταυροῦ κι ἀρμένιζε, τοῦ Σταυροῦ καί δένε.
6. Φταίει ὁ γάιδαρος καί δέρνουν τό σαμάρι.
7. *Αν δώσεις τό δάχτυλο, σοῦ παίρνουνε καί τό χέρι.
8. *Ὅποιος βιάζεται σκοντάφτει.
9. Φασούλι φασούλι γεμίζει τό σακούλι.
10. *Ὅποιος δέ θέλει νά ζυμώσει πέντε μέρες κοσκινίζει.
11. Στοῦ σκύλου τό προσκέφαλο ψωμί δέν ξημερώνει.
12. Ἡ κότα πίνει τό νερό, κοιτάει καί τόν οὐρανό.
13. Τό θές νά κάμεις σήμερο γι' αὔριο μήν τ' ἀφήνεις.
14. Ἡ βίαση ψήνει τό ψωμί, μά δέν τό καλοψήνει.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 258)

1. Στά παρακάτω ρήματα θά βάλεις **ι, υ, η, ει, οι**:

ξνω, ἀφνω, στνω, ψνω, ντνω, λνω, χνω,
μεγεθνω, διευθνω, γδνω, δνω, κρνω, πνω,
κλνω (τήν πόρτα), κλνω (τό ρήμα), δαννω, ἀθρνω,
δακρνω, γεμνω, πνω, ἀδνω, μοννω, κοπνω.

2. Γράψε ὅσα ρήματα μπορείς νά βρεῖς μέ τίς ἀκόλουθες ἐνεστωτικές καταλήξεις:

α) -άβω, -αύω, β) -εύω, -έβω, γ) -αίνω, -ένω, δ) -έρνω, -αίρνω,
ε) -ιάζω, -ειάζω, -οιάζω, στ) -ίζω, -ήζω, -είζω, -οίζω, -ύζω,
ζ) -λω, -λλω, η) -ώνω, θ) -σω, -σσω, ι) -ίνω, -ήνω, -ύνω,
-είνω.

3. Βάλε β ή υ στά ρήματα:

σε-~~βο~~μαι, κλε-~~β~~ω, κατασκοπε-~~υ~~ω, φυτε-~~υ~~ω, σαλε-~~ω~~, μα-
γε-~~υ~~ω, προεδρε-~~ω~~, πα-~~β~~ω, ανα-~~β~~ω, θρα-~~υ~~ω, ρα-~~β~~ω, ά-
ναπα-~~υ~~ω.

4. Μέ ένα ή μέ δύο λ;

όφει-~~ω~~, καταβά-~~ω~~, ανατέ-~~ω~~, θέ-~~ω~~, μέ-~~ει~~, καταγγέ-~~ω~~.

78. ΤΟ ΠΑΡΣΙΜΟ ΤΗΣ ΤΡΟΙΑΣ

‘Η Τροία έπεσε. ‘Ανάμεσα στίς σκλάβες είναι καί ή ‘Εκάβη, ή γριά χήρα του Πρίαμου. ‘Η περήφανη βασίλισσα, δυστυχισμένη τώρα, θρηνεί:

«Τά χρόνια τής εὐτυχίας πέταξαν. ‘Εζησα μέσα στ’ αγαθά καί τώρα πού γέρασα πηγαίνω σκλάβα στά ξένα, έρημη, χήρα, χωρίς παιδιά. Τούς γιούς μου τούς σκότωσαν, τίς κόρες μου, όσες σώθηκαν, τίς παίρνουν σκλάβες καί αυτές. Τί τραβήξαμε ώς τώρα καί τί θά πάθουμε άκόμα! ‘Η Μοίρα μās κέρασε νά ρουφήσουμε όλο τό πικρό κρασί τής συμφορās. ‘Ετσι τό θέλησαν οί θεοί!

Δία, γιατί μās άπαρνήθηκε; ‘Εφταιξε ό Πάρης, ναί, πού πλά-νεψε τήν ξένη γυναίκα καί τήν έφερε άπό τή Σπάρτη στήν Τροία: αλλά έπρεπε νά τιμωρηθεί όλος ό λαός γιά τό φταίξιμό του; Σέ πι-στέψαμε γιά προστάτη μας, είχαμε κρεμάσει άπό σένα όλες τίς έλπί-δες μας, σου προσφέραμε τόσες θυσίες, έσύ όμως τά ξέχασες όλα αυτά καί μās παράδωσες στους έχθρούς.

‘Εκλαψα, έκλαψα, τά μάτια μου στέγνωσαν καί άλλα πιά δάκρυα δέν έχω νά χύσω. Μεγάλε θεέ, συ-χώρεσέ με γιά τά πικρά μου πα-ράπονα, μά ό πόνος μου ξεχείλι-σε. Σέ λίγο θά καλέσει ή σάλπιγ-γα τίς δύστυχες Τρωαδίτισσες νά μπουν στα καράβια. ‘Ω, νά μās εί-χες καλύτερα κάψει κι έμās στή φωτιά πού έκαψε τή χώρα μας!»

1. Ἀνάλυσε γραμματικά τοὺς ἀόριστους τοῦ κειμένου καὶ ξεχώρισε τὴν ἀνωμαλία πού παρουσιάζει ὁ καθένας.

2. Γράψε τὸ παρακάτω κείμενο βάζοντας τὰ ῥήματα στὸν ἐνεστώτα:

«Ἐφταιξε ὁ Πάρης πού ἔφερε τὴν ξένη γυναῖκα ἀπὸ τὴ Σπάρτη στὴν Τροία. Σέ πιστέψαμε γιὰ προστάτη μας, Δία, εἶχαμε κρεμάσει ἀπὸ σένα ὅλες τὶς ἐλπίδες μας, σοῦ προσφέραμε τόσες θυσίες, ἐσύ ὅμως τὰ ξέχασες ὅλα αὐτὰ καὶ μᾶς παράδωσες στοὺς ἐχθρούς».

3. Σχημάτισε τὸν ἀόριστο τῶν παρακάτω ῥημάτων, ὅπως στὸ παράδειγμα:

θέτω — ἔθεσα

σπεύδω —

ἁλέθω —

προσαρμόζω —

κλώθω —

δεσπόζω —

γνέθω —

πέφτω —

νιώθω —

καθαρίζω —

4. Σχημάτισε τὸν ἀόριστο τῶν παρακάτω ῥημάτων ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμα:

κόβω — ἔκοψα

δρέπω —

κρύβω —

στύβω —

ἁλείβω —

τρίβω —

λείπω —

στρέφω —

5. Σχημάτισε τὸν ἀόριστο τῶν ῥημάτων ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμα:

τυλίγω — τύλιξα

διαλέγω —

διδάσκω —

βήχω —

ἄρμέγω —

θίγω —

σμίγω —

ἀδράχνω —

ἀλλάζω —

ὑποτάσσω —

79. Ο ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΣΤΟ ΚΥΝΗΙ |

Κάποτε ο Όδυσσέας, όταν ήταν πολύ νέος, έφυγε από την πατρίδα του την Ίθάκη και πῆγε νά ιδεί τόν παππού του τόν Αὐτόλυκο, πατέρα τῆς μητέρας του, πού ἔμενε στά μέρη τοῦ Παρνασσοῦ. Ὁ γέρος τόν εἶδε μέ μεγάλη χαρά καί παράγγειλε στούς γιούς του νά έτοιμάσουν πλούσιο τραπέζι γιά τόν ἐγγονό του καί ἀνιψιό τους. Ἐκεῖνοι, σύμφωνα μέ ὅσα τούς εἶπε ὁ πατέρας τους, πῆγαν στό λιβάδι, πῆραν ἕνα παχύ βόδι καί τό ἔφεραν στό σπίτι. Τό ἔσφαξαν, τό ἔγδαραν, τό ἔκοψαν κομμάτια, τό λιάνισαν μέ τέχνη, τό πέρασαν στίς σουβλές καί τό ἔψησαν. Ἐφαγαν ὅλοι καί ἤπιαν γερά ἐκεῖνη τήν ἡμέρα.

Τήν ἄλλη μέρα, πρίν ἀνατείλει ὁ ἥλιος, οἱ γιοί τοῦ Αὐτόλυκου βγῆκαν κυνήγι καί πῆραν μαζί τους καί τόν Όδυσσέα. Ἀνέβηκαν στόν Παρνασσό καί μπῆκαν μέσα στό δάσος τήν ὥρα πού πρόβαλε ὁ ἥλιος. Ἐμπρός ἔτρεχαν οἱ σκύλοι ψάχνοντας νά βροῦν τ' ἀχνάρια τῶν ἀγριμιῶν καί ἀκολουθοῦσαν οἱ κυνηγοί. Σ' ἕνα πυκνό, σκοτεινό μέρος τοῦ δάσους κειτόταν ἕνα μεγάλο ἀγριογούρουνο. Αὐτό, μέ τό θόρυβο πού ἔγινε, πετάχτηκε ὀρθιο καί στάθηκε ἀντίκρου στούς κυνηγούς, ὀρθότριχο καί μέ φλόγες στά μάτια. Πρῶτος ὤρμησε καταπάνω του ὁ Όδυσσέας προβάλλοντας τό μακρύ του κοντάρι, ἀλλά τό θεριό πρόλαβε, τοῦ ἔμπηξε τό δόντι του πάνω ἀπό τό γόνατο καί τοῦ ἔσκισε τή σάρκα· δέν τοῦ ἄγγιξε ὅμως τό κόκαλο. Ὁ Όδυσσέας, ἄφοβος, ἂν καί πληγωμένος, πέτυχε τόν κάπρο στό δεξή του ὦμο· ἡ σουβλερή μύτη τοῦ κονταριοῦ πέρασε καί βγῆκε ἀπό τήν ἄλλη μεριά· τό ἀγρίμι μουγκρίζοντας κυλίστηκε στό χῶμα καί σέ λίγο πέθανε.

1. *Νά βρεῖς τούς ἄσιγμους ἐνεργητικούς ἀορίστους καί νά τούς ἀναλύσεις γραμματικά.*
2. *Ὁ γέρος τόν εἶδε μέ μεγάλη χαρά καί παράγγειλε στούς γιούς του νά ἐτοιμάσουν πλούσιο τραπέζι. Νά μεταφερθεῖ ἡ φράση σέ ὅλους τούς χρόνους τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς στό ἴδιο πρόσωπο, στόν ἴδιο ἀριθμό καί στήν ἴδια ἔγκλιση.*
3. *Μέ τήν προστακτική τοῦ ἀορίστου τῶν ρημάτων λέγω, βλέπω, πίνω, ἔρχομαι καί μπαίνω σχημάτισε πέντε προτάσεις — μία γιά κάθε ρῆμα. Τό ρῆμα νά τό βάζεις στό β' ἐνικό πρόσωπο.*
4. *Οἱ γιοί τοῦ Αὐτόλुकου βγήκαν κυνήγι καί πῆραν μαζί τους καί τόν Ὅδυσσεα.*
Βάλε τά ρήματα στήν ὀριστική τοῦ ἐνεστώτα καί τοῦ σιγμιαίου μέλλοντα, καθώς καί στήν προστακτική τοῦ ἀορίστου. Φυσικά, ἂν χρειαστεῖ, μπορεῖ νά γίνουν καί ἄλλες μικρές ἀλλαγές στή φράση.
5. *Τό φωνῆεν τοῦ θέματος τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀορίστου ἀλλάζει κάποτε στήν ὑποτακτική, τήν προστακτική καί τό ἀπαρέμφατο. Ποιά τέτοια ρήματα ὑπάρχουν στό κείμενο;*

80. ΜΕΛΤΕΜΙΑ

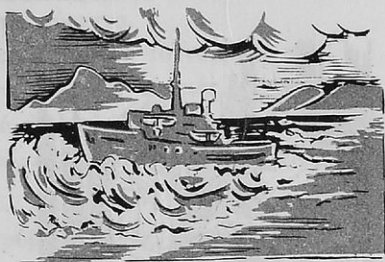
Τό καμπανάκι τοῦ карабиоῦ χτύπησε νά φύγουν οἱ ἐπισκέψεις. Δάκρυσαν μάτια, ἄνοιξαν ἀγκαλιές, κι ἔδωσαν φιλιά σταυρωτά οἱ ταξιδιῶτες κι ἐκεῖνοι πού θά ἔμεναν.

Ὑστερα ὁ καπετάνιος σφύριξε τρεῖς ἀπανωτές φορές, οἱ μοῦτσοι σήκωσαν τή σκάλα, σηκώθηκε ἡ ἄγκυρα καί τό καράβι ξεκίνησε.

Ὁ καπετάνιος κανόνισε τήν πορεία καί κάθισε νά πιεῖ τόν καφέ του.

— Τό μελτέμι δυνάμωσε από τό πρωί, εἶπε κι ἔκλεισε τό στόμα του, σάν νά τό κλείδωσε.

Μεμιᾶς ἦρθε ἓνας ἀέρας καί γιά μιά στιγμή ἔδειρε τίς τέντες καί τά κατάρτια. Ἄσπρισαν κοντά μας τά πρῶτα κύματα, χτύπησαν τό ἀριστερό πλευρό τοῦ καραβιοῦ καί ξέφτισαν σέ ἀφρούς, ραντίζοντας μέ ἀρμύρα τό κατάστρωμα. Δεύτερο, τρίτο κύμα ἔσεισαν τό καράβι σύγκορμο καί τό ἔγειραν στά δεξιά. Ὁ λοστρόμος ἔλυσε βιαστικά τήν τέντα, ὁ ἀέρας πῆρε τό καπέλο ἑνός ἐπιβάτη, τό κύλησε κάμποσο κι ὕστερα τό ἔστειλε στή θάλασσα, πού τό ρούφηξε μεμιᾶς. Τά κύματα τώρα ἔρχονταν ὀρμητικά, τό καράβι μέθυσε, ξεχείλισε τό κατάστρωμα νερά, σκόρπισε ὁ κόσμος, κατέβηκε στά κλειστά τοῦ καραβιοῦ κι ἔμειναν μόνο δύο τρεῖς πού ἀψήφησαν τήν κακοθαλασσιά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 263)

1. «Μεμιᾶς ἦρθε ἓνας ἀέρας ... τό ἔγειραν στά δεξιά». Νά βάλεις ὅλα τά ρήματα στόν ἐνεστώτα κρατώντας τήν ἐγκλιση, τή φωνή, τό πρόσωπο καί τόν ἀριθμό.
2. Γράψε τά ρήματα ἀθροίζω, ἀνατέλλω, ἀφήνω, βοηθῶ, γδύνω, κάθομαι, μεθῶ, μηνῶ στό α' πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀορίστου.
3. Συμπλήρωσε τίς παῦλες μέ ι, ει, υ, η:
 ἔγινα, ἄρχεισα, ἔκλυσα, ὁμόρφηνα, βρυκα, ἔγηρα,
 ἔσπυρα, μὴνησα, χτύπυσα, αὖξησα, ἔστηλα, πηρα.
4. Μέ ο ἢ μέ ω:
 κλειδωσα, προσάρμωσα, ἐφάρμωσα, ἔδωσα, δωθηκα, ἔχει
 ἐκδωθεῖ, παραδωθεῖτε.

81. ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΗΣ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑΣ

Ἡ Ἰφιγένεια ἤξερε πὼς ἦταν ἀδύνατο νὰ καταφέρει τὸ βασιλιά νὰ τοὺς ἀφήσει καὶ τοὺς τρεῖς νὰ φύγουν καὶ μάλιστα νὰ πάρουν μαζί τους καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς· ἦταν ἀνάγκη νὰ τὸν ξεγελάσει· καὶ ἀφοῦ συλλογίστηκε κάμποσο, κατὰστρωσε μέσα στοῦ νοῦ της ἓνα σχέδιο καὶ τὸ ἀνακοίνωσε στὸν ἀδερφό της καὶ στὸν ξάδερφό της.

— Θὰ πῶ στοῦ βασιλιά, τοὺς λέει, πὼς μόλις μπήκατε μέσα στοῦ ναό ἔγινε ἓνα θάμα· πὼς τὸ ἄγαλματὰκι τῆς θεᾶς στράφηκε ἀπὸ τὴν

ἄλλη μεριά καὶ πὼς ἀνακρίνοντάς σας ἀνακάλυψα πὼς εἴστε φονιάδες. Καὶ θὰ ἐξακολουθήσω νὰ τοῦ λέω: «Γι' αὐτὸ ἡ θεὰ δέ θέλησε νὰ τοὺς ἀντικρίσει, ἐπειδὴ εἶναι μολυσμένοι ἀπὸ αἷμα· καὶ δέν εἶναι σωστὸ νὰ σφαχτοῦν οἱ ξένοι, νὰ προσφερθοῦν θυσία στὴ θεά, πρὶν πλυθοῦν, πρὶν καθαριστοῦν ἀπὸ τὸ μόλυσμα καὶ ἐξαγνιστοῦν». Κι ἐπειδὴ τάχα καὶ τὸ ἄγαλμα μολύνθηκε ἀπὸ τὴν παρουσία σας, θὰ προσθέσω πὼς κι ἐκεῖνο χρειάζεται νὰ πλυθεῖ καὶ νὰ ἐξαγνιστεῖ. Μοῦ εἶπες πρωτύτερα, Ὁρέστη, πὼς τὸ καράβι πού σᾶς ἔφερε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τὸ ἔχετε ἀραγμένο ἀρκετὰ μακριὰ ἀπὸ δῶ, καλὰ κρυμμένο σ' ἓνα ἐρημικὸ σημεῖο τῆς ἀκρογιαλιάς· ἔτσι δέν εἶναι;

— Ναί.

— Καὶ πὼς οἱ ναῦτες σᾶς περιμένουν ἐκεῖ, ἔτοιμοι γιὰ τὸ ξεκίνημα;

— Ναί, βέβαια.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 264 - 265)

1. Βάλε τὰ ρήματα στὴν παθητικὴ φωνή· ὁ χρόνος, ἡ ἐγκλιση, τὸ πρόσωπο δέ θὰ ἀλλάξουν:

α) Ὁ στρατηγὸς ἀνάκρινε τοὺς αἰχμαλώτους.

β) Τά καυσαέρια μόλυναν τήν ἀτμόσφαιρα.

γ) Ἡ νοσοκόμα ἀπολύμανε τή σύριγγα.

δ) Ὁ ἀκροβάτης ξετρέλανε τό κοινό μέ τό νούμερό του.

ε) Τά παιδιά πάνω στό βουνό ἄναψαν φωτιές.

ς) Ὁ πιλότος προσγείωσε τό ἀεροπλάνο ὁμαλά.

Φυσικά, ἂν χρειαστεῖ, θά κάμεις καί κάποιες ἄλλες μικρές ἀλλαγές.

2. δίνω, συγκινῶ, καθαρίζω, κρύβω, ρίχνω, ἀπομακρύνω:

σχημάτισε τήν ὁριστική τοῦ ἐνεργητικοῦ καί παθητικοῦ ἀορίστου καί τήν παθητική μετοχή.

3. κλείσου, λύσου, κρύψου, κλειδώσου, μαζέψου, τυλίξου, φυλά-

ξου, ἀρπάξου, λούσου, χτενίσου, ἀποτραβήξου, παρηγορήσου:

τῶν ρηματικῶν αὐτῶν τύπων σχημάτισε τήν ὁριστική τοῦ παθητικοῦ παρακειμένον καί μέ τούς δύο τρόπους (παράδειγμα: πλύσου — ἔχω πλυθεῖ, εἶμαι πλυμένος).

82. Η ΣΩΤΗΡΙΑ

Μιά δυνατή φωνή ἀκούστηκε μέσ' ἀπό τό σκάφος: «Ἕλληνες ναῦτες, κάντε τό καράβι νά νιώσει τά κουπιά!» Οἱ λαμνοκόποι χάρηκαν, ὅταν ἄκουσαν τό παράγγελμα, καί χτύπησαν τό κύμα δυνατά. Μά τότε σηκώθηκε ἀπ' ἀνοιχτά ἕνας ξαφνικός φοβερός ἄνεμος καί τό πλοῖο σπρωγμένο ἀπ' αὐτόν ξαναγύριζε πρὸς τή στεριά.

Ἡ Ἰφιγένεια, ὀρθία πάνω στήν πρύμνη, δεήθηκε: «Ἄρτεμη, σεβαστή κόρη τοῦ Δία καί τῆς Λητῶς, σῶσε με ἐμένα τήν ἱερίά σου· φέρε με ἀπό τή βάρβαρη χώρα στήν Ἑλλάδα· ἂν παίρνω ἀπό δῶ τό ἄγαλμά σου, μή σοῦ κακοφανεῖ· θά τό στήσω σέ τόπο πού ἀξίζει περισσότερο. Ἀγαπᾷς, θεά, τόν ἀδερφό σου τόν Ἀπόλλωνα· δέξου ν' ἀγαπῶ κι ἐγώ τό δικό μου ἀδερφό».

Μά τό πλοῖο ὅλο καί πιό πολύ κυλοῦσε κατὰ τούς βράχους μέ τήν πρύμνη στραμμένη πάντα πρὸς αὐτούς. Οἱ συνοδοί, πού λίγο πρίν, δαρμένοι καί ἀποθαρρημένοι, εἶχαν ἀποτραβηχτεῖ, πῆραν θάρρος καί ξαναπλησίασαν. Βρῆκαν στό γιालό σκοινιά, ἔκαναν μέ αὐτά

θηλιές καί τίς ἔριχναν πρὸς τό καράβι προσπαθώντας νά τό πιάσουν ἀπό τό κατάρτι ἢ ἀπό καμιάν ἄλλη προεξοχή του. Ἕνας ἀπό τοὺς συνοδοὺς ἔτρεξε στήν πόλη νά δώσει εἶδηση στό βασιλιά. Ὁ κίνδυνος ἦταν μεγάλος.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 267)

1. α) *Νά γράφεις τοὺς δεύτερον παθητικούς ἀορίστους τοῦ κειμένου.*
β) *Πρόσεξε τό θεματικό τους φωνήεν· εἶναι ἀλλαγμένο; εἶναι τό ἴδιο;*
2. *Τρέψε στήν παθητική φωνή τοὺς παρακάτω ἐνεργητικούς ἀορίστους· νά διατηρήσεις τό πρόσωπο καί τόν ἀριθμό:*
ἔβρεξα, ἔγραψες, ἔκοψε, πνίξαμε, στρέψαμε, ἔκαψαν.
3. *Κλίνε τόν παθητικό ἀόριστο τῆς ὀριστικῆς καί τῆς ὑποτακτικῆς τῶν ρημάτων: ντρέπομαι, φαίνομαι, χαίρομαι.*

83. ΦΩΣ ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΚΑΔΙ

Ὁ πατέρας ἔγνεψε νά σταθοῦνε κρυμμένοι ἀνάμεσα στίς χαρουπιές. . .

Ἀκουμπισμένοι στό χῶμα μέ τήν πλάτη στηριγμένη στόν τοῖχο, τέσσερις πέντε ἄρματωμένοι Τοῦρκοι στρατιῶτες μοιάζανε νά λαγοκοιμοῦνται. Δυό ἄλλοι σέ μιά γωνιά, στητοί κι ἀγριωποί, φύλαγαν ἀνάμεσά τους ἕναν ἄντρα πανύψηλο, στά ὀλόμαυρα ντυμένον. Παρόλο πού τόν εἶχαν δεμένον πιστάγκωνα φαίνεται πῶς δέν ἔνιωθαν καί πολύ σίγουροι, γι' αὐτό κρατοῦσαν σταυρωτά τά γιαταγάνια τους μπροστά στό πλατύ του στήθος. Κάπου κάπου τόν ἔβριζαν στά τούρκικα. Μά ὁ μαυροντυμένος ἄντρας ἔμενε ἀσάλευτος, μέ σφιγμένα χεῖλια καί σκληρό βλέμμα στυλωμένο κάπου ψηλά.

1. Νά βρεῖς τίς μετοχές τοῦ κειμένου καί νά δικαιολογήσεις τήν ὀρθογραφία τους.
2. Γράψε στά τρία γένη τίς παθητικές μετοχές τῶν ρημάτων:
στρίβω, ἀπορρίπτω, θλίβομαι, μαζεύω, μαγεύω, ἀποδείχνω,
ψήνω, ξεκολλῶ, κλείνω, συναθροίζω, κατατρώγω.
3. Συμπλήρωσε τά κενά μέ ι, υ, η, ει:
λ—μένος, ντ—μένος, πετυχ—μένος, κλ—μένος, χ—μένος,
μην—μένος, ἰδρ—μένος, σβ—σμένος, δακρ—σμένος, δα—
ν—σμένος, καθ—σμένος, ἀγανακτ—σμένος.
4. ο ἢ, ω, συμπλήρωσε τά κενά:
λεγ—μενος, πληγ—μένος, ἐρχ—μενος, ἰδ—μένος, καμ—μένος,
εἰπ—μένος, ὀργαν—μένος, ἄρματ—μένος, στεφαν—μένος,
φορτ—μένος, ἐνδιαφερ—μενος, μαθητευ—μενος.
5. Σχημάτισε τίς παθητικές μετοχές τῶν ρημάτων:
διαμαρτύρομαι, κλίνω, τρώγω, δίνω, προδίνω, ἀγρυπνῶ, ἐπι-
βαρύνω, ἀποθαρρύνω.
Συμβουλέψου καί τόν Κατάλογο τῶν Ἀνώμαλων Ρημάτων.
6. Γράψε τίς ἐνεργητικές μετοχές τῶν παρακάτω ρημάτων:

ἀπαντῶ	ἐρευνῶ	τρέχω	ψήνω
γελῶ	ἐρωτῶ	δείχνω	ντύνω
γλεντῶ	ἰδρωκοπῶ	κρύβω	διαβάζω
δαπανῶ	κολλῶ	στρίβω	σπουδάζω.
7. Γράψε σέ μία στήλη τίς ἐνεργητικές μετοχές καί σέ ἄλλη τίς
παθητικές· χώρισε τίς καταλήξεις:
χαμένος, τραγουδώντας, λυμένος, ἐξευγενισμένος, ἀπορώντας,
κυβερνώντας, ἄλεσμένος, στρατοπεδεύοντας.

84. Ο ΠΑΠΠΟΥΣ ΔΕ ΘΑ ΞΑΝΑΡΘΕΙ

Κεῖνη τή χρονιά ἦρθαν πάλι τά παιδιά καί τά βρῆκαν ὅλα. Ἀνε-
βήκανε στούς τετράπηλους θαλασσόβραχους καί εἶδανε πάλι ἀπό
κεῖ πάνω τόν ἥλιο. Βρῆκαν τό λιμανάκι γεμάτο τράτες καί ψαρο-
πούλες καί τά γριγριά μέ ἀναμμένες λάμπες νά ξεκινᾷν ἀράδα τή νύ-

χτα. Πήγανε καί στ' ἀμπέλι τοῦ Μπαρμπαγιάννη, πήγανε καί στήν ἀμμουδιά τῆς Βίγλας. "Όλα τά βρῆκαν ἐντάξει. Μόνο ὁ παππούς ἔλειπε, νά 'ρθεῖ νά τά προπάρει, νά τά σηκώσει στήν ἀγκαλιά καί νά τά βάλει στό σαμάρι.

Τά παιδιά σ' αὐτό τό ἀναμεταξύ ἔγιναν ἓνα χρόνο πιο μεγάλη, ὥστόσο δέν μποροῦσαν νά καταλάβουν πῶς γίνεται αὐτό. Ἀφοῦ ὅλα τά βρῆκαν ὅπως τά εἶχαν ἀφήσει.

— Πότε θά 'ρθεῖ πιά ὁ παππούς νά μᾶς πάρει καβάλα; ἔλεγε ὁ Λάμπης.

Κι ἡ Δροσούλα τοῦ τό θυμίζε χωρίς νά καταλαβαίνει περισσότερα:

— Μά ὁ παππούς πέθανε, δέν τό 'παμε;

Τά παιδιά σώπαιναν· κατόπι ὁ Λάμπης ρωτοῦσε:

— Δέ θά ξανάρθεῖ πιά ποτέ νά μᾶς πάρει;

— Ποτές.

Ἀπόμεινε κάμποσο σκεπτικός, κατόπι ρώτησε πάλι:

— Ποῦ εἶναι τώρα ὁ παππούς;

Ἡ Δροσούλα ἀπαντοῦσε σοβαρά:

— Εἶναι κοντά στό Θεό.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 272)

1. Ἀναγνώρισε τούς ἀνώμαλους τύπους τῶν ρημάτων τοῦ κειμένου καί σχημάτισε τό πρῶτο ἐνικό τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεστώτα τοῦ κάθε ρήματος.
2. Στίς παρακάτω φράσεις ἄλλαξε τό ρῆμα στό πρῶτο πληθυντικό πρόσωπο: α) τοῦ ἴδιου χρόνου, β) τοῦ ἀορίστου τῆς ὀριστικῆς καί γ) τοῦ παρακειμένου τῆς ὀριστικῆς:
Θά σέ βλέπω μέ χαρά· θά ἔρχομαι μαζί σου· θά λέω τήν ἀλήθεια· θά τρώγω νορίς· θά ἀνεβαίνω τρέχοντας· θά κάνω πάντα τό καλό.
3. **μπῆκε:** γράψε τό ἴδιο πρόσωπο τοῦ ρήματος στόν ἐνεστώτα καί στήν ὑποτακτική τοῦ ἀορίστου· βρές τό ἴδιο στό σχηματισμό ἀλλά ἀντίθετο στή σημασία ρῆμα καί κλίνει το στήν ὑποτακτική τοῦ ἀορίστου.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

Τά ρήματα

1. Γράψε 10 ρήματα του κειμένου των σελ. 25-26 και πλάι στο καθένα τό υποκείμενό του.
2. Σχημάτισε φράσεις με τά παρακάτω ρήματα και με τά συνώνυμά τους: δέρνω, λάμπω, μαζεύω, ξέρω.
3. Γράψε τίς ακόλουθες φράσεις συμπληρώνοντας τό τέλος τών ρημάτων, όπου λείπει:
 Προσέχετ~~ε~~, όταν γράφετ~~ε~~, νά μή βιάζεστ~~ε~~.
 Τό μάθημα δέν πρέπει νά γράφετ~~αι~~ βιαστικά. "Όταν έρχετ~~αι~~ ή ώρα τής μελέτης, κλείνομ~~αι~~ στό δωμάτιό μου και δέ βιάζομ~~αι~~ νά τελειώσω. "Όλοι πρέπει νά έχομ~~ε~~ προσοχή, όταν διαβάζομ~~ε~~ και γράφομ~~ε~~, γιά νά μήν κάνομ~~ε~~ λάθη.
4. Κλίνει τήν οριστική και τήν ύποτακτική τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου τοῦ ρήματος μαζεύομαι.
5. Γράψε στό τρίτο πληθυντικό πρόσωπο τόν ἐνεργητικό και τόν παθητικό ἀόριστο τής οριστικῆς τών ρημάτων: ξεγελῶ, μαραίνω, πικραίνω, ύφαίνω, γδέρνω, ἀλέθω, στενοχωρῶ, παραχωρῶ, ράβω, σκάβω, φυτεύω, λατρεύω.
6. Νά βάλεις τό παθητικό ἀπαρέμφατο ή τήν παθητική μετοχή πού πρέπει στίς φράσεις τής δεύτερης στήλης:

Ένεργητική σύνταξη	Παθητική σύνταξη
Έχω δέσει τή βάρκα	Έη βάρκα εἶναι —
Έχω δέσει τό σκοινί	Τό σκοινί έχει —
Ό κηπουρός έχει ποτίσει τόν κήπο	Ό κήπος έχει —
Ό ράφτης έχει ράψει τά ρούχα	Τά ρούχα εἶναι —

7. Γράψε στά τρία γένη τίς παθητικές μετοχές τών ρημάτων: ἀνάβω, βάφω, κρύβω, προκόβω, σκάβω, σκύβω.
8. Γράψε ἔξι φράσεις πού ή καθεμιά νά έχει ἕνα ἀπό τά ἀπρόσωπα ρήματα βρέχει, βροντᾷ, χιονίζει, βολεῖ, μέλει, πρέπει στόν παρατατικό.

85. ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΔΡΟΜΗ

— Πότε θά γίνει ή έκδρομή μας, κύριε;

— Αύριο.

“Όλα τά πρόσωπα έλαμψαν από χαρά.

— Ποϋ θά πᾶμε;

— Έχει κανένας σας νά προτείνει καμιά τοποθεσία;

— Είπε ό πατέρας μου, κύριε, λέει ό Νικόλας, νά πᾶμε, ἂν θέλετε, στό κτῆμα μας. Δέν εἶναι μακριά, εἶναι κάτω, στή λάκκα. Καί μοϋ εἶπε πώς ὅσα σταφύλια βρίσκονται ἀκόμη εἶναι δικά μας.

— Τότε, θά περάσουμε περίφημα, λέει ή Ἀστέρω· μά πώς θά πᾶμε;

— Μέ τά πόδια, φυσικά· ὅπως εἶπε ό Νικόλας, τό κτῆμα εἶναι κοντά.

Πρῶί πρῶί μαζεύονται τά παιδιά καί περιμένουν ἀνυπόμονα τό δάσκαλο. Νωρίς ἦρθε κι ἐκεῖνος, ὅπως συνηθίζει πάντα. Ἀφοϋ ἔκαμαν τήν προσευχή τους, ξεκινοῦν ὅλοι χαρούμενα. Σήμερα ἔχουν καί κάποιον καινούριο σύντροφο μαζί· τή Σπίθα, τήν πιστή σκυλίτσα τοϋ Νικόλα.

Μόλις βγῆκαν ἀπό τό χωριό, τά παιδιά ἔνιωθαν πώς δέν ἀγγίζουν τή γῆ· σάν νά πετοῦν. Τῶν κοριτσιῶν τά γέλια καί οἱ φλυαρίες μπερδεύονται μέ τῶν πουλιῶν τά τιτιβίσματα καί μέ τά μουρμουρίσματα τῶν νερῶν. Ποϋ καί ποϋ ἀκοῦς καμιά ξαφνιασμένη φωνούλα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 274 - 277)

1. Ἀναγνώρισε τά ἐπιρρήματα τοϋ κειμένου.
2. Κατάταξέ τα σέ ξεχωριστές στήλες ἀνάλογα μέ τό εἶδος τους.
3. Σημείωσε τή λέξη πού προσδιορίζει τό καθένα.
4. Ἀπάντησε μέ δύο διαφορετικά ἐπιρρήματα στίς παρακάτω ἐρωτήσεις:
α) Ποϋ βρίσκεται; β) Πότε ἔφηνε; γ) Πώς μίλησε;

5. Γράψε τρεις ερωτηματικές φράσεις με τὰ ἐπιρρήματα **πού**, **πότε**, **πώς**; — Ἀπάντησε στίς ἐρωτήσεις αὐτές με φράσεις πού νά ἔχουν ἀντίστοιχα ἐπιρρήματα (παράδειγμα: **Ποῦ** θέλεις νά παίξουμε; — **Θέλω** νά παίξουμε ἐκεῖ).

86. ΤΑ ΑΜΠΕΛΑΚΙΑ

Πόσο ξαφνιαστήκαν σήμερα τὰ παιδιά, μόλις μπήκαν στήν τάξη τους! Στόν πίνακα κρέμονταν κάτι ὁμορφες χρωματιστές ζωγραφιές.

— Νά ἔρθουμε, κύριε, νά κοιτάξουμε λίγο ἀπό κοντά;

— Ναί, βέβαια, νά ἔρθετε· καί ὄχι λίγο μόνο, νά τίς κοιτάξετε ὅσο θέλετε.

Ἡ εἰκόνα πού εἶναι στή μέση, ἡ μεγαλύτερη, τραβᾷ πιο πολὺ τήν προσοχή τους. Εἶναι ἓνα μεγάλο χωριό ἢ καλύτερα μιά μικρή πολιτεία, ἀκουμπισμένη στήν πλαγιά κάποιου βουνού.

— Ποπὸ νερά! Πιο πολλὰ ἀπὸ τοῦ χωριοῦ μας.

— Ὅχι, δέν εἶναι πιο πολλὰ, μά φαντάζουν περισσότερο καθὼς πέφτουν ἀπὸ τὰ ψηλῶματα, ἐξηγεῖ ὁ δάσκαλος.

— Καί πόσα ἴπλατάνια, καί τί θεόρατες βαλανιδιές, καί καρυδιές με πυκνή φυλλωσιά! Πὼς πρασινίζουν στίς πλαγιές τὰ ἀμπέλια!

— Ποιὸ εἶναι αὐτὸ τὸ βουνό;

— Δέν τὸ γνωρίζετε; Κοιτάξτε το καλύτερα· ἴσως νά τὸ μαντέψετε. Βρίσκεται στή Θεσσαλία...

— Τὸ Πήλιο εἶναι! φωνάζει με χαρὰ μιά μαθήτρια, ἡ Κατερίνα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 278 - 281)

1. Ἀναγνώρισε τὸ εἶδος καί τὸ βαθμὸ τοῦ κάθε ἐπιρρήματος τοῦ κειμένου.

2. Γράψε τέσσερις φράσεις που ή καθεμιά νά έχει τό λιγότερο ένα επίρρημα ποσοτικό, βεβαιωτικό, διστακτικό, άρνητικό.
3. Συμπλήρωσε τά κενά μέ επίρρηματα αντίθετα από κείνα που είναι γραμμένα μέ άραιά γράμματα.
- α) Ό γλάρος ά ψ η λ ά πετᾶ καί — λογιάζει.
 β) Τό ἔ ξ ω τοῦ αὐγοῦ καί τό — τῆς ἐλιᾶς.
 γ) Ὅσο πιό χ α μ η λ ά πέφτει κανείς, τόσο πιό — κοιτάζει.
 δ) Ἀνέβα π ά ν ω στό βουνό καί ἰδέ — στόν κάμπο.
 ε) Σήμερα στήνουν τήν καλύβα —, αὔριο ἐ κ ε ῖ μακριά.
 ς) — πάει ό Νικηταρᾶς, π ί σ ω ό Κολοκοτρώνης.

4. Ποιά είναι τά αντίθετα τῶν ἐπιρρημάτων που ἀκολουθοῦν:

ἐμπρός —	περισσότερο —
ἔτσι —	ὑπομονετικά —
δίκαια —	λίγο —
μυστικά —	περίπου —
φτηνά —	προσωρινά —
ύστερα —	ἴσια —
μαλακά —	άπαλά —
σήμερα —	σπλαχνικά —
νωρίς —	πυκνά —

(Παράδειγμα: μαλακά — σκληρά).

5. Σέ κάθε παύλα νά βάλεις καί ένα επίρρημα από αὐτά που βρίσκονται μέσα στόν κύκλο.

ἴσως
 μάλιστα, δέν,
 σωστά, τάχα, ναι,
 ἀλήθεια, πιά, πιθανόν,
 βέβαια, σήμερα,
 ὄχι.

- α) — ἔρθει, — — ἔρθει. Ποιός ξέρει;
 β) — τό θάμα κι ἔγινε; Πές μου το νά σ' τό πῶ.
 γ) — ἀλλά τώρα ἀντιπαλεύει κάθε τέκνο σου μέ ὁρμή...
 δ) — ἄπιστοι ἐγεννήθη,
 —, τοῦ κόσμου ό Λυτρωτής.
 ε) Ὅμως, —, — εἶν' ξένο καί τό πέλαγο γιά σέ.

87. ΤΑ ΕΛΑΤΑ

Τά ἔλατα ἀπλώνονται σέ ὅλα σχεδόν τά ἑλληνικά βουνά, ἀπό τόν Πάρνωνα καί τόν Ταῦγετο ἴσαμε τά σύνορα καί ἀπό τήν Ἥπειρο καί τήν Κεφαλλονιά ὡς τό Ἀγιονόρος καί τό Πάγγαιο.

Τά κλωνάρια τοῦ ἔλατου παρυσιάζονται σέ ὀριζόντια πατώματα γύρω στόν κορμό. Οἱ ὠραῖοι αὐτοί κλώνοι καταντοῦν δυστυχῶς βορά τῶν γιδιῶν.

Ἀπ' ὅλα τά δυστυχισμένα ἑλληνικά δασικά δέντρα ἐκεῖνα πού ρημάζονται περισσότερο — μετά τή βαλανιδιά — εἶναι τά ἔλατα. Μέ τόν ἴδιο ρυθμό τῆς καταστροφῆς, σέ μερικές δεκαετίες δέ θά μείνει κατά τή γνώμη μου ἐλατάκι ὀρθιο πουθενά. Καί οἱ πολιτεῖες μέ τά ἄγρια ἔθιμά τους, παρά τίς συμβουλές τῶν μορφωμένων, ἀντί νά προστατεύουν τά δάση, βοηθοῦν στό ἔργο τῆς καταστροφῆς. Ὅσα νέα ἔλατα γλιτώσουν ἀπό τοὺς λαθροῦλοτόμους κατεβαίνουν στά ἀστικά κέντρα τό χειμῶνα ὡς δέντρα . . . χριστουγεννιάτικα.

Θεσπέσιο εἶναι τό ὄραμα τοῦ χιονισμένου ἐλατιᾶ. Ἐνα χειμωνιάτικο ἀνέβασμα, κατά τά Χριστούγεννα λ.χ., πρὸς μιά ἐλατοσκέπαστη χιονισμένη κορυφή θά εἶναι μιά ἐκδρομή ἀλησμόνητη.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 285 - 289)

1. Νά βρεῖς τίς προθέσεις τοῦ κειμένου καί νά γράφεις σέ χωριστές στήλες:
 - α) τίς μονοσύλλαβες,
 - β) τίς δισύλλαβες,
 - γ) ὅσες ἔχουν πάθει ἐκθλιψη,
 - δ) ὅσες ἔχουν πάθει ἀποκοπή καί
 - ε) ὅσες χρησιμεύουν ὡς πρῶτα συνθετικά λέξεων τοῦ κειμένου.

2. Συμπλήρωσε τις παρακάτω φράσεις βάζοντας στη θέση της παύλας την κατάλληλη πρόθεση:

α) Οί κορμοί έχουν μείνει — κλωνάρια.

β) Προβαίνει ο ήλιος — όλη του τη χάρη.

κι — λάμψη τόν κόσμο πλημμυρίζει.

γ) — τό μαστρο-Γιάννη καί τά κοπέλια του.

δ) — λίγο θά έπεφτε κάτω.

3. Συμπλήρωσε τις παρακάτω φράσεις βάζοντας στη θέση της παύλας την κατάλληλη πρόθεση. Υπογράμμισε τά άρθρα που έχουν ενωμένη μαζί τους την πρόθεση σέ:

Θά φτάσουμε — λίγο.

Γράφω καλά — αυτό τό μολύβι.

Έφυγα — τό σπίτι καί πηγαίνω στό σχολείο.

Έσύ νά βλέπεις — τά έδω καί έγώ — τά εκεί.

Από δω — εκεί.

— την Πόλη έρχομαι καί στην κορφή κανέλα.

Ο άνθρωπος δέν μπορεί νά ζήσει — τροφή.

Θά είμαι έδω από τις πέντε — τις έφτά.

Πήγα στό σπίτι μου καί έφαγα — πολλή όρεξη.

88. ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΚΑΙ ΣΚΟΡΠΙΟΙ ΣΤΙΧΟΙ

1. Τό σκύλο κάμε σύντεκνο καί τό ραβδί σου βάστα.
2. Ούτε ο Αύγουστος χειμώνας ούτε ο Μάρτης καλοκαίρι.
3. Ουδέ σέ γάμο ρίχνονται ουδέ σέ χαροκόπι.
4. Η λευτεριά θά λάμψει έδω ή θά μάς πάρει ο Χάρος.
5. Είτε βουνό είτε ρέμα βρείς, μή σκιάζεσαι καί πέρνα.
6. Η βιάση ψήνει τό ψωμί, μά δέν τό καλοψήνει.
7. Είναι χειμώνας, άλλά — δές! — οί μυγδαλιές άνθισαν.

8. *Αν καί δέ λείπουν οἱ χαρές, εἶναι πολλές κι οἱ λύπες.
9. Μήν πείτε πῶς σκοτώθηκα, νά μήν κακοκαρδίσουν.
10. Ποιός εἶχε πεί πού σοῦ 'μελλε, πέτρα, νά βγάλεις ρόδο;
11. "Ο,τι γυαλίζει μή θαρρεῖς ὅτι εἶναι καί χρυσάφι.
12. Πουλί, σοῦ ἀνοίγω τό κλουβί, γιατί πονῶ γιά σένα.
13. "Όταν λείπει ἡ γάτα, χορεύουν τά ποντίκια.
14. *Αναβε τό λυχνάρι σου, προτοῦ νά σέ 'βρει ἡ νύχτα.
15. Λαλεῖ τ' ἀηδόνι, ὥσότου πιά χρυσή ἡ αὐγή προβάλλει.
16. *Αν γειτονέφεις μέ κουτσό, θά μάθεις νά κουτσαίνεις.
17. Εἶμ' "Ελληνας, ὥστε κι ἐγώ γιά λευτεριά διψῶ.
18. Τόσο ψηλά εἶν' τά κύματα, πού κρύβουν τό καράβι.
19. Κάλιο νά κλάψει τό παιδί παρά νά κλάψει ἡ μάνα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§§ 290 - 291)

1. Νά βρεῖς: α) τούς συνδέσμονες τοῦ κειμένου,
β) τό εἶδος στό ὁποῖο ἀνήκει ὁ καθένας, καί
γ) τίς λέξεις ἡ τίς προτάσεις πού συνδέουν. (Προφορικά).
2. *Από τά παρακάτω τετραγωνάκια νά πάρεις καί νά βάλεις στή
θέση τῆς κάθε παύλας τό σύνδεσμο πού ταιριάζει:

δηλαδή	γιατί	εἴτε	ἢ
μολονότι	ὥσπου	ἄρα	σάν
ὥστόσο	πρίν	παρά	ἄν
μήπως	ἐνῶ	γιά νά	ἅμα

- α) ὥσπου — νά βρῶ τό τόξο μου, τό ἐλάφι ὁρμᾷ καί φεύγει.
- β) Δέν εἶναι πανηγύρι ἐδῶ, ὅσο σκληρός ἀγώνας.
- γ) Ὁ Διάκος ὅταν ἀγροίκησε, πολὺ τοῦ κακοφάνη.
- δ) αἰῶνα μιλοῦσε ὁ γέροντας, τοῦ νιοῦ ἡ καρδιά σκιρτοῦσε.
- ε) αἰῶνα φοβᾶσαι τόν γκρεμό, πάρε τό μονοπάτι.
- ς) Κοίταξε μέ προσοχή — τόν ἐβλεπε κανεῖς.
- ζ) Δέ μιλοῦσε, γιατί ἡ γιαγιά κοιμόταν.

3. Νά ενώσεις τις προτάσεις με τό σύνδεσμο πού παραλείπεται·
θά τόν βρεῖς στόν κύκλο:

ἀλλά καί
λοιπόν, δηλαδή
ἀφοῦ, νά, οὔτε
μόλις, πού, ὅτι, παρὰ
μήπως, ἐπομένως
μηδέ, ἂν, ἀλλά
ὥσπου

- α) Εἶναι ἀδιάλλακτοι — ^{ἀλλά καί} προσε-
κτικοί.
β) Ναί, θά σᾶς τά πῶ, — ^{ἀφοῦ} τό θέλει ὁ
πατέρας μου.
γ) Θά ἀναχωρήσω — ^{ὥσπου} πάρω γράμμα
σου.
δ) Θέλω ^{καί} πάω ^{καί} κοιμηθῶ.
ε) Τόσο πολύ, τή μέθυσε ὁ χυμός τοῦ
ἡλίου, ^{καί} ἐγείρε τό κεφάλι της.
ς) Κελαηδεῖ μέ τέτοιον πόνο, ^{παρὰ} τά
δέντρα μαραίνονται.
ζ) Ἦμουν βέβαιος ^{καί} θά τή γελοῦσα.
η) Προτιμότερος ὁ θάνατος — ^{παρὰ} τέτοια
ζωή.

89. Ο ΛΥΚΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΡΝΙ

Ὁ λύκος κατεβαίνοντας τήν ἀκροποταμιά ἀντίκρισε τό ἀρνί.

— Μά τήν ἀλήθεια, εἶπε μέσα
του, δέν τό πίστευα πᾶς θά ἦμουν
τόσο τυχερός σήμερα. Θά γλιτώ-
σω ἀπό τόν κόπο νά τρέχω στή
στάνη. Θά τό χάψω βέβαια· μά
νά βρῶ καί καμιά δικαιολογία πού
νά ἔρχεται σέ λογαριασμό.

— Νά σοῦ πῶ! φωνάζει· τρόπος
εἶν' αὐτός νά θολώνεις· τό νερό
καί νά μήν ἀφήνεις νά πιοῦνε κι
ἄλλοι;

— Ἐγώ θολώνω τό νερό; Ποῦ,
κύρ λύκο;

- Νά, ἔδῳ πού εἶμαι. Γιά ἔλα νά δεῖς.
- Ἐγώ μόλις ἀκουμπῶ τά χεῖλια μου στήν ἄκρη τοῦ νεροῦ. Πῶς νά τό θολώσω;
- Ἄς εἶναι, ἄς τό παραδεχτοῦμε αὐτό. Ξέρεις ὅμως πῶς σοῦ χρειάζεται τιμωρία, γιατί ἔβρισες τόν πατέρα μου;
- Ἐγώ;... Πότε;
- Πέρσι.
- Μά ἐγώ πέρσι δέν ἤμουν κάν γεννημένο! Μά τά χορταράκια, πού εἶναι ἡ τροφή μου, κύρ λύκο!
- Ἄ! ἐσύ, βλέπω, ξέρεις καί βρίσκεις δικαιολογίες. Αὐτό ὅμως δέ θά πεί πῶς ἐγώ πρέπει νά μείνω νηστικός.
- Καί τό ἔφαγε.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 292)

1. *Νά βρεῖς ὅλα τά μόρια τοῦ κειμένου καί τό εἶδος τοῦ καθενός.*
2. *Νά ἀντιγράψεις τίς ἀκόλουθες φράσεις καί νά σημειώσεις κάτω ἀπό κάθε δεικτικό **νά** τόν ἀριθμό 1, κάτω ἀπό τό βουλευτικό τόν ἀριθμό 2 καί κάτω ἀπό τό σύνδεσμο **νά** τόν ἀριθμό 3:*
 Πήγαινε νά φέρεις τό βιβλίο μου. Νά τό βιβλίο σου, νά καί τό μολύβι σου.
 Πήγαινε καί νά μή σέ ξαναδῶ ἐδῶ.
 Τρέχω νά δῶ τί γίνεται.
 Ποῦ νά καθίσω ἐγώ; Νά, ἐδῶ εἶναι ἡ θέση σου.
 Νά μείνω ἢ νά φύγω; Πρέπει νά μείνεις.
3. *Στούς στίχους πού ἀκολουθοῦν νά ὑπογραμμίσεις τά μόρια καί νά πεῖς τί σημαίνει τό καθένα:*
 — Περνᾷ ὁ λαγός, μά νά ὁ αἰτός χιμᾷ νά τόν ἀρπάξει.
 — Ἄς γελοῦμε κι ἄς πηδοῦμε, γιά νά λέν πῶς δέν πεινοῦμε.
 — Θέλω νά ῥθῶ, μά τούς θεούς, μά ἡ δύναμη μοῦ λείπει.
 — Γιά δές καιρό πού διάλεξε ὁ Χάρος νά μέ πάρει.
 — Ἄλαφροῖσκιωτε καλέ, γιά πές ἀπόψε τί ἔδες.
 — Νά μιά βοσκούλα στό βουνό, πού κάθετα καί κλαίει.

90. ΤΟ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙ ΤΟΥ ΜΙΣΤΡΑ

«Ποπό! τί ὁμορφιές! Γειά σας, παιδιά! Μπράβο! Ὁραῖα τό ψήσατε τό ἄρνι! Φώναζε κάθε τόσο ὁ πασάς στούς Τούρκους δούλους του.

Ὁ μικρός Ἑλληνας, ὅμως, ἀποτραβηγμένος παράμερα, κοίταζε λυπημένος καί ἀναστενάζε κάθε τόσο: Ὁχ, ὄχ! Δυστυχία μας! Ἀλίμονό μας!

— Οὐφ! Πάψε πιά, βαρέθηκα νά σ' ἀκούω, τοῦ εἶπε ἓνας Τοῦρκος δούλος πού στεκόταν λίγο παραπέρα. Ὁ μικρός ἡσύχασε, μά σέ λίγο ἐπίασε πάλι τ' ἀναστενάγματα, ὥσπου τόν ἄκουσε στό τέλος κι ὁ πασάς.

— Ἐ, Ρωμιόπουλο! Ἐλα κοντά μου. Γιατί ἀναστενάξεις;

— Πῶς νά μήν ἀναστενάζω, πασά μου, σάν συλλογίζομαι πῶς ὅλα αὐτά τά ὠραῖα μέρη ἦταν δικά μας καί μᾶς τά πήρατε;

— Μπά! Ξέρεις, βλέπω, καί ἱστορία, τσοπανόπουλο! Ναί, ἦταν δικά σας, μά ὁ Ἀλάχ τά ἔδωσε σ' ἐμᾶς.

— Μά ξέρεις, πασά μου, τί λένε τά τραγούδια μας; Πάλι μέ χρόνια μέ καιροῦς, πάλι δικά μας θά ᾽ναι.

— Καλέ τί μᾶς λές! Βλέπεις αὐτή τή σούβλα, πού ψήσαμε τό ἄρνι; Νά, τήν μπήγω στή γῆ καί, ὅταν αὐτή ρίξει ρίζες καί γίνει δέντρο, τότε καί αὐτά τά μέρη θά γίνουν ἐλληνικά.

— Μακάρι! εὐχήθηκε τό Ἑλληνόπουλο.

Καί τό θαῦμα ἔγινε· ἡ σούβλα ρίζωσε κι ἔγινε ἓνα ὠραῖο ψηλό κυπαρίσσι.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ (§ 293)

1. *Νά βρεῖς τά ἐπιφωνήματα τοῦ κειμένου καί νά πεῖς τί σημαίνει τό καθένα.*
2. *Μέ ποιὰ ἐπιφωνήματα φανερώνεις:
τό θαυμασμό, τήν ἀπορία, τή χαρά, τή λύπη, τήν εἰρωνεία,
τήν εὐχή, τή στενοχώρια;*

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

Τά άκλιτα μέρη τοῦ λόγου

1. Γράψε πέντε άκλιτες λέξεις τοῦ κειμένου τῆς σελ. 52 καί σημείωσε πλάι στήν καθεμιά τί μέρος τοῦ λόγου εἶναι.

2. Νά βρεῖς τά ἐπιρρήματα τοῦ παρακάτω κειμένου καί νά κάμεις τή γραμματική τους ἀνάλυση:

Κάποτε τά πουλιά θέλησαν νά ἐκλέξουν βασιλιά. Ὁ Θεός τότε τά κάλεσε καί εἶπε νά γίνει βασιλιάς ὅποιος μπορέσει νά πετάξει ψηλότερα. Αὐτό στενοχώρησε τά πουλιά. Μόνο ὁ καλογιάννος γέλασε. «Ἐγώ θά βγῶ βασιλιάς, γιατί ὁ αἰτός γέρασε πιά», εἶπε. Ὁ ἀγώνας ἄρχισε, ἀλλά δέ βάσταξε πολύ. Γρήγορα ὁ αἰτός ξεπέρασε ὅλα τά πουλιά κι ὅταν ἔφτασε ὡς ἐκεῖ πού δέν μπορούσε νά πετάξει πιο πάνω, φώναξε: «Ποῖο μπορεῖ νά πετάξει ψηλότερα ἀπό μένα;» Ὁ καλογιάννος, πού εἶχε κρυφτεῖ στή ράχη τοῦ αἰτοῦ, ἀνατινάχτηκε λίγο καί φώναξε: «Ἐγώ!» Κι ἔτσι ἔγινε βασιλιάς!

3. Γράψε πέντε φράσεις μέ πέντε διαφορετικές προθέσεις.

4. Συμπλήρωσε τίς ἀκόλουθες φράσεις μέ τίς λέξεις πού λείπουν, γιά νά γίνει ἡ σύνδεση τῶν προτάσεων:

Οἱ ἀρχαῖοι πίστευαν ^{ὅτι} οἱ θεοί ἦταν πολλοί.

Θέλω νά πετάξω ^{αλλ} δέν μπορῶ.

Εἶμαι ἐλαφρά ντυμένος καί φοβοῦμαι ^ν κρυῶσω.

Γάτα ^{ποῦ} κοιμάται ποντικούς δέν πιάνει.

Δέν ξέρω ^{τι} γίνεται ὁ φίλος μου.

Ὁ Νίκος διαβάζει ^{καί} γράφει σωστά.

Ἦ ἄκουγε ^ἡ φύγε.

5. Γράψε τίς παρακάτω φράσεις καί συμπλήρωσε τίς προτάσεις πού ἀρχίζουν μέ τούς συνδέσμους:

α) Τό μάθημα τελείωσε· λοιπόν ^{φύγε}

- β) Αρχίζει νά νυχτώνει, όταν .ο. ήλιος νιέφει
 γ) Ο Πέτρος δέν ήρθε στο σχολείο, γιατί .ήταν αρρωστός.
 δ) Θέλω νά πάμε εκεί μαζί· δέ θά πάω κι εγώ, αν .δέν θάς.
 ε) Οί άνθρωποι πρέπει νά εργάζονται, γιά νά .τήσουν
 ς) Είναι τόσο στενός ό δρόμος, ώστε δίν .υπορώσα νά περάσει
6. Γράψε πέντε φράσεις πού ή καθεμιά νά έχει από ένα μόριο: μά, νά, γιά, θά, άς.

Μαζήν αλήθεια εύου σωστό σου
 νά έρθεις άόριο άν θείεις
 για έλαζε γρήγορα νά φύγουμε
 θως σου εόιδα αν μπορούσα
 άς φύγουμε πριν
 νυχτώσει.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ		5
ΚΕΙΜΕΝΑ	ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ *	
1. Ὁ Τζίτζικας καί τό μυρμήγκι	Φθόγγοι καί γράμματα (1-21) ..	7
2. Ἡ Σαμαρείτισσα	Συλλαβές, συλλαβισμός (23-27) ...	8
3. Τό δελφίνι	Γενικοί κανόνες τονισμοῦ, ὁ τονισμός τῶν ὀνομάτων (31-32)	9
4. Τά μεγάλα Παναθή- ναια	Ὁ τόνος στά ῥήματα (33)	10
5. Ὁ γυρισμός τοῦ πα- τέρα	Ἑγκλιτικές λέξεις, τόνοι καί πνεύ- ματα (36-40)	11
6. Δεῖπνο	Ὁρθογραφικά σημεῖα (41)	12
7. Ἐπιδρομή ἀεροπλά- νων	Τά σημεῖα τῆς στίξης (43)	13
8. Νανουρίσματα	Συνίληψη, συναίρεση (47-48) ...	15
9. Νανουρίσματα	Ἐκθλιψη, ἀφαίρεση, ἀρχικά φω- νήεντα (49-51)	16
10. Τοῦ κλέφτη τό κιβούρι	Συγκοπή, ἀποκοπή (52-53)	17
11. Κούνια κοριτσιῶν ...	Τό τελικό ν (55-56)	18
Ἀσκήσεις γιά ἐπανά- ληψη	Οἱ φθόγγοι καί τά γράμματα (1-57)	20

* Οἱ ἀριθμοί σέ παρένθεση παραπέμπουν στούς παραγράφους τῆς Γραμματικῆς.

		Σελ.
12. Ἡλεκτρισμός	Λέξεις λαϊκές καί λόγιες (58)...	23
13. Τά χέρια καί τά πό- δια	Παραγωγικό, οἰκογένειες λέξεων (59-63)	24
14. Ὁ θεῖος Πελοπίδας ..	Παράγωγα ρήματα (64-66)	25
15. Οἱ ἀκούραστοι χο- ρευτές	Οὐσιαστικά παράγωγα ἀπό ρήματα (67)	27
16. Δύο ποντίκια	Ὑποκοριστικά, μεγεθυντικά (68- 69)	28
17. Στήν πλατεία τοῦ χω- ριοῦ	Τοπικά, περιεκτικά (70-71)	29
18. Ὁ καημός τοῦ Κω- στάκη	Ἐθνικά (72)	31
19. Τό ἀκροατήριό τοῦ καπετάν Νικόλα	Ἐπαγγελματικά, ἀνδρωνυμικά κ.ἄ. (73-75)	32
20. Στόν Ἀι-Νικόλα	Ἐπίθετα παράγωγα ἀπό ρήματα (77)	32
21. Κυριακάτικο πρωινό μέ βροχή	Ἐπίθετα παράγωγα ἀπό οὐσιαστι- κά κτλ., παράγωγα ἐπιρρήματα (78-81)	34
22. Ὁ μύρμηγκας	Σύνθεση μέ ἀχώριστα μόρια (82- 83)	35
23. Δύο ξαδέρφια στό τη- λέφωνο	Λόγια ἀχώριστα μόρια (84)	36
24. Τό πατρογονικό σπίτι τοῦ καπετάν Θύμιου	Ἡ σημασία τῶν συνθέτων (85-89).	38
25. Τό ὄραμα τῆς Πανα- γίας	Ἡ μορφή τῶν συνθέτων (90-95).	39
26. Ἡ ἀγάπη τῆς θάλασ- σας	Τό δεύτερο συνθετικό (96-101).	40
27. Ψάρεμα στό Γλαρο- νήσι	Ὁ τονισμός τῶν συνθέτων (102- 104)	42

28. Τό ὁμορφο χωριό ...	Κυριολεξία καί μεταφορά (105).	43
29. Τά ἀστεῖα τοῦ παπ- ποῦ	Ὁμώνυμα, παρώνυμα (106-108)..	44
30. Κλέφτικα τραγούδια.	Συνώνυμα, ταυτόσημα (109-110).	45
Ἀσκήσεις γιά ἐπανά- ληψη	Οἱ λέξεις (58-110)	46
31. Ὁ Πηνειός	Τό ἄρθρο (117-120)	49
32. Αἰσώπειοι μῦθοι	Τό ἀόριστο ἄρθρο (119)	50
33. Τό χωριό	Κύρια καί κοινά οὐσιαστικά (122).	51
34. Μαθήτρια σέ μοδίστρα	Γένος οὐσιαστικῶν (124-127)....	52
35. Γιορτινές συνήθειες τῶν γεωργῶν	Ὁ ἀριθμός τῶν οὐσιαστικῶν (128).	54
36. Μιά βιβλιοθήκη	Ἀρσενικά σέ -ας καί -ης (133-137).	56
37. Τό ὄνειρο τοῦ Πανά- γου	Κλίση ἀρσενικῶν οὐσιαστικῶν (133, 135-142)	58
38. Λαϊκή ζωολογία	Κλίση θηλυκῶν (145-150, 152) ...	60
39. Ἡ λευτεριά ἔρχεται..	Κλίση οὐδετέρων (154-161)	62
40. Ὁ Ἀι-Λιάς	Ἀκλιτα, ἐλλειπτικά οὐσιαστικά (164, 166)	64
41. Ὁ διανομέας	Ἰδιόκλιτα (167)	65
42. Συζήτηση στήν αὐλή τοῦ σχολείου	Ἰδιόκλιτα (167)	66
43. Νοσταλγία	Διπλόκλιτα, διπλόμορφα, διπλοκα- τάληκτα (168-170)	68
Ἀσκήσεις γιά ἐπανά- ληψη	Τά οὐσιαστικά (121 - 170)	69

	Σελ.
44. Ἡ Γαλιλαία.....	Ἐπίθετα (171-172)..... 72
45. Ἡ βραχοστύλωτη ἐκ- κλησιά.....	Κλίση ἐπιθέτων (172-175)..... 73
46. Λειτουργία στό χωριό	Κλίση ἐπιθέτων (176)..... 74
47. Οἱ λαγοί καί οἱ βά- τραχοι.....	Κλίση ἐπιθέτων (177)..... 76
48. Παροιμίες καί σκόρ- πιοι στίχοι.....	Ἀνώμαλα ἐπίθετα (179)..... 77
49. Τά Ἑφτάνησα.....	Παραθετικά (181-183, 187) 78
50. Τό Αἰγαῖο καί τά νη- σιά του.....	Παραθετικά (180-182, 187) 79
51. Τό παράδοξο καντη- λέρι.....	Ἀνώμαλα παραθετικά (183)..... 80
52. Ἡ ἀρίθμηση τῶν αἰ- ώνων.....	Ἀριθμητικά, ἀπόλυτα καί τακτικά (188-193)..... 82
53. Παιδιά στό ψάρεμα...	Ἀριθμητικά, πολλαπλασιαστικά, ἀ- ναλογικά, περιληπτικά (194-196). 83
54. Ὁ τραγουδιστής καί ἡ χορεύτρια.....	Προσωπικές ἀντωνυμίες (198-200). 84
55. Ἀλεπουῖδες στό κοτέ- τσι.....	Κτητικές, αὐτοπαθεῖς, ὀριστικές ἀντωνυμίες (202-204)..... 85
56. Ὁ ξυλοκόπος καί ὁ Ἑρμῆς.....	Δεικτικές καί ἐρωτηματικές ἀν- τωνυμίες (205, 208)..... 86
57. Ἰφιγένεια.....	Ἀναφορικές ἀντωνυμίες (206-207). 88
58. Ἀνέλπιστη ἀντάμωση	Ἀόριστες ἀντωνυμίες (209)..... 89
Ἀσκήσεις γιά ἐπανά- ληψη.....	Ἐπίθετα, ἀριθμητικά, ἀντωνυμίες (171-210)..... 91
59. Δύο ἀδερφάκια.....	Ρῆμα, ὑποκείμενο (211-212).... 92

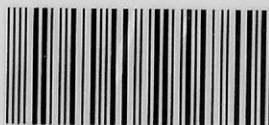
60. Παροιμίες	Διαθέσεις τῶν ρημάτων (213-215).	94
61. Παροιμίες	Διαθέσεις καὶ φωνές τῶν ρημάτων (213-216)	96
62. Στίχοι	Ἐγκλίσεις (217)	97
63. Παιδικές ἀναμνήσεις	Ἀπρόσωπες ἐγκλίσεις (217)	98
64. Ἡ σύλληψη τοῦ Ρήγα	Οἱ χρόνοι τοῦ ρήματος (219-225).	99
65. Ἡ καλιακούδα, ὁ κοῦ- κος καὶ τὰ περιστέρια	Τὰ ρήματα ἔχω καὶ εἶμαι (235- 236)	100
66. Παραμονή πρωτομα- γιάς	Ἀὔξηση, συζυγίες (233, 238)	102
67. Παροιμίες, γυνωμικά καὶ ἄλλα	Θέμα, κατάληξη καὶ χαρακτήρας (229-231, 238)	104
68. Ἡ Δέσπω ἢ Σουλιώ- τισσα	Θέμα, κατάληξη καὶ χαρακτήρας (229-231, 238)	106
69. Στὴ στάση τοῦ λεω- φορείου	Καταλήξεις τοῦ ἐνεστώτα (216, 238)	107
70. Βουνό ἢ θάλασσα....	Παθητικὴ φωνὴ πρώτης συζυγίας (239)	108
71. Οἱ Σειρῆνες	Παθητικὴ φωνὴ πρώτης συζυγίας (239)	110
72. Μεταμορφώσεις	Παθητικὴ φωνὴ πρώτης συζυγίας (239)	111
73. Πεθαίνει τό δάσος;..	Ἐνεργητικὴ φωνὴ δεύτερης συζυ- γίας (248-249, 251)	113
74. Σκόρπιοι στίχοι	Παθητικὴ φωνὴ δεύτερης συζυγίας (250, 252-253)	114
75. Ὁ γάμος τῆς Ἀφρό- δωσ	Συνηρημένα ρήματα (254)	115
76. Στίχοι ἀπὸ δημοτικά τραγούδια	Τὸ ἐνεστωτικὸ θέμα (257-258)..	116

77. Παροιμίες	<i>Τό ἐνεστωτικό θέμα (258).....</i>	118
78. Τό πάρισμο τῆς Τροίας	<i>‘Ο σιγματικός ἀόριστος (260)</i>	119
79. ‘Ο ‘Οδυσσεάς στό κυ- νήγι	<i>‘Ο ἄσιγμος ἀόριστος (261-262) ..</i>	121
80. Μελέμια	<i>‘Ορθογραφία ἐνεργητικῶν ἀοριστι- κῶν τύπων (263)</i>	122
81. Τό σχέδιο τῆς ‘Ιφι- γένειας	<i>‘Αντιστοιχία ἐνεργ. ἀορ., παθητ. ἀορ. καί παθητ. μετοχῆς (264-265).</i>	124
82. ‘Η σωτηρία	<i>Δεύτερος παθητικός ἀόριστος (267).</i>	125
83. Φῶς ἀπό τό ‘Αρκάδι	<i>Οἱ μετοχές (273)</i>	126
84. ‘Ο παππούς δέ θά ξανάρθει	<i>‘Ανώμαλα ρήματα (272)</i>	127
‘Ασκήσεις γιά ἐπανά- ληψη	<i>Τά ρήματα (211-273)</i>	129
85. Σχολική ἐκδρομή	<i>‘Επιρρήματα τοπικά, χρονικά, τρο- πικά (274-277)</i>	130
86. Τά ‘Αμπελάκια	<i>‘Επιρρήματα ποσοτικά κ.ἄ. (278- 281)</i>	131
87. Τά ἔλατα	<i>Προθέσεις (285-289)</i>	133
88. Παροιμίες καί σκόρ- πιοι στίχοι	<i>Σύνδεσμοι (290-291)</i>	134
89. ‘Ο λύκος καί τό ἄρνι ..	<i>Μόρια (292)</i>	136
90. Τό κυπαρίσσι τοῦ Μι- στρά	<i>‘Επιφωνήματα (293)</i>	138
‘Ασκήσεις γιά ἐπανά- ληψη	<i>Τά ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου (274- 294)</i>	139

8th Jan 1952

ΕΞΩΦΥΛΛΟ ΚΑΙ ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ
ΤΑΣΟΥ ΜΟΥΣΤΑΦΕΛΛΟΥ

77. Παροιμίες.....	Τό ερμηνευτικό θέμα (258).....	118
78. Το παρόμοιο της Τροίας.....	Ο παραγωγικός δόκιμος (260).....	119
79. Ο Όδυσσεύς στο κυ- νήν.....	Ο άσχημος δόκιμος (261-262).....	121
80. Μελάνειά.....	Υπερβολικά διαγρηγορικός δόκιμος στη νόημα (263).....	122
81. Το γυάλινο της Τη- γένης.....	Αντιστοιχία στην άσχη- μοι και στην μεταφορά (264-265).....	124
82. Η εστιαρία.....	Διήγητος ποιητικός δόκιμος (267).....	125
83. Θός από το Άρκος.....	Οι μεταφορές (272).....	126
84. Ο παππούς σε σε φανέρω.....	Ανθρωπιά φέρματα (273).....	127
Άσχημος με άσχη- μοι.....	Τό φέρματα (274-275).....	129
85. Σχολή με δόκιμο.....	Εκφορμάς ποιητικό, χρονικό, πο- λεμικό (276-277).....	130
86. Το Άσχημο.....	Εκφορμάς ποιητικό και δ. (278- 281).....	131
87. Το Βασίλειο.....	Προβότος (282-283).....	133
88. Παροιμίες και στίχοι στην στίχο.....	Σύνδεσμοι (284-285).....	134
89. Ο άσχος και το άσχο.....		136
90. Το κινεμάτι του άσ- χου.....		138

024000019706

ΕΚΔΟΣΗ Ε' 1980 (XI) – ΑΝΤΙΤΥΠΑ 220.000 – ΣΥΜΒΑΣΗ 3303/16-11-79

ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ – ΚΕΡΚΥΡΑΪΚΗ ΛΙΘΟΓΡΑΦΙΑ

"Εφη Τζανιου.

277 1952.

